

torst

jiří dědeček snídaně
se pseem

jiří dědeček
snídaně se psem

© Jiří Dědeček, 2008
© Torst, 2008
ISBN 978-80-7215-335-0

„Nikdy jsem nemohl pochopit, že by člověk mohl vložit svou potřebu odpouštění a péče do zvířecí duše, když je na světě dost lidí, kterým se lze obětovat; a tím spíše nemohu pochopit, že je vkládá do zvířete, jako je pes, když veškerá psí existence je soustředěna jen k znečišťování.“

A. Strindberg

prolog

Toto je úplný příběh láskyplné snídaně našich, jak jsem ji za svého dlouhého života poznal a jak jsem s nimi byl. Oni se ptají: Kolik mohli být těch společných nedělních dopolední? Pět, deset...? To není důležité. Věci, které se několikrát zopakují, vytvoří nakonec v mysli pevnou a souvislou řadu jako zeď, o kterou je možné se opřít.

Naši milují vzpomínky, jsou pro ně tím nejdůležitějším na světě. Píší si deníky, pořizují fotografie, aby věděli, že něco doopravdy bylo. Je to jejich jediná jistota.

Moje jistota jsou oni. A jinak nevím. A nevím, jestli jsem někdy věděl.

snídaně

Naši snídají na terase, je slunný a teplý podzimní den.

Oprýskaná vilka vypadá v takovém počasí mnohem příjemněji. Malá Hanička mě češe a větrík odnáší vyčesané chuchvalce za sousední ploty. Některé se zavěsí do rezavého pletiva jako falešné babí léto.

Zase jde kolem ta navoněná tlustá dáma, co bydlí nad námi, a říká našim: „Jo, u vás já bych jednou chtěla bejt psem, to vám teda povím...“

Zavolám na ni, že to není jen tak, že by si takovou čest musela do budoucna zasloužit, ale naši mě napomenou, tak už mlčím. Paní Jaruš se odkutálela rozbitou asfaltkou k nádražičku, nechává za sebou hluboko vyoranou kosmetickou brázdou v tom vlahém zářijovém vzduchu.

Měla pravdu, jsou na mě hodní. Jsou na mě hodnější než jeden na druhého.

Hanka mě neobratně kartáčuje a Hynek na ni žárí. Ale ona je ještě malá, musí ji nechat. Alespoň mi majetnický položil ruku na hlavu mezi uši. Myslí si, že to mám rád. Není to sice pravda, ale držím. Když jsem se neohradil poprvé podruhé, teď už je pozdě. Teď by si Hynek vzpomněl, kolikrát už ten pohyb v našem společném životě udělal, a běželo by mu hlavou, jak jsem se asi až dodnes musel přetvařovat a jak se to ve mně hromadilo až k výbuchu a odmítnutí. A tak radši držím, však ono to

nepotrvá věčně. Možná moc přemýšlím, ale co nadělám, když jsem chytrý?

Naši si myslí, že jsem smutný. Ale já nejsem nikdy smutný, i když o těch očích se toho napovídá. Já se jen dívám a buď rozumím, nebo nerozumím. Ten chaos navenek jistě může působit melancholicky. Oni ho právě tak vidí a usmívají se, někdy s bolestným soucitem, jindy s radostným nepochopením. Jsem rád, když můj předpokládaný smutek budí úsměv. Na všechno ostatní je času dost.

Haštal k snídani dokráčí ještě ve froté županu. Posadí se, chvíli jen tak funí a pak zničehonic prohlásí, že si myslí, že byl v minulém životě pes. Ale protože udělal dobrý skutek, narodil se znovu jako člověk.

„Jaký dobrý skutek, Hašo?“ obrací se k němu Nad'a s úsměvem. Má květované šaty až na zem, ona si myslí, že nemá pěkné nohy. Vypadá od vlasů po paty jako slunečnicové pole.

„Nevím... Nevím přesně, asi jsem zachránil dítě nebo tak něco...“ Haštal o tom uvažuje zcela vážně a krabatí čelo, jako kdyby doopravdy vzpomínal. „Asi před utonutím...“

„Jako Maxipes Fík, jak zachránil Áju z rybníka?“ směje se Hynek.

„No, nesměj se, to je vážná věc,“ odvětlí Haštal zasněně. „Rokokový pes.“

Nad stolem ve veliké obytné kuchyni visí Šemberova rytinka staré Prahy. Jinak jsou stěny holé, šmouhaté, chtělo by to vymalovat.

„A ty si, tati, pamatuješ, jak jsi byl pes?“ Jediná Hanička tomu doopravdy věří.

„To ne, ale někdy se mi zdá...“, zkoumá Haštal tu dětskou otázku. „Ale nic,“ mávne nakonec rukou. Už se o tom nechce bavit.

Já samozřejmě vím, co chce říct, ale on si to musí zformulovat sám. Dívám se mu upřeně do očí, až nevydrží a sklopí je. Potom vzdychne a řekne:

„Jo, ten pes by vám to řekl líp...“ Dopije kafe a vstane.

„To je hezká pohádka,“ usmívá se Nad'a, „to sepiš, Hašo. Ale co bude potom?“

„Po čem?“

„No ze psa člověkem, za odměnu, jak říkáš, a z toho člověka potom...?“

Haštal se na chvíli zadumá a já myslím, že vím, co má na jazyku. Snažím se mu skočit do řeči a přehlásit tu hloupost, ale on to nakonec neřekne, jenom legračně zachrochtá. Hynek se směje, Hanička se směje a matlá si přibínáček na tvář, Nad'a udiveně zvažní.

Hlavní problém našich jsou hormony. Haštal má moc testosteronu, já vím, co to je.

Haštal se bojí nemoci, ale nechce o tom s nikým mluvit. Nad'a se bojí války, ale její strach nikoho nezajímá. Hanka se bojí soudružky vychovatelky, ale to se nedá brát vážně, je ještě malá. Hynek se bojí sám sebe, ale neví o tom. Jsou chvíle, kdy na mě jejich strach útočí jako čtyřhlavá saň. Když jedeme autem a všichni mlčí.

Když je slyším zaúpět těsně před usnutím.

Dlouho jsem bezradný. Když ale přijde bouřka, všem se uleví: bouřky se bojím já. Naši nejsou zlí, jen se jim uleví, že se bojím za ně. Jako hromosvod.

Ohňostroj to samé a na střelnici už mě Haštal radši nevodí.

Je po snídani. Haštal sedí na terase v napůl rozcupovaném houpacím křesle (ty proutěné věci nic nevydrží), kolébá se zepředu dozadu a listuje novinami. Občas udělá Tss tss tss! nebo polohlasem zavrčí No to snad není možný, soudruzi...

Nad'a vyrábí náplety k rukávům starého vlněného svetru; mám rád, když o sebe pletací dráty cinkají, to je domov. Občas se na Haštala obdivně podívá a tak pěkně se sama pro sebe usměje. Haštal dělá, že její pohled nevidí, ale vidí a znejistí. Nic není dokonalé, ani ten domov.

Za chvíli Haštal rozdurděně složí noviny, praští jimi o opěradlo křesla a řekne:

„Jestli si někdo další chce zkazit náladu, je to tady.

Já půjdu se psem.“

„Tatí, já bych šel s tebou...“ zaprosí Hynek.

„Já taky, tatí, já taky,“ žvatlá Hanička.

„Ty zůstaň tady a starej se pěkně o Hanku, ať má maminka chvilku klid,“ přikáže Haštal Hynkovi a pak už na nic nečeká.

Nejdřív půjdeme k telefonní budce, to je obvyklý cíl našich procházek. Vhodí minci, vytočí číslo a hlas mu zjihne. Tak něžně mluvíval občas jenom se mnou, když jsem byl malý. A já sedím a snažím se neposlouchat. Já jsem stavěný na jedno stádo.

Naši se mi smějou, jak málo mi stačí ke štěstí. Jídlo, pohazení. Ale to je věc náhledu, jde o to, co tady na světě hledáte. Já to nevím a nevím ani, jestli jsem to věděl předtím. Ale i když nehledáte nic, něco najdete vždycky.

A tak ležím a dívám se a je pro mě štěstí všechno, když jsem s nimi.

Snažím se jim svůj náhled zprostředkovat, ale oni jsou strašně ponořeni

do věcí. Říkají tomu, že mají problémy, a pořád je řeší. Jak rád bych jim pomohl...

Jenže můžu udělat jen to, na co stačím.

Haštal si mě dobírá, že jsem buddhista. Někdy se bojím, že až konečně zjistí, co je důležité, už to nebude mít pro nikoho žádný význam.

Haštal bývá po snídani melancholický Vyhledává tiché chvílky a odlehlá místa, posadí se nízko nad zem na padlý kmen nebo na kámen a chce, abych seděl vedle něho. Ted' jsme stejně vysocí. Haštal křehce voní Pitralonem a vydroleným cigaretovým tabákem po kapsách erárního saka.

Vezme mě jednou rukou kolem krku a dlouho mlčí.

Řekne třeba jenom Kurva, zavře oči a zpod víček mu tečou slzy. Cítím, že mě ke svému smutku potřebuje, ale nevím přesně proč. Jeho hlas v pohnutí ztrácí velitelský nádech, a tak se brzy vymaním z objetí, běhami kolem dokola a nutím se dělat hlouposti. Nerad ho vidím zoufalého. Takhle vím, že ho to hned přejde. Otfě si oči, vstane, vzdychne, usměje se a řekne:

„Ach jo, ty seš ale truhlík, co?“

A pak ještě:

„Ach jo, kdyby tys věděl, co nevíš...“

Samozřejmě že nevím, co nevím. To neví nikdo.

Haštal se v noci často probouzí, vstane, zakopne o mě a tiše kleje: Kam se to má zasraná duše ukládá k spánku... to by mohl říct kdekdo, že se mu chce čurat... jako by šlo jen o to, aby si člověk po probuzení všechno pamatoval...

Haštal si není jistý, zda se jeho duše jako do smrti opravdu ukládá do snů, nebo zda naopak sny jsou jenom průhledy na tu stranu. Haštal nemá své sny rád. Ale stejně si je zapisuje. Aby věděl, co se mu zdálo a co bylo.

Je po snídani. Dnešní procházka málem převrátila Haštalův život vzhůru nohama. Příčinou není víra, která se o něho v nestřežených okamžicích pokouší (kolikrát na něho musím čekat před kostelem). Nemohou za to ani vybraná filozofická díla, jejichž studiem doufá svůj strach zmírnit a která se mnou na vycházkách jednostranně konzultuje. Vinen je takový přerostlý kanár, kterého jsme náhodou navštívili.

Šli jsme do vilky Zákostelských, oni bydlí dvě ulice od nás. Nemám to tam rád: vyluxovaný trávník a vypulírovaný dům naplněný imitací všeho, na co si vzpomenete. Moc mrtvých zvířat po stěnách; trofeje

páchnou.

Jejich dcera říká Haštalovi strejdo a Zákostelský s ním jedná svrchu. Haštal ví, co cítím, ale přesto mě bere s sebou dovnitř.

Neměli jsme se původně ani zdržet, Haštal mi to slíbil. Řekl Jenom se zastavit stisknout ruku vdově a pozdravit se s dětmi dávného přítele...

Zákostelského fotografie s černým proužkem přes růžek visí v okénku sektorové stěny: hrdý muž v placaté čepici a v uniformě s mnoha prýmký. Haštal na ni úkosem pohlédl a mimoděk na okamžik strnul v pozoru. Nepoznám ovšem, je-li to pieta, nebo podmíněný reflex.

Ale ten kanár. Prazvláštní tvoreček. Vypadá spíš jako šedožlutý papoušek, poněkud vypelichaný. Posadil se Haštalovi na hlavu, jakmile jsme vešli. Haštal ho odhání, pták je dotěrný a škrábe, když se pokouší zachytit na předloktí.

V salonku nad čajem není možné kvůli kanárovi vydržet. Za prvé jeho klícka otřesně páchnou, ale to bude zřejmě jenom můj problém. Za druhé ten ptáček vlezlým a obtížným způsobem vrká, vráží Haštalovi do ruky s šálkem a všemožně na sebe upozorňuje. Nechce se mi ho napomínat.

„Bud’ tak laskavá, Veroniko, a uklid’ někam toho ptáka. Haša na to jistě není zvědavý,“ řekne to za mě Zákostelská dceři, asi třináctileté dívce.

„Je fakt příšernej,“ podívá se omluvně na Haštala.

„Dárek?“ zeptá se Haštal bez zájmu.

„Ale ne, někde ho snad našla nebo co,“ mávne rukou Zákostelská. Je zubařka, mávnutím rozvíří okolo sebe směs dezinfekcí. Z jejího dechu cítím lyzol.

„Šíleně na něm visí,“ dodá ještě s pohrdáním na dceřinu adresu.

Konečně jsme opět zpátky na ulici. Nezastírám, že se mi ulevilo, když tu skrze živý plot slyšíme polohlasem:

„Strejdo!“

Za cypřiši vidíme Veroniku, jak Haštalovi gestem naznačuje, aby ji následoval do kouta zahrady k polorozpadlému altánku.

„Podívej, strejdo, co on dělá,“ usmívá se šťastně. Posadí se na rezavou litinovou lavičku, založí ruce na prsou a lehounce pozvedne bradu. Veliký kanár se jí uvelebí na založených rukou, uchopí do zobáku úzký pramínek Veroničiných vlasů a opatrně jí ho začne omotávat okolo špičky nosu. Haštal se dá do smíchu.

„To je legrační. Tos ho naučila?“

„Ne, to on už uměl.“

„Jak – uměl?“

„Když jsem ho tu našla.“

„Odkud sem přilít?“

„To já nevím. Ale nehne se ode mě...“

„Nojo... pěkný... ale co jako?“

„Ty to nechápeš, strejdo? Matka o tom se mnou odmítá mluvit...“

Veronika se snaží krotit rozčilení, aby vzrušenými pohyby kanára nevyplašila a nezkazila mu jeho motání. Sedí jako socha, pohled upřený před sebe, občas zašilhá směrem k Haštalovi. Ale tón jejích vět je velmi naléhavý.

„Říká, že jsem hysterka... Rozumíš?“

Haštal trpělivě zavrtí hlavou.

„O čem s tebou odmítá mluvit? Co je na tom tak hysterického?“

Veronika mlčí a nehýbá se, oba sledují podivné počínání přerostlého kanárka. Pták dokončil své komické dílo a nyní se přidržuje pařátky dívčina předloktí, jako by se chtěl zaklonit, aby mohl s odstupem lépe posoudit výsledek.

„Rozumíš?“ opakuje důrazně dívka. Špička nosu jí legračně vykukuje z prstýnku tmavých vlasů. „Přesně takhle si se mnou hrál táta!“

„Nezlob se, Veroniko, ale to přece jenom... nic moc... neznamená,“ řekne opatrně Haštal, aby ji neranil. A má pravdu, i když by ji možná rád neměl.

„Dobře,“ pohodí vzdorně hlavou Veronika. „A kdyby ti to řekl sám?“

„Cože?“ Haštal nechápe.

„No, jen počkej, strejdo, uvidíš!“ Veronika dvěma prsty lehce stiskne kanárovi zobáček, ale kanár nic.

„No tak, no tak, malej,“ pobízí ho holčička.

Ale kanár mlčí.

„Co by jako měl...?“ zeptá se Haštal.

„Uměl tvoje jméno,“ skoro vykřikne Veronika. „A teď z něj nevypadne ani slovíčko,“ dodá zklamaně.

„Tos ho naučila?“ zeptá se Haštal nedůvěřivě.

„Neblbni, strejdo, přece jsem nemohla vědět, že přijdeš...!“

Haštal pokrčil rameny.

„Mohla,“ řekl.

Ale cestou domů si píská.

Naši o mně říkají že žiju jen v přítomnosti, že nemám smysl pro minulost nebo budoucnost, ale to není pravda.

Přítomnost je věčná, rozlévá se doširoka všemi směry jako nejmělkčí mělčina, jako kaluž o milimetrové hloubce. Neumím se nad ni vznést,

neumím se do ní ponořit, ale svůj díl dokážu oběhat a vždycky najdu, co hledám.

Nemluvě o tom, že věci se opakují.

Je po snídani. Haštal dopil čaj a postavil se nad hromadu švestkových kmínků a větví pod terasou. Stromy bylo třeba porazit, krajem se šířila nemoc šárka. Rodily se puklé plody s kapkou pryskyřice na povrchu.

Alespoň je co dělat. Haštal už z jednoho kusu červenavého dřeva vyrobil obludnou dýmku a nyní se chystá pracovat na něčem opravdu velkolepém. Jeden z kmenů má v příčném řezu tvar dokonalého srdce. Jako na pouti.

Proč mu to nikdo nerozmlouvá? Nadřa šla odnést nádobí od snídaně, převléká Haničku do školky.

„Podívej, jako na pouti,“ volá Haštal a ukazuje Hynkovi hnědočervený řez. Zapíná obludnou cirkulárku, elektromotor zvolna roztáčí obrovský kotouč podomácku vyrobené pily. Vítr a hluk, který stroj vytváří, jsou jasným varováním. Celé to páchne rzí a naolejováním kovem. Tónina mi pokaždé drásá bubínky, ale naši si myslí, že se bojím.

„Klid!“ nařizuje mi Hynek a mírně mne přitiskne k zemi, abych zůstal ležet.

„Pojď mi to tady přidržet!“ volá Haštal. Má na sobě jen květované trenýrky (Nadina parádní práce) a bílý nátělník. Je velmi zranitelný.

„Já tě neslyším, tati!“ snaží se Hynek překřičet jakot pily.

„Pojď blíž, něco ti ukážu,“ zve ho Haštal i gestem, ale Hynek popojde jen o krok a dál odmítá.

„Neboj. Já to teda říznu sám. Vezmu to naplacato ještě jednou,“ vysvětluje Haštal. „To bude dárek pro maminku, jo?“

Chlapec vrtí hlavou – nerozumí, nebo nechce, aby to Haštal řezal? Ale to je jedno, on to stejně řízne.

Chlapec se odvrací, jako by to věděl. Pila zavyje, Haštal vyrazí dušený neartikulovaný výkřik a svíraje pravou dlaň v levé běží do kuchyně. Zůstává za ním krvavá cestička.

(Většinu katastrof tuším, ale jenom některé dokážu odvrátit.)

Naši mají štěstí, že mají Haštala. Kdybych si mohl vybrat jiné bytí, chtěl bych být Haštalem. Chtěl bych se trápit jako on a chtěl bych se také tak starat. Není nic krásnějšího nad starost o své blízké; je to cit, který povyšuje.

Láska, co nespovisí s krytím. Haštal jí je napěchovaný jako malá bomba. Přiletí, vybuchne, zahřeje a zmizí.

Mně je s Haštalem dobře, jeden vůči druhému si nic nenárokujeme.

Haštal je se svým zraněním velmi spokojen. Všichni ho litují, nemusí nic dělat a hlavně je obecně známo, proč se mu to stalo. Chtěl pro ni vyřezat srdce, takový je to člověk, jen si představte!

„Možná to všechno přece jenom nějaký smysl má,“ říká mi na procházce. „Možná je to varování a trest těm prstům za léta blbého zdravení. Stát se to o dva roky dřív, stejně by mě propustili do invalidního důchodu, jak bych asi bezprstou pravicí salutoval? Ale kdo ví, třeba by mi náčelník povolil rukavici...“

Za každým slovem, které naši řeknou, jsou skryta další slova. Jedno znamená druhé, druhé třetí. Dala by se rolovat dál a dál jako stočený toaletní papír, s nímž je občas tolik legrace, když mě nikdo nevidí. Naši řeknou jedno slovo a já slyším v pozadí všechna ostatní, která jsou za ním navinuta.

Je po snídani. Jdeme lesem a já mám volno, můžu si dělat, co chci. Běhám okolo nich po cestičce, popoběhnu dopředu a počkám, nebo se vzadu s něčím pozdržím.

Ale jakmile se vydám rychleji kamkoli stranou, začnou všichni volat Fuj! nebo Zpět! Jenom Haštal nedělá zmatek, počká na mě, usměje se a řekne:

„Tak pojď, ty čuchálisto.“

Za Haštalovým slovem, za tónem, jakým je proneseno, se roluje:

„Příteli, prosím tě, tohle se v lese nesmí, dost na tom, že tě necháváme bez vodítka, kdyby nás někdo viděl, máme průšvih, taky by se ti mohlo něco stát, lesy jsou dneska plné debilů s legálně držеныmi puškami, kteří střílejí po všem, co se pohne, takový volně pobíhající pes je pro myslivce lahůdka, ještě mu stát vyplatí dvacet pět korun za ocas, radši na to proboha nemyslet, vrať se, prosím...“ A tak dál...

Někdy je v tom víc strachu, jindy víc vzteku a panovačnosti, záleží na tónině, modulaci a výrazu, co každé normální ucho slyší. Všechno si odvinu a přečtu pod tím jediným slovem a hned mu rozumím. Oni si jich navzájem říkají tolik, a nic. Tohle kdyby mi tak někdo jednoslabičně vysvětlil...

Naši přišli s teorií o jediném pánovi. (Ten pes si potřebuje vybrat jednoho z nás, kterého bude bezvýhradně poslouchat, ostatní budou jenom rovnocennými členy smečky!) Není to pravda. Možná nějaká primitivní duše na mém místě by se potřebovala upínat ke konkrétní a přesně definované bytosti, mně ale stačí věřit v něco

nepojmenovatelného, transcendentního, v něco, co mě přesahuje. Naše poslouchám z čisté lásky.

Dnes snídáme bez Haštala. Haštal je v nemocnici. Nad'a stojí za kuchyňskou linkou, připravuje sendvič se šunkou a balí dva pomeranče. Hodinu jsme na ně stáli frontu.

„To jako myslíš, že tam nedostane najíst?“ durdí se Hynek. „Mami, prosím tě, dělej, už musíme jít...“

Já nemusím, on musí. Nebo si myslí, že musí. Potřebuje být co nejdřív pryč odsud. Nad'a plní vzduch okolo sebe žaluplnou péčí a tichou ustaraností, Hynkovi se v tom špatně dýchá. V igelitové tašce má pro Haštala ty bačkory.

„Nezapomněls na ty bačkory?“ ptá se starostlivě Nad'a.

Hynek významně pozdvihne igelitku a pak už rychle odcházíme.

„Řekni tátovi, že já se stavím v neděli,“ volá za námi Nad'a. „I s Haničkou!“

Haštal si minule postěžoval, že je tam všude na chodbách i na pokojích zima. Chtěl, aby mu Hynek někde koupil bačkory, jejichž pružovaná plst' je vyvedena v barvách včelího trupu a které se zavírají na příčnou plechovou závorku. Hynek je po dlouhém shánění dostal náhodou v jednom zapadlém obchůdku.

„Taková stařecká rekvizita, dýchá z toho smrt,“ pomyslel si Hynek.

„Ale hřejou,“ řekl prodáváč.

Haštal leží na třináctce. Když jsme tu byli poprvé, Nad'a z toho měla šok.

„Třináctka! Copak tu neměli jiný číslo!? Já snad skočím za primářem...“

„Ale mami, přece na to nebudeš věřit...“ konejší ji Hynek. Ale já vím, že ani jemu ta třináctka není příjemná.

Je to legrační, chovají se, jako by symbolika čísel byla pro všechny lidi stejná. A přitom zrovna pro Haštala je třináctka dobrá. Je to právě počet našich společných let. Jeden život.

Já nesmím dovnitř, čekám před budovou, kam občas nemocní vycházejí na cigaretu. Minule jsme tu s Haštalem chvíli postáli, přišel v páchnoucím nemocničním županu přehozeném přes pružované pyžamo a byl velmi šťastný, že mě vidí. Dneska mu to trvá déle, z nemocnice už vyšlo spousta lidí, taky paní s blondátou holčičkou, která se u mě zastavila a chtěla si mě pohladit.

Samozřejmě že jsem ji okamžitě poznal, i když jsem ji nikdy neviděl.

Bez komentáře.

„A nezapomněl jsi na něco...?“ ptá se Haštal opatrně a kouká na tu tašku. Těší se na dárek.

„Určitě ne, tati, ten balíček od mámy máš v nočním stolku,“ ujišťuje se Hynek, ale najednou si všimne, že v levé ruce pořád svírá igelitku.

„Já jsem ale vůl – ty bačkory, jasně!“

Když je Haštalovi donesl, očekával, že otec bude mít radost a že si ty boty prostě obuje. Ale Haštal si namísto toho na vrátnici půjčuje velký kuchyňský nůž, a aniž by si bačkory vyzkoušel, upiluje nejprve vlnitým ostřím okraj pro patu.

Hynek ho pozoruje zděšeně, potom uraženě. Nakonec v něm převládne rezignovaný pocit absurdní srandy, jako obvykle. Je to prdlouš, říká si a dívá se, jak si otec boty znovu a znovu zkouší, potom ještě prořezává ve špičkách otvor pro prsty a pak z boku jedné bačkory odděluje po celé délce plst' od podrážky.

„Mně se hrozně potí nohy, já potřebuju, aby to všude větralo,“ povzdychne si omluvně.

„Jo? Aha! Ale jak to teďka budeš nosit? Vždyť jsi to celý rozpižlal, takhle ti to nebude držet,“ namítne znechuceně Hynek.

Haštal si rozpačitě prohlíží rozřezanou bačkoru, je skutečně leda na vyhození. Když si uvědomí, že ji dokonale zničil, řekne provinile:

„To je dobrý já to tady takhle zatáhnu kobercovkou, hele.“ A vytáhne z kapsy nemocničního županu kotouč fialové pásky na lemování koberců, nasadí si jednu botu a omotá ji několikrát přes nárt a podrážku kolem dokola. A druhou zrovna tak.

„A je to. Děkuji ti mockrát, Hynku,“ povídá pokorně, „něco takovýho jsem už fakticky potřeboval.“

Byl bych se smál tiše a dlouho, já mám Haštalův humor rád. Ale Hynek zasyčel Tati...!!! a za tím slovem byl nekonečně hluboký pocit hanby za vlastního otce a stud za tu hanbu. A záblesk skutečné nenávisti a hned vzápětí vina za tu nenávist. Haštal vše dešifroval stejně jako já, pak už jenom mlčel a kouřil.

kočárek

Nad'a věděla, že ji Hynek miluje hlubokou a vzteklou láskou. Viděla, jak zuří nad zoufalou nemožností domluvy; ta nekontrolovatelná pubertální vznětlivost v její přítomnosti ho provázela vlastně až do čtyřicítky. Prchlivý, nesnášenlivý. „Ty jsi pořád jako podebraný, Hynečku,“ říkala mu s bolestným úsměvem. Jako zdravotní sestra brala si výstižný příklad z oboru.

Nechápala, jak je možné, že Hynek neví, že celý její projev je nesen jen láskou a strachem. Zatímco o lásce se ovšem neslušelo hovořit, co děti trochu odrostly, podivně nedůtklivý strach se prolínal každou větou. Bylo třeba se trpělivě probrousit tvrdým a šedým povlakem slov k vyznání.

Prchlivost skrývající city si Nad'a přinesla z domova. Nikdy nepochybovala o tom, že prožila krásné a láskyplné dětství, přesto si však pamatovala, jak jí tatínek vyhodil kočárek i s panenkou z prvního patra, když si pořád nějak hloupě pískala a jeho to rušilo. Potom kočárek dlouho do noci opravoval, a protože byl kovář, byla to oprava velice bytelná: kočárek po ní vypadal jako obrněný vůz, ale ona ho měla o to raději.

Tatínkův vztek ho poznamenal láskou. Ten vztek spolu se strachem nesla v sobě dál, aby ho jako svátost předala dětem.

Bylo jí sotva deset let, když vypukla válka. Celých šest roků potom prožila v zapadlé české vísce, tak bezvýznamné, že Němcům ani nestála za zřízení posádky. Jediným dobrodružstvím byly pro Nad'u jízdy do školy v nedalekém okresním městečku.

Každé ráno ještě za tmy vycházela z domu, aby stihla dojít na vlakovou zastávku uprostřed lesů a dýchavičnou lokálkou se dopravit do města. Strašně se bála – bála se zvířat, která v zimě občas vyplašila křupáním sněhu pod nohama (jednou potkala za rozbřesku divoké prase a hrůzou zkamenělá prostála na místě celý půlden, až ji skrznaskrz promrzlou odlepili lesní dělníci jdoucí k polednímu vlaku), bála se německých vojáků, kteří občas po cestách projížděli s výhružným mlčením, naskládání na korbě nákladáku pod plachtou jako slepice na hřadě, bála se hajného, o kterém se ve vsi říkalo, že je divný, a jehož siluetu pokaždé zahlédla mihnout se v dálce mezi stromy. Bála se, že jí otec nařeže, až se mu o svém strachu zmíní. Bála se jako Červená Karkulka, neměla tu pohádku ráda.

Se strachem vyrůstala a nesla si ho s sebou nejprve válečnými roky a potom komunistickou totalitou; naučila se bát každého, ale zároveň o každého, přibírala si starost celého světa (Hynek v ní tento rys nenáviděl i miloval současně). Byla už taková, narodila se ve vesnici plné obav, v ustrašeném prostředí, kde nebylo-li nebezpečí nablízku, lidé si nějaké rychle vymysleli. Věčná, neohraničená obava se tam klenula nad krajinou jako obloha.

Strach naučil Nad'u pokoře před úřady a takzvanými zvolenými autoritami. Když Hynek přinesl domů podpisový arch s peticí za propuštění Václava Havla z vězení, nezaváhala sice ani na chvíli a

podepsala, bezprávi poznala instinktivně. Pak teprve nastoupila vypěstovaná úcta a strach: při milovaném žehlení v dlouhé samomluvě určené Hynkovi uvažovala nad tím, že když někoho zavřou, tak asi přece jenom vědí proč, poněvadž není kouře bez ohně...

V obytné kuchyni podprahově běžela černobílá televize, němé publicistické obrazy zdály se zlověstně dokreslovat její slova.

„Proboha, mami, a co procesy v padesátých letech – to taky věděli proč!?“ Hynek na ni křičel, ona si však ještě chvíli vedla svou.

„Padesátá léta do toho nepleť, Hynečku, nevíš, o čem mluvíš.“

„Mami, já nejsem malý dítě!“ připomněl Hynek vztekle. Odstrčil talíř na protest; věděl, že odmítnutím jídla ji nejlépe raní.

„Ale chováš se tak... Kdyby ses někdy slyšel... a viděl...“ usmála se matka povzneseně. (Hynkův vztek zkrivený obličejíček byl přece pořád stejný, v kočárku jako za stolem.)

„Mami, ale přece –!“ Hynek se dusil neschopností zformulovat argumenty pro něco tak zjevného. „Každej ví, že padesátý léta –“

„To já vím taky. Ale ty ses sotva narodil. Musel bys zažít tu atmosféru. Bylo těsně po válce, všichni byli z Rusů celí vedle...“

„Všichni určitě ne!“

„To by ses divil...“

„To bych se teda nedivil! Co třeba Škvorecký?“ vztekle vypálil Hynek.

„To je spisovatel, toho sem nemotej...“

„A proč ne!?“

„Protože... s těma to máš složitější...“

„To bych teda rád věděl proč!“

Matka jen pokrčila rameny „To se těžko vysvětluje...“

„Dobře, tak třeba ty!“

Matka rezignovaně potřásla hlavou. „Já... ale co už já...“

Chvíli oba mlčeli, jako by věděli, že dál nejsou ochotni si navzájem naslouchat.

„Mami, copak nechápeš, že se to nedá srovnávat?“

Padesátý léta – a dneska!?“

„No právě, tak to nesrovnávej. Jen si vzpomeň, jak dopad táta!“

Nebylo co dodat. Po příliš krátké pauze položila opatrnou smířčí otázku: „Hynečku? Ty už to nedojíš?“

Prosím tě, dojez to, jo?“

Jenomže každý takový rozhovor končil zuřivým prásknutím dveří.

Hynek měl pravdu. Nad'a nikdy nevstoupila do komunistické strany, přes dlouhodobý tlak vedení nemocnice. Věděla sice, že kazí kádrový

profil oddělení a že vrchní sestrou se do smrti nemůže stát, ale byla smířena jak se stavem věcí, tak s nepatrným platem. Hlavně když ji nechají pomáhat lidem.

Zrovna tak si dovedla spočítat, že v kariérním postupu překáží i Haštalovi, ale vážila si ho o to víc, že jí ani slůvkem nikdy nic nenaznačil. Když ho potom koncem sedmdesátých let vyloučili ze strany a brzy nato ho samozřejmě vyhodili z práce, vypadalo to chvíli, že teď už ani ona v nemocnici nevydrží; ne že by se od zdravotních sester očekávala vysoká politická vyspělost, ale ji už mohlo zachránit – vzhledem k rodinné situaci – pouze členství. Pomoc přišla kupodivu z míst, odkud by ji čekala nejméně.

Primář ji navštívil v pokoji, zrovna když se pokoušela lžičkou vpravit trochu bujónu do úst zuboženému starci na lůžku pod oknem. Nadzdvihl svůj sněhobílý plášť, posadil se zcela nešéfovsky obkročmo na kovovou židli a bradu podepřel o opěradlo.

„Tak co pan Vlach?“ zeptal se čistě formálně, aby zahájil rozhovor. „Dobry?“

Nad'a starce láskyplně pohládila po řídkých, propocených vlasech a v odpověď kývla, aby za řeči nerozlila.

„No, na nějaký tancování už to asi nebude, pane Vlach, ale jestli se budete takhle pěkně snažit, tak na víkend si vás můžou odvézt domů,“ pokračoval bodře primář.

Muž na lůžku se pokusil důrazně zaprotestovat, plná lžice mu pobryndala blůzu od pyžama.

„On nemá kam,“ vysvětlila diskrétním šeptem Nad'a.

„Pan Vlach je tady rád.“ Osušila skvrny ubrouskem a trpělivě pokračovala v práci.

„No nic,“ mávl rukou primář, aby zahnal rozpaky, „proto jsem nepřišel. Nechtěl jsem tě volat k sobě, aby to nevypadalo, že... no, chci ti vlastně jen... čistě neoficiálně cosi navrhnout...“

Nad'a odložila lžici a s pohledem upřeným k zemi jen sverepě zavrtěla hlavou.

„Počkej, sakra!“ rozkřikl se primář. Vstal a vztekle odstrčil židli. „Vždyť ani nevíš, co ti chci říct!“

„Omlouvám se,“ řekla Nad'a a nastavila k poslechu celou tvář. Dívala se primáři do očí a slyšela ho, jak ze sebe s obtížemi souká:

„Se stranou už bych na tebe nechodil... to jsem pochopil..., i když z toho žádnou radost nemám... Ale je to koneckonců tvůj život...“

Mlčela. Nehodlala mu tu chvíli ulehčovat.

„Podívej, Nad'o, já jsem rád, že tě tady máme, ale musíš mi pomoci!“

„Pomocť? Jak já bych vám mohla pomoct, soudruhu primáři?“
zeptala se v upřímném překvapení.

„Ale... no... něco se najde vždycky, jen chtít... Třeba takový SČSP,
rozumíš...“ ???

„Svaz československo-sovětskýho přátelství, nedělej, sakra, žes o tom
nikdy neslyšela... No a tam jsme zkrátka všichni, víš...“

„Já ne,“ přerušila ho tiše, ale pevně.

„Ale jo, ty seš tam taky... Zapsal jsem tě hned po prověrkách, abys
měla aspoň jednu kolonku vyplněnou. Víš, jak to chodí...“

Nadřa překvapeně pozdvihla obočí, což si primář vyložil jako
pohrdavou ironii.

„A netvař se tak, sakra, nikdo to dneska nemá lehký!
Copak si myslíš, že bych tě tu jinak udržel?... Promiň...
A tak jsem tě chtěl poprosit, jestli... jestli by ses toho neujala...“

„Jak – neujala?“

„No jako předseda... nebo teda předsedkyně. O nic by nešlo,“
pokračoval náhle překotně, „jednou za měsíc bysme se sešli a pustili
bysme si dole v aule nějaký ruskej film, to já obstarám...“

„Sovětskej,“ opravila ho.

„A nojo, pořád,“ reagoval rozmrzele. „Ale ty jsou taky dobrý, vždyť
se zeptej lidí, že to nejsou žádný hovadiny o práci... nebo tak... teďka
mám připravený Jeřábi táhnou.“

A ty bys vždycky jenom přivítala lidi a udělala prezenci. Zápis ze schůze
udělá Alena, ona už ví, co tam má pořád psát.“

„Ze schůze?“

„Tak... to je braný jako schůze členstva, já to řeším tím filmem...
Nadřo, moc bys nám všem pomohla... a sobě taky. Nikdy ti to
nezapomenu...“

„Proč zrovna já?“

„No tak... já ti to řeknu, jak to je: on to zatím nikdo nechce vzít... Ale
to proto, že všichni už jsou v KSČ! A ty ne! Vždyť by to byl vlastně jenom
jako takovej kroužek.“

Chápeš to?“

Pochopila a přikývla. Na okamžik se jí zdálo, že starý muž na lůžku
znehuceně odvrátil tvář ke zdi.

Toužila jenom dobře pracovat a léčit lidi v rámci svých možností. Navíc
byla pevně přesvědčena, že jakákoli politická angažovanost je výhradní
věcí mužů. Žena si má dělat dobře svou práci a do ničeho se neplést.

Byla nešťastná z toho, že oba muži jejího života, tatínek i manžel,
tolik chtěli změnit svět. Bála se při tom jednak o ně (lidé jsou zlí a

budou jim závidět), ale také o svět – její mužové byli tak silní, nic je nezastaví! Jak asi svět v souboji s nimi dopadne? Rozhodně se změní, nastanou jiné pořádky a chvíli bude velmi těžké v nich žít, zorientovat se.

Upřímně litovala, že nedokáže věřit, že by svět mohl být zásahem jejích mužů prostě lepší, že nedokáže sdílet jejich bezpodmínečné nadšení. Ten zápal pro ideály ovšem obdivovala se stejnou rezervou jako odlišné anatomické uspořádání mužského těla; k obojímu pak měla poměrně skeptický postoj: ani jedno, ani druhé nikdy nepřineslo lidstvu nic dobrého.

Naučila se tedy poslušně přijímat nařízení, a pak si věc stejně udělat podle svého nejlepšího svědomí, ale hlavně se naučila nevyčnít. K tomu strachu se snažila mimoděk vést i Hynka. Dívala se s velikou mateřskou pýchou na jeho porevoluční práci rozhlasového redaktora, ale přesto mu z mateřského strachu radila, jakmile se naskytla příležitost:

„Hlavně se, Hynečku, proboha do ničeho neplet’.

Dělej si pěkně svou práci, aby ti nikdo nemohl nic říct, to je pro každého ta nejlepší vizitka.“

(Zejména v prvních porevolučních letech bylo pro Hynka velmi těžké znovu a znovu jí vysvětlovat, že dělat si dobře svou práci znamená právě v rozhlase dostávat se do každodenních sporů s ustrašenými pitomci, kteří na svých místech úspěšně prožili celou totalitou a teď se třesou o penzi, nebo s nadutými nulami, které sem přicházely tunelovat z jiných, již zkrachovalých soukromých stanic.)

Prožívala naopak opravdové štěstí, když se mohla zaposlouchat do jakkoli podprůměrného pořadu, jen když hlasatelka po skončení přečetla mezi tvůrci i Hynkovo jméno. Ale veškeré další Hynkovy společenské aktivity koncem osmdesátých let pozorovala s velkou nedůvěrou a obavami.

„Jen si vzpomeň, jak dopad táta,“ připojila pokaždé oblíbené zaklínadlo a smutně potřásla hlavou. Pak na ni Hynek zase křičel.

Nebylo jí ještě ani dvacet, když se narodil; zůstala s dítětem úplně sama. Haštal sice z vojny psal jeden zamilovaný dopis za druhým, mnohé z nich zdobené srdíčky na bílé březové kůře, přesto však zůstal o své vůli o dalšího půl roku déle v armádě. Byl totiž v souladu se stranickou směrnicí přesvědčen, že v profesi radisty poslouží lidové vlasti nejlépe.

Nezbylo jí tedy nic jiného, nežli Hynka dát velmi brzy do jeslí. Mateřský pud jí pravda našeptával, že to možná není docela v pořádku, ale hlas pediatra Švejnohy byl silnější; soudruh profesor tehdy – rovněž v souladu se stranickou směrnicí – tvrdil, že umělé sušené mléko je pro

kojenice mnohem zdravější než mateřské a kolektivní výchova v jeslích že daleko předčí jakékoli rodičovské něžnosti.

Odkládala malého Hynka do jeslí asi půl roku, nežli si jednoho dne přišla o trochu dřív. Děti ještě spaly a každé z nich mělo obličej přikrytý listem skládaného toaletního papíru.

„To aby je nerušilo světlo,“ vysvětlila jí ředitelka.

„Kdo papírek nechá spadnout, bude potrestán.“

Tehdy si Nad'a chlapce beze slova odvedla. Dlouho se pak spolu vláčeli odpoledními autobusy a vlaky, až konečně za tmy dorazili na známou zastávku uprostřed lesa. Teprve po půlnoci dotlačila kočárek do vesnice a zabušila na zhasnutá okna chalupy.

Pohlídáte mi ho, maminko? zaprosila a omdlela vyčerpáním. Chtěli ji nechat vyspat, ale nařídila si budík na čtvrt na pět, aby stihla první ranní vlak zpátky do města. Za týden si ho vyzvednu, slíbila a dojatě se rozloučila se spícím chlapcem.

Za týden ovšem přijela a požádala ještě o pár dní.

Rodičům nemohla udělat větší radost, Hynek zjevně prosperoval.

Neměla si co vyčítat.

Jeho pobyt na zdravém venkovském vzduchu trval nakonec skoro tři roky, než se Haštal vrátil ze základní vojenské služby a nastoupil v pražském Domě armády jako kulturní referent.

Bylo jí líto, že se s Hynkem pořád hádá, ale protože i on nakonec strávil své nejtěžší dětství v téže vesnici a s kovářskou výchovou, chápala, že nedokáže tu tvrdohlavost přemoci. To máme oba po tatínkovi, říkala si vždycky v duchu na omluvu a myslela na Jiřího nekontrolovatelné výbuchy vzteku, po nichž pravidelně následoval dlouhý záchvat astmatického kašle.

(Měla sice i křehké zážitky z chviliek věnovaných jen jí samotné: když za ním po schodech jako maličká slezla dolů ke dveřím dílny a bázně nakukovala dovnitř: ve tmě prosvětlené jenom slabou žárovkou u stropu a dýmající výhni kralovala uprostřed místnosti obrovitá kovadlina na širokém dubovém špalku. Jakmile ji tatínek takhle uviděl, spiklenecky zamrkal, nechal na chvíli práci stát a jen jí pro potěšení obepjal předloktím jedné ruky kovadlinu ve zúžení těsně nad podstavcem a zvedl ji do výše ramen jako nestvůrné železné křídlo. Potom si na druhou ruku posadil dívku a prošel nízkými vrátky ven na světlo, na prostranství, kde se kovali koně. Tam ji konečně opatrně spustil na zem a s dýchavičným smíchem říkával:

„Ale fuj, tys mi dala... Víš ty, že už jsi pomalu těžší než ta

kovadlina?“

Ještě ji polechtal a oba se smáli, protože věděli, že to nemůže být pravda. On se sklonil, dal jí pusu na čelo a teprve pak pravici s kovadlinou alespoň trochu odlehčil, když si ji zčásti opřel o břicho. Byla to sladká chvíle a zřejmě se musela za jejího dětství alespoň několikrát opakovat; odtud čerpala sílu, když jí bylo v životě úzko.)

Daleko častější však byly záchvaty kašle. Jiří se dusil a s promodralou tváří v předklonu hvízdavě lapal po dechu. Malé Nadě se v těch okamžicích vybavovala Wolkerova Balada o očích topičových; věděla, že to se usazují tatínkovi na plicích dýmající oříšky uhlí z výhně, vlhko a studený sliz udusané hliněné podlahy.

A tma, strašlivá tma, která vládla uvnitř kovárny.

„Podej mi vodu... Nad'o...“ sípal brunátný Jiří v kratičkých přestávkách a třesoucíma se rukama se pokoušel natrhnout růžek papírového sáčku Yastyly. Donesla mu sklenici vody, pomohla připravit prášek a to je třeba i po předchozím výbuchu prchlivosti na chvíli usmířilo. Jiří si papírovým korýtkem, které Nad'a vytvořila z natrženého sáčku, nasypal lék na jazyk, zapil sklenicí vody a pak ještě dlouho pokašlával. Aby se mu co nejrychleji trochu ulevilo, stával s rukama nad hlavou a přidržoval se trámového stropu. Holčičce připadal v tu chvíli jako svalnatý obr Atlas, který podpírá strop kuchyně takovou silou, že stářím prověšený nosný trám prohýbá na druhou stranu. Uvědomila si, že takhle na tatínka stejně vzpomíná nejraději.

kuna

Nadin otec byl v mládí bystrý a nadaný hoch, ale protože mu ta léta vyšla do jednoho z nejhorších období lidstva (narodil se v roce 1899), mohl o školách jenom snít. Rodiče ho nechali vyučit u strýce kovářem, ještě jako nezletilý stihl během první světové války povinný tovaryšský vandr do Vídně, ale naštěstí nenarukoval.

Čtyři roky však koval výhradně pro armádu.

Po vzniku republiky se rychle přiklonil k levicovému proudu, který se mu zdál nejlépe vyhovovat jeho přesvědčení. Mohl dát konečně plný průchod svému bezvěrectví, jež si hluboce zakořeněně přinesl z hodin školního katechismu. Nežli se blíže poznal se svými sousedy a zákazníky, vesnickými statkáři, s úlevou docela přestal docházet do kostela.

K Masarykovi vzhlížel sice s úctou jako k zakladateli československé svobody, zároveň ovšem s velikou nedůvěrou. Přece jenom tu zavedl kapitalistický model uspořádání, zatímco Jiří snil o Sovětském svazu, o zemi, kde se nikdy nebude střílet do dělníků.

Když se pak usadil, vedl v kovárně hlasité ideologické spory se svým pomocníkem. Byl to navrátník se legionář, mnohokrát vyznamenaný. Navzdory pochroumané noze věčně poskakoval kolem výhně a těžce Jiřího v jeho levicovém předsvědčení popichoval. Po zranění musel armádu opustit a pro Jiřího byl živoucím důkazem věrolomnosti nového československého státu – válečný invalida, ale ani tu blbou trafikou mu nedali!

Taková hanba!

Jiří mu pravděpodobně zachránil život. Jednou ráno ho našel zcela vyčerpaného a špinavého spát na voze, který byl před kovárnou připravený k opravě. Zeptal se ho, odkud je a co umí, a pak mu nabídl práci za stravu a byt. Legionář přijal a zařídil se v přístěnku vedle dílny. Každou neděli oblékal sepranou uniformu a odkulhal držet strategickou řeč do místní hospody. „... a hnali jsme ty kurvy bolševický,“ vykřikoval za každou druhou větou, když postě vyprávěl svůj hrdinský příběh.

Patřilo ovšem k Jiřího velkorysosti a k představě o svobodě a toleranci, že si jedovatého politického oponenta držel, a podle svých možností ho dokonce tu a tam i platil. V polemikách s ním třibil přesvědčení, učil se argumentaci a sebeovládání. Věděl o sobě, že je v jádru prchlivý a že si tím škodí. Toužil nad svým založením zvítězit.

V raných dobách Masarykovy republiky byl ještě kovář kočovným řemeslem, s radnicí podepisoval smlouvu na pět nebo na deset let. Zdejší obec pronajímala spolu s kovářskou dílnou i dům. Byla to jedna z mála patrových staveb ve vsi, s kuchyní a dvěma pokoji v prvním podlaží. Silné metrové stěny, vystavěné z nepálených hliněných cihel prokládaných kamením, v zimě v létě držely vlhkost a chlad, otřít se o ně znamenalo obílit si oděv vlhkou vápennou šmouhou.

Celé přízemí zabírala výheň a zařízená kovárna s přístěnkem. Říkalo se tu prostě Na kovárně. Který kovář se neosvědčil, musel po uplynutí lhůty táhnout dál. Osvědčit se ovšem znamenalo především neprotivit se nejbohatším sedlákům ze vsi.

Jiří předstoupil před radní v roce 1929 v plné síle, mohutný třicetiletý chlap, s tucty bláhových nápadů, jak místní kovárnu zvelebí. Ani pohled do tupých a podezíravých sedláckých očí ho nedokázal odradit. Věděl, že se nesmí rozčítat a křičet na ně. Usmíval se a trpělivě odpovídal na všechny uštěpačné dotazy.

„Jak je možné, že jste si jako tovaryš válel šunky ve Vídni, zatímco jiní umírali na frontě?

Proč tolik trváte na desetiletém kontraktu, když nemůžete vědět, jak si

budete s obcí vyhovovat?

Ještě jsme vás neviděli v kostele, mistře, ale zapsal jste se přece jako katolík, nebo snad ne?...“

Nelitoval, ani když pochopil, že sílu jejich záští vůči všemu cizímu podcenil. Pocházel z vesnice, která ležela vzdušnou čarou všeho všudy dvacet kilometrů daleko, ale i to stačilo k založení nepřátelských nálad. Svět je veliký a lidé jsou malí, říkával vždycky, když narazil na typickou selskou podezíravost a sobectví.

V neděli odpoledne byl zvyklý zdřímnout si na nepohodlném, rozvrzaném kanapi; u hlavy mu předla stará černobílá kočka, žena opatrně harašila ve škopku s nádobím. Náhle se zvenku ozvala střelba, štěkání psů a vzrušené hlasy:

„Je vevnitř, kurva jedna!“

„Vy dva to oběhnete zadem!“

Vyděšeně se posadil, kočka vztekle prskla a zmizela.

Promnul si oči, uslyšel další výstřel a dusot těžkých bot.

Rychle přehodil kšandy přes ramena a oblékl si vestu.

Opatrně vyhlédl z okna nad vraty. (Neměl doma žádnou zbraň, pohrdal jimi, vždycky si říkal, že je dost silný, aby svou rodinu ubránil vlastníma rukama.)

Dům byl obklíčen pěti šesti sousedy v mysliveckých kamizolách, v zablácených holínkách. Byli tak rozčilení, že si zprvu ani nevšimli pootevřeného okna.

„Co to tady proboha děláte, chlapi?“ zavolal na ně opatrně, připraven kdykoli se opět rychle schovat za tlustou zdí.

„Á, pan mistr,“ volali posměšně.

„Já jsem vám to říkal, mistře! Z těch vašich končin nikdy nepošlo nic dobrého! Ted' to tady máte!“ křikl nahoru do okna starosta. Soused po jeho pravém boku rychle zalícil a dvakrát vystřelil k vratům dřevníku opodál.

Kočka udělala přemet a zůstala ležet bez hnutí.

„Co blbnete! Co se to tu sakra děje, starosto?!“ rozzuřeně zvolal Jiří, ale to už byl skokem na schodech, marně se ho žena pokoušela zadržet.

„Co by? Když si neumíte poradit sám, musí to za vás udělat spolek!“ odvětil starosta, když proti němu Jiří výhružně stanul celý brunátný vzteky.

„Vy pitomci, pálíte tady jako u Verdunu! Tohle je můj barák!“ zařval Jiří. „A moje kočka! Co vám udělala, vy idioti! Co se tu komu nelíbí?!“

„Pozor na jazyk, mistře! Volte slova! Dům patří obci!

Vaše je akorát ta kuna!“ odvětil radní, který před chvílí vypálil.

„Jaká kuna zas, sakra?“ Jiří něžně zvedl ze země mrtvou kočku, z níž odkapávala krev, a natáhl ruce před sebe, aby si ji mohli dobře prohlédnout. „Copak vám přescočilo?“

Radní se omluvně ušklíbl: „No dobře, ale jinak... Máte tady škodnou! To jste nevěděl?“

„To teda ne!“

„Ale baže, psi ji už podruhé skoro měli, a pokaždý utekla k vám! Uhněte!“ Starosta se pokusil Jiřího odstrčit, aby mu nestál ve výhledu.

„Ale nemůžete přece strílet na barák!“

„Schovala se u vás!“

„Vypadněte! Okamžitě zmizte! Nebo to dám četníkům, na to je zákon!“ Jiří položil kočku na práh, jednou zkrvavenou rukou uchopil starostovu pušku za hlaveň a násilím ji vykroutil k nebi.

„Jistě, vaše drůbež to nebyla,“ křivě se usmál starosta. „Možná máte tu mrchu vycvičenou...? Pusťte, člověče!“

Kdosi z druhé strany domu opět vystřelil. Jiří bolestně uslyšel, jak broky v rozptylu dopadly zřejmě na dřevěná vrátka přístěnku, s nimiž měl po tři nedělní odpoledne tolik práce. Za nimi bydlel pomocník.

Jiří rozvážně odebral starostovi zbraň a odhodil ji do kaluže. Přidrží ho za kamizolu na hrudi tak, aby se ubožák musel naplň vznašet v nepohodlném gymnastickém výponu, vypravil ze sebe sípavě:

„Starosto! Okamžitě si seberte ty pitomce a ať už vás tu nevidím! Jestli tady mám nákou kunu, postarám se o ni sám!“

Prudce vrátil starostu na plné chodidlo do bláta. Těžce dýchaje hleděl pak spolu s ostatními na jeho ponížení – jak si v došlápnutí sešmatčhal levou holínku, jak hledá utržený myslivecký knoflík, jak sbírá kulovnici z louže a otírá bahno o kalhoty.

V tu chvíli se nebál, ale věděl, že vyhlídky do budoucna rozhodně nejsou optimistické.

„Aby vás to jednou nemrzelo, ‚mistře‘! “se zlým úšklebem a ironickým důrazem na oslovení řekl jeden z radních. Skupinka odcházejících honců se kolem něho nenávistně semkla. „Aby vás to jednou nemrzelo!“

„Táhněte všichni do prdele, nebo se neznám!“ zařval Jiří a rozkašlal se.

„Inu taky dobře, mistře, ještě uvidíme, kdo potáhne...“

Však vy tady nejste přivázaný, že...“ procedil skrze zuby starosta.

Ta věta měla znamenat varování, že přijde den, kdy i desetiletá lhůta vyprší.

Aby se tedy jednou provždy zbavil podlých útoků a vyhnul se vydírání, zadlužil se Jiří na mnoho let a těsně před válkou koupil ve vesnici dům.

Když pak byla nájemní smlouva na kovárnu u konce, radní si snadno spočítali, že v těchto nejistých časech je výhodnější zaměstnávat místního kováře, byť rebelanta, nežli hledat nějakého jiného, a tak měl Jiří už relativní klid. I když v kostele ho neviděli, jak byl rok dlouhý, a zdravít včas se rovněž nenaučil.

Když přišla válka, dobře sice věděli, že koketuje se socialisty, a dokonce s komunisty, nabízela se zde lákavá příležitost rychle a tiše se ho zbavit a pomstít se, ale nikdo si netroufal udat ho Němcům. Vesnice byla příliš malá a každý na každého něco věděl. Kdyby se začali udávat důsledně, nezůstane v obci ani noha.

Nežli se vesničané stačili rozkoukat ve dvou poválečných letech svobody, stal se Jiří tajemníkem národního výboru a vstoupil do KSČ. Krátce po únorovém puči se do vesnice na jeho pozvání přistěhoval i nevlastní mladší bratr Josef.

Byl to vysokoškolsky vzdělaný ekonom, komunistou se stal už v koncentračním táboře. Po návratu toužil žít ve městě a pracovat pro stranu tam, ale kvůli podlomenému zdraví mu lékař naordinoval venkov. Strana mu tedy dala za úkol založit zde JZD a vést takzvanou kolektivizaci nejprve na místě samém, později na celém okrese.

Jiří se těšil, že bude mít bratra u sebe, a také doufal, že jeho ubytováním vesnici ušetří násilí – byť jen byrokratického – s rekvírováním některého domu ve státním zájmu.

Josef se ubytoval v prázdném křídle největšího statku, který patřil bývalému starostovi. V kritických letech ho tím uchránil před nežádoucí pozorností komunistických úřadů, sám byl úřad. Mimo snídani odmítal jakoukoli pomoc či posluhu, žil skromně a hodně pracoval. Dlouho do noci svítil. Kámen hozený ze tmy a rozbité okno považoval za klukovinu a nikam nic neoznámil. (Po čase dokonce vyšlo najevo, že po celou dobu svému domácímu za bydlení platil.)

Moc obou bratrů byla náhle obrovská. Nejbohatší sedláci z okolí se před nimi třásli, čekali, kdy dojde na odvetu za dlouhá léta drobných ústrků a výhrůžek. Případ bývalého starosty je nepřesvědčil. Ale Jiří i Josef byli nejen hluboce oddaní myšlence komunismu, byli přirození velkorysí. Nikomu nenechali zabavit dům, nikoho nedovolili označit termínem kulak. Ze sedláků jednoduše nadělali v dokumentech zemědělce, a založili tak do budoucna poprvé v dějinách obce na dobré sousedské vztahy.

Podařilo se jim v obdivuhodně krátké době všechny přesvědčit, aby vstoupili do družstva. Vlastnické poměry, pokud to bylo možné, se

měnily především na papíře: dobytek sice od nynějška patří družstvu, ale ustájený zůstane tam, co dosud; koně jsou družstevní, ale budeme rádi, když s nimi dál budete jezdit a starat se o ně, stejně by to nikdo jiný tak dobře nedovedl.

Největší problém představovalo společné vlastnictví půdy, ale když Josefov propagandistickému kouzlu konečně podlehl bývalý starosta, ostatní se s jistou úlevou přidali. Hlavně že ze vsi zmizelo to napětí a nejistota. A tak proces, který se jinde odehrával bolestně a krvavě a který se často vlekl celá léta, proběhl zde bez násilí jako pragmatická restrukturalizace moci během několika málo měsíců.

Nepochybně jedním z motivů byl i strach, lidé se dozvídali z novin, co se děje jinde, jaké důsledky může mít kladení odporu nebo pouhé vyjádření nesouhlasu.

Ale možná se podvolovali tak poslušně a rychle také proto, že nevěřili, že by situace mohla mít delší trvání.

Jiří a Josef totiž nadšením a nasazením připomínali jednokolejné komické figurky z kreslených seriálů; svět, který nabízeli, neexistoval. Nemohl existovat.

Když byly politické procesy a popravy v plném proudu, vypravila se za Jiřím celá bývalá obecní rada.

Delegace chtěla, aby jim jako komunista vysvětlil, co se to v zemi děje, ale hlavně potřebovali slyšet ujištění, že nikoho z jejich obce takový osud nepotká. Jeden z odsouzených totiž pocházel z nedalekého okresního městečka.

Jiří jim objasnil několik článků své nezlomné víry: spojenci světového kapitalismu, revanšisté, nepřátelé naší draze vykoupené svobody... Zopakoval, co slyšel a četl a o čem ani na chvílku nepochyboval. Jaképak strachy, sousedé, je s námi přece Sovětský svaz! Usmíval se na ně, bral jednoho po druhém kolem ramen a uklidňoval je poplácáním jako nervózní koně, když jim strouhával a opaloval kopyta. Na odchodu tři z nich požádali o přihlášku do strany.

Josef svým zemědělcům chytře rozdělil nejrůznější funkce – skupinář, agronom, mechanizátor. Vysvětlil jim, že peníze byly a budou, jenom náhled na ně se mění, a tak trochu i způsob jejich vydělávání.

Definitivně si je získal, když jim poradil, jak naložit s úsporami, aby při měnové reformě nepřišli o všechno. Vesnice začala vzkvétat, družstvo překračovalo plán.

Josef dostal za své úsilí Řád práce a jeho JZD bylo široko daleko dáváno za vzor. Když přijeli soudruzi ze spřátelených zemí, pravidelně

zajížděli na takzvanou exkurzi v doprovodu vysokých stranických činitelů. Josef nechal obvykle na oslavu družby zabít dvě tři prasata z družstevního, vodka tekla proudem. Nechutné orgie se vždycky táhly dlouho do rána. Až za ranního šera pak vesnicí směrem k holému obzoru (meze rozorali a hájky vykáceli jako první) pomalu projížděla kolona černých vládních limuzín.

Nežli se ovšem soudruzi upravili pod obraz, Josef s nimi stačil domluvit drobné výhody pro dobro obce – novou silnici do okresního města, modernizaci vozového parku, stavbu kulturního domu. Sám pro sebe nikdy o nic nežádal. A nepil.

Byl na sebe pyšný. Chlubíval se před Jiřím, že osobně balil jitnice jako výslužku Antonínu Zápotockému.

Nikdy nikomu vědomě neublížil, díky jeho podnikavosti družstvo mimořádně zbohatlo a takzvaná jednotka tu znamenala výdělek vyšší, než bylo v té době obvyklé.

Bohatí družstevníci postupem času zbouřali své krásné stylové chalupy a místo nich si postavili hranaté břizolitové hrady s kachlíkovým obložením třídlínných oken; z vesnice trčely blbé peníze na každém kroku.

Jiří však vzdor funkci tajemníka MNV dál bydlel ve svém pomalu chátrajícím domku a na nic jiného nežli na vítězství veliké a spravedlivé myšlenky komunismu neaspiroval. Obecní kovárnu odevzdali státu; Jiří musel dlouho na okrese vysvětlovat, proč zaměstnával bývalého legionáře s vysloveně záporným poměrem k lidovědemokratickému zřízení. Pak se ho zase ptali, zda si uvědomuje, že toho člověka vykořisťoval jako nejhorší kapitalista.

„Vyserte se na to, soudruzi! O co vám jde, kurva!?“ zařval na ně nakonec, když už v rozporu s předsevzetím ztratil nervy. „Takhle ten komunismus nikdy nevybudujeme!!!“

Rozzuřen odkopl stolek s kávou a práskl za sebou dveřmi, až se kolem zárubně vysypala sádra. Když ho vztek přešel, vrátil se a dveře opravil.

Mimo stranické příspěvky platil společně se ženou pravidelné poplatky Společnosti přátel žehu. Pohřbívání do země považoval za katolické tmářství a zpátečnictví, oheň měl rád už čistě z profese.

V sobotu večer pak oba sedávali po žárovkou zavěšenou na prohnutém stropním trámu a poslouchali rádio. Jiří si nasazoval brýle a pomalu s požitkem listoval zaplacenými doklady o nastoupené společné cestě ke zpopelnění. Zmocňoval se ho povznášející pocit, že už už nastává nová a lepší etapa lidské civilizace.

Jenom lidé to trochu brzdí. Ale jenom někteří.

Z temného stereotypu osamělých sobot a nedělí je vytrhovaly pravidelné Nadiny návštěvy poté, co jim dočasně svěřila do péče chlapce. Jezdila za Hynkem sobotu co sobotu, někdy dokonce i s manželem. Jiřího zprvu trochu mrzelo, že dceru nemají jenom pro sebe ani ten kratičký víkend, ale jakmile chlapeček trochu odrostl, přestalo ho to trápit. Velmi si malého Hynka zamiloval, bylo to jako mít vlastního syna. Když se Haštal vrátil z vojny a Hynek musel v Praze nastoupit do první třídy, nesli to oba staříci velmi těžce.

Největší štěstí pak znovu prožívali o prázdninách, kdy jim Nad'a chlapce půjčovala na celé dva měsíce a jenom tu a tam se s ním přijížděla potěšit. Jiří ho rád brával s sebou do kovárny, kde sice objektivně nebylo nejbezpečněji, ale Jiří byl přesvědčen, že svého vnuka dokáže ochránit před celým nepřátelským světem. Hynek potom pod jeho dohledem nadšeně prolézal hromadu železného odpadu za kovárnou a vybíral si odtamtud použité podkovy. Hrál si s nimi jako s koníčky, až mu ta nejkrásnější léta náhle a surově přerušila komplikovaná puberta.

Haštal zajížděl jenom zřídkka, ale všichni to chápali: člověk v jeho postavení musí být přece nesmírně vytižený. Každá Haštalova návštěva znamenala však pro Jiřího politický svátek. Dlouho do noci s ním dokázal diskutovat o situaci, Haštal se mu velice zamlouval. Byl přesvědčen, že Nad'a měla obrovské štěstí. Co víc mohla od života chtít – komunista a navíc voják Československé lidové armády, voják z povolání, to je přece terno!

Noční debaty se vedly vzrušeně a chvílemi velice hlasitě. Hynek ve vedlejší místnosti často nemohl usnout, protože měl dojem, že se ti dva do krve hádají. Až po čase pochopil, že tak hlučné bylo jejich nadšení – nedovedli si prostě malovat budoucnost bez vzrušených výkřiků a bouchání pěstmi do stolu. Obě ženy, Nad'a i její tichá, shrbená matka seděly u stolu mlčky, upíjely meltu a obdivně hleděly na své muže.

prak

Haštal vždycy doufal, že té blbě střeše unikne. Že stačí zemřít dřív, než dojde na nějakou opravu, že si užije svých osmdesát, a zrovna až se krytina začne drolit před očima, řekne jim Nazdar, kašlu vám na to, lehne si a šlus. Jenomže je mu teprve třicet osm, utrácí s nimi svá nejlepší léta, stojí tady na obnaženém krovu, kleje dovnitř a nenávidí všechny kolem. Především manželku, kdyby jí nebylo, nebude chalupa. A její shrbenou matku, co Jiří umřel, strašně na Haštalovi visí. Obě ženy

ho zdola pozorují dojatým, obdivným pohledem. Podle toho, jak se jim pohybují rty, říkají nejspíš Jak je ten Haša šikovný a Jenom aby nespád.

Taková krásná doba, a já vám budu padat! To zrovna!
Dodělat a rychle zpátky do města! Společnost!

Haštal je společenský, rád se nechává obklopovat lidmi, pak už je hračka zařídít, aby ho obdivovali. Podřízení ho mají rádi, nadřízení si ho váží a v redakcích ho zbožňují. Dikobraz, Plamen, dokonce i Světová literatura.

Jako externista rozesílá každý týden pichlavé epigramy a aforismy. Nejdřív si možná mysleli, že je to nějaká provokace ze strany vojenské správy, ale když je otiskli poprvé podruhé, a nic se nestalo, začali si útvarového kulturního referenta hýčkat. Haštal si sice nemůže být nikdy docela jist, zda to není jen kvůli jeho funkci, ale zkoušet své redaktory nehodlá. Třeba až ho jednou vyhodí z armády.

Ale proč by ho vyhazovali, všichni teď jedou po stejné koleji. Co je na tom, že se těší zpátky do města, když jen tam se dějí věci? Nedávno byl povýšen, jako nadporučík zakouší nepoznanou slast udílet tu a tam rozkazy i telefonicky. Peníze přece nejsou všechno, i když by jich mohlo být víc... Po letech se ho znovu zmocňuje jakési opatrné nadšení.

Bez nadšení se nedá žít, o tom je Haštal hluboce přesvědčen. Poprvé se nadchnul hned po válce, ale to byl ještě příliš mladý. V průběhu padesátých let ho sice nadšení postupně opouštělo, ale druhá polovina šedesátých mu dala druhý dech. Socialismus s lidskou tváří.

To někdo pěkně vymyslel. Pěkně vyjádřeno.

Pravda, kdyby se v tom člověk chtěl šťourat, zeptá se, jakou tvář měl socialismus po celá ta léta... Ale to je slovíčkaření. Buduje se něco krásného a velikého a je báječné být při tom.

O co víc nenávidí manuální práce na domě, o to zodpovědněji a vehementněji je vykonává. Monogram H. P. zavazuje. Koňská síla. Pracuje, jako by se trestal.

Syn mu z půdy hází nahoru do krovů nové tašky, aby se Haštal nemusel tolik ohýbat nebo slézat si pro ně po štaflích. Ale kluk je nemešlo, už jednou ho trefil do brady, podruhé zas tašku prohodil mezi latěmi až na sousední dvůr. Rozplácla se tam přes tři mladé šťavnaté salátky a Haštal si až v tu chvíli uvědomil, že už je jaro v plném proudu.

Za pár týdnů nás čeká rodinná dovolená, ale vojáky z povolání jakožto nositele státního tajemství stejně nikam nepouštějí, jen do Bulharska. I to se ovšem brzy změní. Hlavně léto a co nejdřív k moři, tam už se věci nějak vyčábí.

Přiletí další taška a rozbije mu hodinky. Řve na syna, ale nebaví ho řvát, beztak oba vědí, že to není jeho vina.

Ledaže by to dělal schválně, puberták jeden zatracená.

Ten mě ale nenávidí, napadlo náhle Haštala. Třeba by taky rád dělal něco jiného, byl někde jinde, s někým jiným.

Škoda těch hodiněk, byly památeční, od Pěstounky. Švýcarské, samonatahovací. To jsem ale pitomec, že jsem si je nesundal.

Pěstounka pocházela ze stejné vesnice jako Haštal. Za války se starala o kostel a učila v místní jednotřídce.

Nebylo jí sice ještě pětatřicet, ale s cejchem staré panny už se smířila a nosila ho v pokorném předklonu zvolna přicházející nemoci.

Jakmile se rozneslo, že se krajem blíží Rudá armáda, rychle se sama naučila základy ruštiny. Toužila jim poděkovat za celou obec v jejich rodném jazyce, srdce jí přetévalo láskou k oduševnělému ideálu osvoboditele.

Avšak toho dne, kdy si čtyři konkrétní veselí sovětští vojáci udělali ze soch svatých v místním kostele terče, sestavila pro ně několik vyšlechtěných literárních nadávek. Vítězové většinu z nich v jejím podání nerozuměli, jenom tušili, a tak ji v převládajícím nadšení alespoň znásilnili. Zřejmě jí tím zachránili život.

Když se totiž účtovalo s kolaboranty a zrádci, ji už vojsko i obyvatelstvo považovalo za potrestanou. Našlo se sice několik takových, kteří ji s jistým revolučním zpožděním (bylo to pravda až v srpnu) proháněli nahou po polích jako fašistickou kurvu. Incident prošel bez následků, ona nikomu nic nehlásila. Odtud pak zřejmě pramenila nečekaná úřední shovívavost: nechali ji učit ještě dlouho po komunistickém puči.

Doba nadělala z mnoha dětí v okolí poloviční sirotky, a tak zbylý z rodičů každou pomoc vítal. Zpočátku sice vládly jisté rozpaky: neměla dobrý kádrový profil, vědělo se o ní, jak sofistikovaně nadávala rudoarmějcům a co ji za to stihlo. Ale protože se pokaždé ze všech ran ducha i těla vzpamatovala bez náznaku hořkosti, nakonec jí dovolili, aby věnovala svou lásku cizím dětem. Začala se obětavě starat o všechny i po skončení vyučování jako náhrada školní družiny.

Otěhotněla, potratila a stala se komickou rekvizitou obce. Nikdo přesně nevěděl, jak přišla k přezdívkě Pěstounka, nikdo si také nepamatoval, jak se jmenuje doopravdy.

Desetiletý Haštal, kterému maminka nedávno umřela, patřil mezi její nejoblíbenější žáky. Pletla mu hrůzné vzorované svetříky z vypárané vlny, dbala na to, aby měl k svačině vždycky kousek ovoce, a měla veliké

pochopení pro jeho pubertální klukoviny. Zlí jazykové dokonce tvrdili, že až moc veliké a bůh ví, co za tím je. Protože však pohlavní zneužívání mladistvých bylo na venkově a v tomto horském kraji zvlášť – zcela běžné, nikdo se problémem hlouběji nezabýval.

Když potom Haštal, sotva plnoletý, odešel z vesnice na kvapná stranická studia, odtud na stavbu mládeže a nakonec do armády, rozproudila se mezi nimi bohatá a stereotypní korespondence kořeněná z Pěstounčiny strany sem tam vloženou bankovkou. Nikdy mezi ně nevstoupila politika.

Hynek si ještě pamatoval tu tvář s nezdravě ruměnými líčky, která k němu jako k malému chlapci vzhlížela zpod křivky Běchtěrevovy nemoci. Pamatoval si fotografii, kterou jeho rodiče chovali jako svatý obrázek na skříni gramorádia. A pamatoval si rovněž, že když přišel smuteční telegram z místního národního výboru, poprvé viděl otce plakat.

Ohavné svetry s parodií norských vzorů byly k neroztrhání. Zahodit se nesměly, ani mluvit o nich špatně se nesmělo...

„Co se ti na nich nelíbí? Vždyť jsou tak teplé,“ ptala se vyčítavým hlasem matka, která samozřejmě vzala uctívání Pěstounky za své.

„Mami, jsou hnusný, to už dneska nikdo nenosí,“ zoufal si Hynek.

„Jak – nenosí?“ vložil se do konverzace otec. „Kdyby jich tak v zimě bylo víc!“

„A příšerně škrábou!“

„Tak si pod ně ber košili, Hynečku. Než jim urosteš,“ konejšila ho matka.

Ale Hynek nemohl čekat: „Mami, copak to nevidíš!?“ natáhl zasedlý vzor připomínající zmrzačené losi stádo. „Vypadám jak blbec!“

„Nono, a co bys tak asi chtěl?“ zavrčel otec.

„Černej rolák. Ke krku.“

„Co tě to prosím tebe napadlo, budeš v tom vypadat jako nějaký pan páter!“ smála se matka s opravdovým pohrdáním.

Ale Hynek v černém roláku viděl herce Tríska na obálce nějakého časopisu. A také novináře Škutinu v nějaké televizní debatě k obrodnému procesu ve straně a společnosti. Řekl ta dvě jména a vítězoslavně se rozhlédl po rodičích, protože věděl, že ta mají doma váhu.

Matka se však na něho podívala téměř lítostivě, pohládila ho po hlavě a řekla tónem, v němž byla obsažena celá hrůza z toho, jak vysoko se chlapec zahleděl:

„Ale Hynečku, to je přece Pan Tríska...! To je Pan Škutina...!“

Hynek v tu chvíli z bezmoci ztratil nervy, serval svetr a kopal ho před sebou po podlaze:

„Já už tu hnusárnu prostě nesnesu, nesnesu!!!“

Haštal mu vlepil facku, snad ani ne tolik z trestu, spíš aby zastavil rozbíhající se hysterický záchvat.

„Jen si plácni, ty sráči,“ zakvílel Hynek v slzách a se svěšenýma rukama se před něho postavil.

Tašky vlastně nejsou nové, pocházejí z loňské zásoby, kdy Haštal zmenšil plochu střechy na protější stodole tak, aby nepršelo jenom do čtvrtiny, kde se schovávají slepice a kde má tchyně uskladněno nářadí. Zbytek stejně spadne, tak co.

Redukce střechy byla tak hnusná práce, že by na ni nejraději zapomněl. Střecha měla špatný sklon, aby ji dostal do pořádného spádu, podepřel pozednice po obou stranách dvěma hevery a pak s klukem šikmo pod nimi ubírali zdívo. Jenže se to na heverech celé náhle hnulo do strany a synovi to zmáčklo hrudník. Ještěže latě už byly ztrouchnivělé, jenom mu to zlomilo prsní kost. Obě ženy na něho tenkrát ječely jak nepřítelny, ale nevnímaly je. Měl hrozný strach o Hynka; věděl, že kdyby se mu něco stalo, nevydrží s nimi. Se svou vinou už by se nějak vyrovnal, ale ty baby...

Stejně by na něj hulákaly, i kdyby se klukovi nestalo vůbec nic. Zaplaťpámbu těm dětem všechno hned sroste, jsou jako gumový, po týdnu byl zase v pořádku. Ale on ani nebrečel, loni mu bylo teprve dvanáct a držel se. Nebo třináct?

To je hrozný, vždyť já nevím, kolik je mým dětem. Ale ony nevědí, že to nevím. Všichni vidí, že se starám, a nikdo mi nemůže nic vyčítat. Co tedy vlastně tuhle rodinu drží pohromadě? Já přece, já blbec svědomitý, zodpovědný, laskavý Haštal, společenský samotář. Všichni mě mají rádi. Jak dlouho jim to může vydržet?

Když se Haštal pustí do nenáviděné fyzické práce, nedokáže z nějakého masochismu přestat. Nechá si i jídlo podávat nahoru na střechu, k upřímnému zármutku ženy a tchyně, které s láskou navařily jeho milovanou omáčku a knedlíky.

„Pojď, Hašo, ať ti to nevystydne,“ volají na něj s krátkými pauzami asi čtvrt hodiny. Odpovídá jim nesrozumitelným vrčením, ale pak nevydrží, nakloní se dolů a zasyčí hlasem plným nenávisti:

„Najím se, až to dodělám!“

Omáčka nádherně voní, pára z knedlíků se vznáší mezi krovy, je slyšet cinkání příborů. Haštal nenávidí sám sebe.

„A kdy to bude, Hašo?“

„Až to bude!“

Vztekle posadí tašku do řady, ale zlomí při tom dvě spodní.

„Teďka to kvůli vám musím celý rozházet!“ zavřel na ně vyčítavě.

Ale ony nevidí, co způsobily, a dál zbožně vzhlížejí vzhůru.

Haštal nakonec přijímá malý talířek a jí knedlíky rukou jako krajíčky chleba, které si po dně máčí. Ze špinavých prstů schválně olizuje spolu s rajskou staletý půdní prach. Další čtyři hodiny nepromluví. Pak sleze ze střechy a umyje se do půl těla v plechovém lavoru na zahradě.

„Hynku, pojď, něco si vyrobíme,“ kývne na syna, který už sotva plete nohama.

„A co jako?“

„Uvidíš, dones nůž.“

Velikým kuchyňským nožem odřízne Haštal rozdvojenou větev z jeřabiny, která přečnívala přes okno ložnice.

„Taková škoda,“ řekne smutně žena, když spatří pahýl.

Ale Haštal jí nevěnuje ani pohled a dál vyrábí svůj prak. Vůbec neví, jak na to přišel, co ho to vlastně napadlo, jen se mu zdá, že by se měl trochu věnovat dětem. Kluk s ním dřel celý den, prak bude správná klukovská odměna, taková věc jenom mezi námi, to nás sblíží.

Přidělal k vidlici tlusté šedé gumy a doprostřed mezi ně upevnil kožený jazyk, který odřízl ze staré boty.

„Taková škoda,“ řekne smutně tchyně, když spatří zmrzačenou botu. Vezme ji a hodí do kamen (ale tu druhou zatím ne, člověk nikdy neví).

Soumrakem v bezvětrí zasmrděla spálená kůže. Malá Hanička se zlověstně rozplakala, Nad'a zatlačila kočárek do chodby. Haštal mlčky dokončil práci a pyšně podal prak Hynkovi.

„Děkuju, táto.“

„Nevyzkoušíš ho?“

Hynek zavrtí hlavou. Stydí se otci přiznat, že vlastně neví přesně, jak se střílí prakem kamení; ve škole si kluci vyrábějí jenom malé drátěné skobičáky, ale jeho to moc nebaví.

„Dej to sem.“ Haštal se shýbl a sebral ze země bílý oblázek velký jako holubí vejce.

„Co chceš dělat, Hašo?“ ptá se s obavami žena.

„Jenom ho vyzkoušíme,“ řekne Haštal a s rozkoší napruží gumy. Cítí velikou sílu zpětného tahu. Nejradši bych tady někoho střelil do prdele, pomyslí si, ale natáhne a zamíří vysoko do koruny starého jasanu.

„Nedělej to, Hašo,“ prosí žena. Její matka utrápeně přihlíží, mhouří oči a celým obloukem vzezření vyjadřuje nesouhlas.

„Jenom ho vyzkoušíme,“ opakuje Haštal a vystřelí.
Kámen zasviští vzduchem, švihne o husté jasanové listí.
Vzápětí se nad vesnicí rozlehne srdceryvný nářek.
„Tati!“ křičí Hynek, „tati, cos to udělal!?“

Nežli se Hynek dopracoval ke shovívavému porozumění, obvykle se za otce styděl. Především za ten příšerný povahový rys, kterému říkal „pionýrský vedoucí“. Za tu nezvladatelnou touhu postavit se kolektivu do čela, vzít velení do svých rukou a dát společenskému dění ten pravý směr...

Nastoupili do tramvaje, otec se rozhlédl a jediné volné místo k sezení ukázal matce. Poté zkoumavým pohledem přelétl ostatní cestující a našel paní, která by si podle jeho názoru rovněž měla sednout, a to na úkor vlasatého mladíka u okénka.

„Pojďte se posadit, dámo,“ vybídl teatrálně ženu. Hlas se mu zachvíval jevištní trémou v poučné ironii. „Tady jinoch vás rád pustí.“
„Děkuju, ale já jedu jen dvě stanice,“ odvětila paní plaše.

„No to je akorát dost na to, abyste nemusela stát! Však ono to tady jinochovi neublíží, že? Jednak se dozvíme, co je to zdvořilost, a za druhé si trochu protáhneme končetiny!“ trval otec velmi hlasitě na svém a výhrůžně se tyčil nad sedícím klukem.

„Ale ne –“ bránila se paní.

„Ale ano!“ rozhodl Haštal místo ní. „Vy máte právo sedět!“

Jednou rukou ji přitahoval k sedadlu a druhou zvedal liknavého mladíka za rameno.

„Vztyk!“ zavelel a potom s přehnaně dokonalou výslovností hovořil o bontonu a znovu a znovu si užíval oslovení jinoch. Když se kluk postavil, ukázalo se, že jeho levá noha, kterou nebylo za opěradlem sedadla dobře vidět, je celá od kotníku až po stehno v jakémsi ocelovém strojku. Zpod sedadla vylovil berlu a se smutným úsměvem se před otcem vztyčil.

„Nemusíš se tak šklebit,“ reagoval Haštal překvapivě rychle, „to jsem přece nemoh vědět!“

Hynek dodnes nevychází z úžasu nad neomalenou pohotovostí, s jakou otec nasadil tykání.

Možná lépe snášel otcovu politickou aktivitu, i když ani zdaleka nesdílel jeho nadšení, ba už v pubertě vůči němu projevoval skepsi a nechut'. Ale fakt, že právě jeho otci bylo připisováno autorství příležitostného idiotského hesla-epigramu, oslavujícího sprátené státníky a otištěného na stránkách Dikobrazu, mu připadal přeci jen méně nesnesitelný:

„Chvíle hezká

*Každý tleská
Země česká
Má tu dneska
Po Titovi
Ceașesca!“*

Haštalovy satirické příspěvky kulminovaly v kvantitě i ostrovtipu v létě osmašedesátého roku. Z dovolené v Bulharsku posílal své epigramy každý druhý den; koncem července a počátkem srpna se v psaní specializoval na parznění klasiků, přidával dokonce i neumělé ilustrace. Jeho parafráze Nerudovy básně Jak lvové bijem o mříže způsobila v intelektuálních kruzích veliké veselí – nakreslil prázdnou místnost, kde se po stěnách a po podlaze plazili od pohledu hnusní a slizcí červi nesoucí na zádech malé rudé hvězdičky. Mezi nimi pobíhalo několik lidí s plácačkami a tlouklo je hlava nehlava. Jeden každý z červů se jmenoval omříž, proto také titulek nenápadně hlásal Jak lvové bijem omříže.

Taková drobnost, ale potěší, mnul si Haštal vesele ruce, když vhadzoval obálku do schránky. Kdyby tak Bulhaři věděli, co mi to pomáhají posílat.

Jindy nechal jeden z příspěvků ležet v nezalepené obálce na rozkládacím stolku v předsínce stanu, zajímala ho Nadina reakce – za prvé, jestli se podívá, za druhé, co tomu řekne. Podívala se. Smáli se pak spolu ještě dlouho do noci. Tentokrát šlo o Wolkerovu báseň Věci. Haštalův přínos ke klasikovi byl v tomto případě opravdu minimální, jenom přidal „d“. Miluji vědci, mlčenlivé soudruhy... Dopis byl odeslán 15. srpna a nevinný žertík vyšel v magazínu Osten o týden později.

Už necelý měsíc po okupaci se proti zesměšnění ohradilo několik prozíravých akademiků, kteří žádali potrestání vtipálka a veřejnou omluvu redakce. Celá věc tehdy dostala jednacím číslo, razítko a byla založena k pozdějšímu prošetření. Stranický výbor redakce ji postoupí stranickému výboru Haštalova útvaru. Nebýt byrokratického aparátu, byla by to rychlá cesta, takhle však Haštalovi zbývalo ještě několik nanicovatých let v Československé lidové armádě. Jeho složka zatím čekala a tloustla.

Haštal dlouho stál v padajícím soumraku uprostřed dvora s prakem v ruce. Ve tváři mu zamrzl provinilý výraz a vytrval, i když už to dávno nebylo nutné: jakmile se ozval křik postřeleného ptáče, všichni utekli.

Bylo mu líto sebe sama. Čím jsem si zasloužil, že se zrovna na mě lepí tolik smůly? Je to talent udělat nesprávnou věc v nesprávné situaci, nadání být ve špatnou chvíli na špatném místě?

Haštalova duše jako nekonečná množina časových průsečíků nemůže vést jen odněkud někam, ale míří všemi směry. Je to současně Haštálův popel i jeho sváteční uniforma pověšená na odhalených krovech venkovské chalupy, je to horké odpoledne na trnitých podhorských stráních s Pěstounkou i hejno medúz při pobřeží Sozopolu.

Neumí se ptát, nemůže chtít a neví, že je věčná. Má se k prostoru a času zdánlivě netečně jako slza k oceánu. Kdyby se ale ptát uměla, řvala by Haštalovým hlasem: Tak to je všechno!? A na tohle se tady u vás čeká bezmála osmdesát let!?

odznak

Občas směl Hynek otce doprovázet na nejrůznější armádní slavnosti. Zpravidla plaše postával v koutě a záviděl těm velkým mužům uniformy, zbraně, holínky a bezprostřednost. Otec ho nerad viděl nesmělého, a tak se ho snažil podnítit k nějaké činnosti.

„Jdi si támhle říct Sovětům o odznáček,“ ukázal na skupinku smějících se vojáků, jimž blyštivé holínky padly ze všech nejlépe.

„Když já neumím rusky,“ bránil se Hynek.

„Co neumíš? Máte přece ve škole ruštinu?“

Hynek přikývl.

„No tak! Běž, nestyď se!“ postrkoval ho otec před sebou.

„Ale tati! Když já nevím, jak se řekne odznak!“ plačtivě protestoval Hynek. Ale i kdyby to věděl, stud před sovětskými důstojníky byl tak strašlivý, že nedokázal ani pořádně zvedat nohy.

„Jak – nevíš?!“

„To jsme ještě neměli!“

„Prosím tě, neměli...! To vím i já – značok! Řekneš

Dobry den, tomu rozumí každé, a potom Pažalujsta, jest' u vas značok. Je to jasný?“ zeptal se otec velitelským tónem.

Hynek v slzách přikývl.

„Když to zvládneš, vezmu tě do kina.“

Otec věděl, jak chlapci milují sovětské válečné filmy. Hynek ale stále zarytě hleděl do podlahy.

„Tak jak to řekneš?“ chtěl otec slyšet ruskou větu.

„Pažalujsta, jest' u vas značok,“ vzlykl Hynek.

„Výborně!“ zajásal otec. „Tak vidíš, tak běž!“ Lehce Hynka postrčil, takže ten se ocitl uprostřed halasné sovětské skupinky. Rudoarmějci zmlkli a překvapeně se zahleděli na hubeného, rudého chlapečka s odstávajícíma ušima, kterému tréma nedovolila podívat se vzhůru, natožpak promluvit. Když chvíle trvala neúnosně dlouho, nadzdvihl ho

jeden z nich za límec flaušáku a postavil o pár metrů dál, aby nepřekážel.

Otec vše zpovzdálí sledoval, skokem byl u Hynka, pevně ho chytil za ruku a předstoupil s ním před rudoarmějce.

„Eto muj syn,“ řekl nepříteli pyšně a zasalutoval. „On chočet požalujsta značok. Požalujsta.“

Nejbližší z důstojníků neochotně sundal brigadýrku a obtížně z ní dloubal rudou hvězdu se srpem a kladivem. Jedna z přichytných nožiček se při tom ulomila, Hynek si v tu chvíli s nelibostí uvědomoval, že takový odznak mu nebude k ničemu, protože připnout se nedá a mezi kluky se poškozený necení. S pohledem upřeným do země převzal z generálovy ruky zmrzačenou hvězdu.

„Řekni požalujsta, ty...!“ utrl se na něj otec, který se zřejmě rovněž styděl. Uštědřil Hynkovi jemný pohlavek, aby soudruzi viděli, že vychovává tvrdě. Stydí se, že má syna takového moulu, říkal si Hynek. Ale poděkoval správně Spasíba.

Kino, to bylo něco jiného. Sedět vedle otce a sledovat napínavý příběh se šťastným koncem, nemuset vyvíjet žádnou aktivitu, a ještě navíc být obklopen laskavou sálou tmou! Hynek se těšil celý týden, otec se pro něho zastavil hned po vyučování, aby přišli včas.

Posadil Hynka do první řady posádkového kina, do ruky mu vtiskl tatranku a řekl:

„Vrátím se, až to skončí. Nikam nechod', jo.“

„A kam jdeš, tati? Ty se nebudeš dívat se mnou?“

„Já už to znám. Tak čekat, jo?“ řekl otec a poplácal ho po zádech.

„Tati, a o čem to bude?“

„Ale... o takovém psovi,“ odvětil otec váhavě už na odchodu. Ve dveřích si musel pospíšet, protože dovnitř se začínali valit vojáci základní služby.

Otec se ztratil v davu a Hynek s obavami sledoval, jak se sál kolem něho bleskurychle zaplnil do posledního místečka. Ozývalo se bučení, drsný smích a spousta tak sprostých slov, že se Hynek jen dohadoval, co by asi mohla znamenat. Publikum páchlo.

Bylo to skutečně o psovi. Film se odehrával v jakési gumové místnosti, kde byly jenom stěny, podlaha a strop. Postupně se v ní začal hromadit bojový plyn, snad to byl sarin, jak Hynek vyrozuměl z komentářů publika.

Pes byl hezoučkový německý ovčák s takovou milou, velkou hlavou. Vypadal unaveně ze všech pokusů, které na něm byly v zájmu zachování míru ve světě provedeny. Obecenstvo řvalo nadšením,

odborný komentář nebylo slyšet, Hynek ničemu nerozuměl. Po chvilce trápení ovčák zdechl za zvuků Přede hry k socialismu, vyrobilo studio ČAF.

Celé promítání trvalo slabou čtvrthodinku. Hynek způsobně seděl, i když se v sále rozsvítilo, a čekal, až se rozdovádění základáci seřadí a odejdou. Zůstal pak v první řadě sám a dlouho přemýšlel o tom, co viděl.

Byl přesvědčen, že to není všechno.

A skutečně – chvilku nato se do sálu nahrnula další várka halasících vojáků a film se promítal znovu. Hynek jej to odpoledne shlédl celkem pětkrát.

Sál se naposledy vyliadil, nikdo nepřicházel a tatranka byla dávno snědena. Hynek se navzdory rozkazu zvedl a vydal se domů sám; naštěstí to nebylo daleko.

Není pochyb o tom, že Haštal svou ženu miloval. Nikdy na ni například nekřičel a všechny situace, které zaváněly hádkou, řešil raději zarputilým mlčením. Odejít a vrátit se, až se situace uklidní. (Jednou, kdysi dávno před tím, než se jim narodilo první dítě, se Haštal doma rozčlílil a křičel na ni, ale ona mu řekla, ať si tyhle způsoby schová do práce. Na pohrdání vojenským stavem, kterým její věta mimo jiné zazněla, rychle zapomněl, stejně jako na důvod tehdejšího incidentu, ale to podstatné si pamatoval dobře.)

Nekřičel tedy ani na ženu, ani na děti a úzkostlivě dodržoval všechny svátky a narozeniny. Do příprav na domácí oslavu Mezinárodního dne žen dokonce záhy zapojil i Hynka.

„Půjdeme spolu koupit mamince kytičku,“ říkal každý rok. „A jestlipak víš proč?“

„Protože dneska mají všechny maminky svátek,“ odpovídal způsobně Hynek. A vždycky dodával. „Ale ta naše nejvíc!“ A drželi se s otcem za ruce a šťastně se smáli.

Haštal věděl, že kdyby to šlo, koupil by jí všechno na světě. Kupoval jí často dokonce víc, než si mohl se svým žoldem dovolit, byl schopen utratit veškeré peníze, které mu zbyly poté, co uhradil měsíční složenky, za „dárek pro maminku“.

Zprvu se jednalo o věci, které neměly žádné praktické využití, o nichž se pouze domníval, že se jí budou zdát krásné. (Byl přesvědčen, že zatímco jemu bylo estetické cítění odepřeno, Nadin výtvarný vkus je dokonalý.)

A tak přestože ani jeden z nich nikdy nekouřil, nahromadilo se jim doma

několik masivních popelníků z českého křišťálu.

Později začal jako vyznání lásky kupovat užitečné předměty, „aby se maminka tolik nenadřela“. Mixér, žehličku, kuchyňský robot. Ale jakkoli byly tyto přístroje na jeho poměry drahé, nepatřily zdaleka k nejdražším a k nejlepším: po několika týdnech používání se obvykle začaly porouchávat. Tehdy přicházela na řadu druhá fáze vyznání lásky, totiž drobné opravy.

Miloval drobné opravy. Převíjel spálené elektromotorky vypilovával do umělohmotných převodů nová ozubená kolečka a lepil prasklé kryty. Sklízел mlčky její obdiv a byl na sebe pyšný. Věděl, že pro ni dokáže opravit prakticky cokoli.

Jeho opravy měly vlastně jedinou chybu – vždycky při nich zase něco jiného rozbil, takže původně jednoduchá práce tím několikanásobně nabyla na objemu. Vyměnil klínový řemen, ale přetrlh při tom kabel k rozdělovači...

Vrcholem něhy byly rukodělné dary. Brával desetiletého syna na procházky do lesa, kde hledali „něco krásného pro maminku“. Obvykle šlo o samorosty kterépak společně čistili a natírali bezbarvým lakem. Někdy dokonce sušili a zasklivali barevné podzimní listí. Haštal tento druh dárků také zpravidla doprovázel nějakou vlastní poezií, kde se rýmovalo maminka – malinká a rád – dát. Hynek si až po letech uvědomil, že jeho maminka byla zároveň tatínkova žena. Možná byl problém jen v tom pojmenování. Možnost nevěry jednoho z rodičů Hynkovi připadala zcela vyloučená. Ostatně v dětské lásce není pro takové představy místo. V pubertě se musel obtížně vyrovnat se skutečností, že jeho rodiče spolu souloží (měli s Hanou pokojík hned vedle a vždycky sobě navzájem i jim předstírali, že spí a nic neslyší). V pozdějším věku pak příliš jasně viděl matčiny křečové žíly a otcovo tlusté, chlupaté břicho, a eventuální nevěru jednoho či druhého proto naprosto zavrhoval, i když s hlubokým soucitem a láskou.

Doma však bylo zamčeno. Hynek nosil klíče od bytu na krku jako většina jeho vrstevníků, stačilo se jenom nahnout ke klíčové dírcce a odemknout, aniž by snímal ze zad školní brašnu. Ale dneska zámek zlobil. Hynek se narovnal a shodil tašku na schody. Znovu zasunul klíč do zámku, ale něco z druhé strany překáželo, nedal se ani pořádně zastrčit. Hynek několikrát udeřil pěstičkou do bakelitového krytu, potom popadl dveře za černou kliku a vši silou jí zacloumal. Utrhla se s hlasitým prasknutím a zůstala mu v ruce.

A jak se na chvilku zastavil a zaposlouchal se do doznívající ozvěny, zdálo se mu, že uvnitř bytu slyší nějaké zvuky. Znovu zabušil a přiložil

ucho ke dveřím.

Tiché kroky.

„Tatí,“ křičel Hynek, aby zahnal rozpaky, „otevři, to jsem já!“

Kroky za dveřmi utichly.

„Tati, tati! Já vím, že jsi doma, otevři!“ Hynek vztekle kopal do dveří. Báł se zvláštní pravdy, jejíž podstatu sotva tušil, ale na útěk bylo pozdě. Když už prozradil, že ví, musel to dotáhnout do konce.

Dveře se náhle otevřely a na prahu stál otec v županu. Vůbec se nezlobil a voněl.

„Co blbneš, takovej kravál?“ zeptal se mírně.

„Kde jsi?“ křičel Hynek. „Měl sis mě vyzvednout v tom kině! Byli jsme domluvený!“

„No jo, vždyť já vím... Zrovna jsem chtěl... To už to skončilo?“

„Už dávno!“

„Tak... chtěl jsem se jenom v rychlosti osprchovat...“

Hele, ale to bylo nějaký krátký, ne?“ říkal otec a pořád zabíral celou šířku dveří, takže se Hynek okolo něho nedokázal protáhnout dovnitř.

„Bylo to dlouhý a blbý!“ křičel Hynek. „Už s tebou nikdy do žádnýho kina nechci! A pust’!“ Násilím se procpal kolem otce a zabouchl se v pokoji. Haštal za ním přišel a beze slova se posadil na pelest. Když z předsíně tiše klaply domovní dveře, řekl:

„Tak abysme spravili tu kliku, než přijde maminka s Haničkou, co myslíš?“

vyzvědač

Hynek si od svých sedmnácti osmnácti často kladl otázku, zda je vůbec možné, aby slušný a myslící člověk byl přes dvacet let v komunistické straně a nadto patnáct let v armádě jako důstojník ve službách totalitního státu. A přestože si jednoznačně odpovídal, že zejména v souběhu obou omylů to možné není, sám pro sebe vzápětí dodával, že jeho otec je právě tou výjimkou. Přes všechnu nenávisť, kterou vůči němu občas pociťoval, přes všechny výčitky, které vůči němu v duchu vznášel, nemohl mu přívlastky slušný a myslící odepřít.

Když ho viděl, jak obětavě se dokáže dřít pro rodinu, když pak dokázal ocenit jeho sebevražedný smysl pro spravedlnost, napadalo ho, že otec je vlastně docela fajn.

Docela, jenom kdyby... jenom kdyby zrovna tohle nebyl můj otec, táhlo mu nakonec pokaždé hlavou.

Bránil se té myšlence, považoval ji podvědomě za hříšnou, ale přesto se nejednou přistihl při obyčejné závisti, když poznal některé jiné otce, otce svých přátel, veselé, bohaté muže, které nikdo z práce ani ze

strany nevyhodil.

Haštal se právě chystal vejít na aranzovnu, kde dva ze studentů už od února vyráběli nástěnky k Prvnímu máji. Studenti, nebo vojíni, jak se k nim stavět? Jsou to vysokoškoláci; aby si po škole směli odsloužit jen dvanáct měsíců, mají během studia takzvanou vojnu jeden den v týdnu. Ovšem jeden den v týdnu po dva roky, to dělá dohromady tři. Celé je to tak absurdní...

Armáda pro ně vyčlenila prastaré uniformy z tlusté filcovaté látky zvané kopřiváky, v nichž každý musí chtít nechtít vypadat jako Švejk. Někteří se v tom duchu i chovají.

Aspoň je sranda, i když oficiálně jim to trpět nesmíme. A jinak – napůl úlisní fyzířci, kteří se už na školu dostali jako zakládající členové Leninského svazu mladých, pozdějšího SSM, napůl pak ztracenci, kteří bůhvíjak prošli bdělým přijímacím řízením a teď doufají, že se jim podaří dostudovat, aniž by si zadali s Husákovým režimem.

Já vám to, pánové, komplikovat nebudu, když i vy mně vyjdete vstříc, uvažoval Haštal s rukou na klíce.

Ve dveřích ho dohnal náčelník.

„Pohov, pohov, soudruhu nadporučíku,“ přerušil Haštaltův pokus o hlášení. „Podívám se tam s vámi, jak jsou s tím naši soudruzi daleko...“

Haštal měl zvláštní pocit, už když kladl nohu na práh. Když se dveře otevřely, užasl. Po očku zahlédl, jak náčelník těžce lapá po dechu. Jeden ze dvou Švejků teatrálně srazil podpatky a podával hlášení:

„Soudruhu podplukovníku, vojín Ondřej plus jeden při přípravě politicko-výchovného materiálu!“

Náčelník mlčel a zděšeně se rozhlížel dokola. Bílé stěny aranzovny byly všude pomalovány velikými rudými kosočtverci. Největší byl na stropě, ten ale neměl uprostřed svislou čárku, nahrazovala ji rudě přetřená zářivka, nyní perverzně blikající do ticha. Vtipné to sice moc nebylo, ale monumentální ano. Náčelník se pomalu vzpamatovával, Haštal to poznal podle způsobu, jakým se nadechoval a popotahoval při tom. Věděl, že začne ječet, bylo mu Švejků líto, ale ze všeho nejvíc ho trápilo, že až náčelník skončí, bude řada na něm – seřvat je a příkladně potrestat.

„Student Ondřej!“ zakvílel náčelník nekontrolovaně.

„Zde!“ odpověděl mu stejně neartikulovaným zařváním bližší Švejk.

„Soudruhu!“ ječel náčelník a hlas mu přeskakoval,

„takhle vy se odvděčujete straně, která pro vás tolik udělala!“

„To byl jen nerozvážný žert, soudruhu podplukovníku!“ řval student.

„Tohle je váš vděk, soudruzi!?“

„To byl jen žert, soudruhu podplukovníku!“ opakoval vojín.

„To je váš vděk společnosti, soudruzi!? Co vám společnost udělala!?“

„Nic, soudruhu podplukovníku!“ zařvali pohotově oba studentíci, ale náčelník si té ironie nevšímal a ječel dál.

„Takhle vy projevujete svou úctu k socialistickému zřízení!?“

Zločinci mlčeli.

„To je ale, soudruzi, jenom tím, že vy jste nezažili válku!“

Náčelníkův tón se postupně mírnil jako vždycky, když došlo na druhou světovou. Tys toho asi zažil, říkal si Haštal v duchu. Když skončila, mohlo ti bejt tak šestnáct, drogistu. Původní profese příručího v obchodě se nedala zapřít, za chvilku začne vemlouvavě šeptat.

„Kdybyste ji totiž byli zažili, soudruzi, to byste si teprve dovedli vážit toho, co vám naše společnost dává! Práci a mír! Mír, soudruzi! Ale řekněte mi – co jí za to dáváte vy?“ Náčelníkovi se do řeči vkrádal vyčítavě štkavý tón.

„Nic, soudruhu podplukovníku!“ řekl hlasitě Ondřej.

„A vy, soudruhu?!“ obrátil se náčelník se smutným zájmem k druhému studentovi.

„Taky nic, soudruhu podplukovníku!“

„Správně, soudruhu! Nic! Jenom natahujete ručku a společnost vám do ní dává! A co za to? Akorát piči po zdech umíte malovat...“

Náčelník se už málem rozplakal, studenti mlčeli a Haštal věděl, jak obtížně potlačují smích.

„Na to jsme vám, soudruzi, ten socialismus nevybudovali, abyste nám pak po zdech malovali piči,“ dodal náčelník vyčítavě. „Rozumíte!?“

„Vojín Ondřej! Rozumím, soudruhu podplukovníku!“

„Vojín Palán! Rozumím, soudruhu podplukovníku!“

Náčelník sebou trhl jako uštknutý a celým tělem se otočil k druhému vojínovi. „Co jste to řekl!?“

„Vojín Palán, rozumím, soudruhu podplukovníku!“ opakoval překvapený Palán.

„Aha, tak to jste vy,“ řekl náčelník už zcela klidně a zkoumavě si Palána prohlížel. „No dobře, jak chcete...“

Aniž by vyčkal, až se oba vojíni zase odhlásí, vytáhl Haštala za loket před aranzovnu a zhluboka se mu zadíval do očí. „Co s tím uděláte, soudruhu nadporučíku?“

„No... ještě jednou to s nimi ideově rozeberu, odstraní to a dostanou příslušný kázeňský trest,“ artikuloval opatrně Haštal, protože nevěděl, kam náčelník míří.

„To nemyslím... Toho Ondřeje nechte, ale co s tím...“

s tím Palachem?“

Kristepane, je fakt tak blbej, pomyslel si Haštal, nebo to na mě zkouší? Ale nahlas musel říci:

„Palánem. Vojín Palán, soudruhu podplukovníku. Přísný kázeňský trest, soudruhu podplukovníku. Nebo...?“

Nechal konec věty viset ve vzduchu, aby si mohl ten trotl vybrat, co doplní, ale on jen pokýval hlavou a řekl:

„No, rozvažte to, soudruhu nadporučíku, s tím Palachem je to teď jenom na vás...“ a odešel v lehkém předklonu příručího.

Haštal za ním hleděl, dokud drogistovi nedošlo, že je náčelník, nenarovnal hřbet a nezačal řízněji dupat. Haštal se útrpně pousmál, protože samozřejmě nevěděl o svém osudu nic. Ale i kdyby, zrovna takhle informace by ho asi nezlomila. Ještě byl čas.

Není vyloučeno, že ono dusno, v němž nebylo možné volně promluvit ani dýchat, vnesl do rodiny až Hynek svou pubertální nedůtklivostí. Někdy se mu zdálo, že rodina by bez něho fungovala dokonale a šťastně, jako by jen on byl jejím trápením a křížem, který musí za trest nést matka i otec. Ideální způsob, jak se vyhnout jakékoli konverzaci na intimní téma – nevypínat televizi. Tak aby blbost obličejů, které se na obrazovce objevovaly v souvislosti se sportem, politikou či takzvanou zábavou, postačila jako jediný a všeobjímající námět.

„To jsou ale kdydy,“ zavrčí Hynek při jídle.

„Klidně to vypni,“ odpoví Hanka, „my se nekoukáme.“

Ale Hynek mávne rukou, jako by byl povznesen i nad dotek, který takové vypnutí přístroje vyžaduje.

„Ať jdou do háje,“ řekne ještě.

„To víš...“ doplní jeho projev mnohovýznamně matka a zvedne oči vzhůru. A tím je večernímu rozhovoru v rodinném kruhu učiněno zadost. Kdyby tu byl táta, bude s tím mediálním debilem spravedlivě polemizovat, pomyslí si Hynek. Ale dneska máme štěstí. Kde vlastně je? V hospodě?

Hynek nikdy otce v hospodě neviděl, jako dospělý nikdy s otcem v hospodě nebyl. Je to vůbec možné, říkal si někdy překvapeně, vždyť my jsme si spolu v životě nesedli na pivo nebo jsme nezašli na večeri, abychom si jen tak popovídali. Neprobírat nic důležitého jsme se společně naučili tak dávno a vydrželo nám to až do smrti...

„Přece ho nemohli jenom tak vyhodit!“ rozčiluje se Hynek. „Přece mu někdo musel říct nějaký důvod!“

Matka se jen smutně usmívá a pokyvuje hlavou. „To víš, copak Oni něco musejí?“ Žehlení jí umožňuje nedívat se Hynkovi zpřímá do očí,

on to považuje za zbabělost a útočí dál.

„Tak ale jestli to neví, něco si o tom myslí, má na to nějaký názor, ne?“

„Vypadá to, že se zastal nějakýho kluka, kterej se bohužel jmenoval Palán,“ řekne matka a bezmocně pokrčí rameny – osud je osud. „Mělo bejt zrovna nějaký výročí toto upálení...“

„No a co!?“ křičí Hynek. „Já tomu nerozumím!“

„Ale no přece Palán, chápeš, to je skoro jako Palach.“

„Jo, ale jenom skoro...!“

„No právě...“

„Prosím tě, co je to za blbost, to má bejt nějaký fór?“

„Kdepak, měl o tom záznam ve svý složce, jeden kamarád mu ji ukázal. Přej to bylo hrozný...“ Matce vstoupí slzy do očí.

„Mami, prosím tě...! A co bylo hrozný? Vy mi nikdy nic neřeknete!“

„No hrozný bylo, co se tam všechno dočet, co tady s člověkem jde celej život, ani o tom neví...“

„A to jako kvůli takový kravině člověka vyhoděj z práce?“

„Kvůli tomu a kvůli všemu dohromady. Ale hlavně ten Palach, to mu dodalo...“

„Palán!“ „... no právě... Přej tam toho měl spoustu, moc se s ním nebavili, jenom mu to řekli a konec.“

„To je fakt děsný... Ale proč mi to taky neřek? Furt je někde pryč... Kde je dneska, v sobotu se přece nedělá?“

„Něco shání, tak pořád lítá, to víš... stejně je to jenom kvůli nám...“ Matka se soustředěně zabývá hranou poskládaného kapesníku.

„Mami, ale to není dneska, to je pořád, přece to vidím, trvá to už nejmíň rok...“

„Nebo víc,“ šeptne matka.

„Možná,“ přisvědčí Hynek. „Tak vidíš! On tady prostě není a nebyl tady, i když tu blbou práci měl. Není to náhodou nějaký divný?“

„Hynečku, to jsou vážný věci...“ Matka položila horkou žehličku na drátěný držák.

„No a co? To jako že mi do toho nic není!?“

„Ale ne... ale...“

„Vždyť žiješ jak rozvedená, on se občas přitíí, nají se rovnou z kastrolu, vymění žárovku nebo co a zase na tejden zmizí. Copak je to normální?“

„Můžeme o tom mluvit, když teda chceš,“ řekne matka klidně a posadí se. Hynek se potí a je mu strašně, je mu na omdlení, s rodiči se o intimitách nemluví, jejich vztah je jejich, hlavně se do toho nesrat. Jenže už je pozdě. Matka se k němu nakloní a pokusí se ho vzít za ruku.

Vytrhne se a zuřivě se na ni podívá, celá nešťastná a vztekklá pubertální synovská láska v něm vzkypěla.

„Tak co je?!“ téměř zaječí, aby tu rodící se hrůzu v sobě přehlušil. Čeho se ale tak bojím, opakuje si znovu a znovu, tak se rozvádějí, je mi kurník už skoro osmnáct, snad to přežiju.

Matka se smutně a s pochopením usměje nad tou divokou reakcí, skoro násilím vezme jeho ruku do svých a hluboce se mu zahledí do očí. Hynek nemá kam uhnout. Nezbyvá než sedět a vyslechnout pravdu. Alespoň se celým tělem klátí a v předstíraném nezájmu vrazí volnou ruku pod bradu. Tentokrát ho ale nikdo nenapomene.

„Táta pracuje pro jednu rozvědku,“ řekne matka naprosto klidným tónem. „Už jsi doufám dost velké, abys věděl, že se o tom nesmí nikde mluvit.“

Hynek bez přemýšlení vybuchne: „Tak on je fízl! A proč by se o tom asi nesmělo mluvit, dělá to přece pro Ně, ne!“ křičí na ni Hynek vztekle. „Takže ho odnikud nevyhodili, je to celý jenom jako?“

„Ale vyhodili, to je právě to...“

„Co zase, mami, já tady ničemu nerozumím – komunistickéj fízl vyhozenej z armády a ze strany, copak to jde dohromady?“

„Právě. Zamysli se nad tím trochu.“

„A co teda?“

„Copak si myslíš, že to dělá tady pro ty naše potentáty?“

„A ne?“

„Pracuje... pro jednu zahraniční službu,“ řekne matka ztěžka, jako by se zbavovala břemene.

„... Jo? A pro kterou asi?“ opáčí s ironií v hlase Hynek.

„To je lepší nevědět, nemyslíš?“

„Mně je to fuk! Ale jak je teda možný, že nejsme bohatý?“ Hynek si vzpomíná na všechny špionážní filmy, které v životě shlédl.

Matka smutně rozhodí rukama v bezradném gestu:

„Copak neznáš tátu? Ten vždycky všechno dělá jenom z nadšení. Za dobrý slovo...“

Matka se zamilovaně usmála na prasklé držadlo žehličky omotané izolepou. Hluboce vzdychla a znovu se pustila do práce.

marianne

Haštal si připadal jako zlomený kmen. Poslední sen se rozplynul, poslední naděje zmizela, pražské jaro je pryč, nastoupil Husák a konsoliduje.

Ted' už můj život nic neopodstatní. Jaký smysl má existence člověka, který se přes dvacet let podílí na praxi, s kterou nesouhlasí nebo o níž

přínejmenším hluboce pochybuje?

Vzpomínal na své poslední cvičení na Doupově; bojové akce téměř nevnímal a takzvanou práci, která se od něho očekávala, vykonával automaticky, bezmyšlenkovitě. Jediné, co si odtamtud odnesl, je památka na poničené kmeny, na stromy přejeté těžkou bojovou technikou, na stromy rozstřílené a ohořelé, už neživé, ale ještě nemrtvé, jejichž pahýly trčí do zdevastované krajiny jako kříže. Hektary zoufalství. Měl pocit, že ani jemu nezůstalo víc než spodní část, že po zemi sice ještě chodí jeho nohy, ale to je tak všechno, co ho se světem spojuje.

Tohle nikdy nevysvětlím, musím jen doufat, že v té věci nebudu nikdy tázán. Děti, přátelé, Bůh, svědomí, národ. Neptejte se mě, nechte mě jen v klidu docházet a na nic nemyslet.

Brzy poté, co ho vyloučili z armády a ze strany, začal postonávat. Na zdravotnictví se však stranická klatba nevztahovala, a tak směl být léčen stejně průměrně jako většina obyvatel ČSSR. (Když bylo nejhůř, tedy když lék nebyl k sehnání nebo když v nemocnici neměli místo, pomohly Nadiny konexe.) Záněty dutin střídaly záněty ledvin, spolykal kila antibiotik. Kdyby ho byli naučili věřit v duši, řekl by už tehdy, že celé jeho churavění tkví kořeny v psychice.

Doufal najít jakýsi smysl existence alespoň v nové práci, jenomže nadšení, s nímž by se byl zamlada vrhal do profesí, které mu byly nyní vymezeny, to nadšení bylo dávno pryč. Topič, pomocný dělník, kladeč lina, skladník, popelář. (Je dokonce možné, že historku o tajném poslání vnukl Nadě z pocitu hanby nad svým současným postavením, že žádné další důvody v tom nebyly.)

Občas se na pracovištích setkával s lidmi, kteří stejně jako on byli dříve či později po sovětské okupaci vyhozeni z poměrně vysokých míst. Nabízeli mu svou společnost – scházeli se a diskutovali o politické situaci, pořádali přednášky, psali. Nabízeli mu své přátelství, ale Haštal odmítal; mnohé z nich dobře znal jako nedávné významné straníky, měl tudíž všechny důvody jim nevěřit.

Především však už nedokázal zmobilizovat vnitřní síly. Docházel na minutu přesně do povolených zaměstnání a na minutu přesně odcházel. Klidně vnímal ubíhající čas a nechával se jím bez zájmu posouvat životem den po dni, měsíc po měsíci. Kam a k čemu? K důchodu, k období, o němž byl iracionálně přesvědčen, že mu konečně přinese nehybný klid a vyrovnání. Zatím tedy pracoval, jen aby zabezpečil děti. Kdyby nebylo starostí o rodinu, by byl možná spáchal sebevraždu.

Ovšem tupá rezignace, kterou Haštal prožíval po okupaci v šedesátém osmém a počátku sedmdesátých let, nebyla nic ve srovnání s tím, čím ho zasáhl rok 1989.

Svoboda znamenala v jeho případě definitivní konec veškerých nadějí. Nadějí na to, že řád, jehož vzniku tak nadšeně pomáhal a kterému přes půl života sloužil, ještě sám sebe obrodí, opodstatní a že nakonec jakž takž dovolí svým tvůrcům, aby si odpustili. Zbývá nám už jenom hanba a soudy, uvědomoval si zděšeně, když se mu v mysli odvíjel celý ten angažovaný život...

„Pojď si s námi dát svačinu, soudruhu, těch pár lopat navíc už dneska nikoho nevytrhne!“ promluvil předák, který se snažil usmívat jako Julius Fučík na poštovní známce. Zastavil se mezi brigádníky v neposkvrněné modré košili a několikrát symbolicky nabral hlínu na špičku lopaty. Pak už jenom nepřesvědčivě hovořil.

Blbečku, jak to můžeš vědět, třeba vytrhne, pomyslel si Haštal. Namáhavá práce ho bavila, jednak cítil každý sval a příjemně si uvědomoval vlastní tělo, jednak se těšil na výsledek, kterým straně udělá radost. Při monotónním odhazování hlíny se mu strana ve zjednodušených představách personifikovala jako krásná mladá dívka, vlastně docela přesně jako Delacroixova Marianne stojící na barikádách s rozevlátými vlasy a s poloodhalenými ňadry. Pro takovou krásu přece stojí za to trochu se zničit. Komunismus je budoucnost lidstva, s tím nikdo nic nenadělá.

Haštal tomu heslu pevně věřil. Přestože se z něho v poslední době stala nicneříkající fráze, nehodlal se ho vzdát. Nechme slovům jejich původní obsah, říkával vždycky, ale pokaždé tím myslel něco jiného. Ted' šlo o ten komunismus. Je to prostě tak – budoucnost a jediná správná cesta. Ale s takovými, jako jsi ty, se k němu nikdy nedobabráme, soudruhu! Přesto se rovněž usmál a na chvíli lopatu odložil. Předák stále hovořil.

Haštal se toužil ke komunismu dobabrat co nejdříve. Když sovětská vojska v rámci osvobozování od fašismu vyplenila kostelík v jeho rodné podhorské vesnici, a nic se jim nestalo, rychle nahradil jednu víru druhou a přilnul k ní celým nedospělým srdcem. O síle nového náboženství jej koneckonců přesvědčil i fakt, že zatímco plenitelům to shůry prošlo, byli naopak ti, co se pokoušeli kostel chránit, zčásti potrestáni a zčásti zesměšněni.

Přestože nicneříkajících frází bylo všude kolem plno – v rozhlase, na plakátech i v ústech kolegů, Haštal věděl, že se nesmí nechat odradit. Záleží totiž na každém z nás.

To je taky taková věta, říkal si. Už jsem ji slyšel tolikrát, že bych v ni mohl přestat věřit. A přece je to pravda. Je to věta hlubokého smyslu. Proto tu ve svých ani ne dvaceti letech stojím s lopatou a po dvou minutách odpočinku už mám pocit zpronevěry vůči myšlence.

Škoda že mě neposlali na nějakou pořádnou stavbu.

Třeba přehrada, tam po člověku skutečně něco zůstane.

Nebo doly. Jenže ho nevzali, před měsícem mu přišlo úřední vyrozumění. Místo toho mu nabídli, aby si co nejdřív odsloužil základní vojenskou službu a potom vstoupil do armády jako voják z povolání. Specializace radisty by mu umožnila dosáhnout brzy důstojnickou hodnost, to by byl dobrý a hodnotný život. Ještě si to rozmyslím...

Zatím tady budujeme teletník pro nově založené družstvo, to je taky důležité. Jistěže to nikdy nebude tak elegantní a efektní, žádné turbíny a tak, telata to nakonec celé poserou, bude to tady páchnout a budou tady chodit debilové v holínkách s rádiovkami na hlavě. Připomněl si slova milovaného komunisty – kdyby mi strana uložila uvázat si kámen na krk a skočit do řeky... No a mně strana uložila teletník. Tady je moje místo. Říkají sice i tomuhle stavba mládeže, ale kdo je tady kromě mne ještě mladý? Předákovi bude tak pětatřicet, copak asi dělal za války? Partyzán...?

„Co tak zasmušile, soudruhu? Vezmi si s námi housku a mléko,“ pobídl ho mezi řečí předák se zářivým úsměvem. Skupina asi třiceti dobrovolníků v propocených modrých košilích visela očima na jeho krásných ústech a snila společný sen.

Tak, a teď už opravdu nemám jediný důvod dál žít, opakoval si Haštal překvapeně, když děti dospěly. Kolikrát tuhle větu čítal nebo slýchal, zdála se mu vždycky být tak nadnesená... Nyní se však přihlásila s krutou naléhavostí: nic za ním v životě nezůstalo, nic, jenom ty děti. Co v sobě měl, to odevzdal, ovšem jak se ukazovalo, na nesprávném místě a v nesprávný čas. Jako vždycky.

Nový stát mu vyměřil tak mizerný důchod, že záliba v použitých věcech, v obnošeném šatstvu, v opravách krámů všeho druhu se stala holou nezbytností. Oblékal se příšerně, zcela vážně se chystal na dráhu bezdomovce. Začal dokonce krást v supermarketech, bylo to tak snadné. Jinak by jim ani nemohl alespoň sem tam dávat dárky, jak byl zvyklý, jak byli zvyklí...

(Když o tom později přemýšlel, zdálo se mu, že mozková mrtvice a rakovina prostaty přišly vlastně jako spása, kterou mu seslalo samo nebe. Lepší skončit jako pacient v nemocnici nežli jako zlodějíček v kriminále, ujišťoval sám sebe, když mu bylo nejhůř.)

Zatím však zhruba jednou týdně navštěvoval Nad'u, od níž se pro dobro obou odstěhoval kamsi do sídlištní garsoniéry. Nikomu nemusel nic vysvětlovat, nikdo po ničem nepátral, jeho soukromí bylo už dávno rodině zcela lhostejné.

Nad'a mu pokaždé bez lásky, mlčky ale starostlivě navařila, vyprala a vyžehlila prádlo od minula. Všechno už bylo za nimi, neměli ani o čem mluvit. Kromě těch dětí, samozřejmě. Hynkovy úspěchy, Hančina rodinka.

Ještě snad politická situace a technický stav spotřebičů v domácnosti. Drobné opravy už ho sice dávno netěšily, ale musel se Nadě nějak revanšovat.

O rozvodu by hovořili marně, i když se téma zdánlivě nabízelo. Nad'a se o to několikrát pokusila, bylo by přece dobré se přátelsky domluvit (soud by nikdy nepřipustila, taková hanba!), ale Haštal se nechtěl rozvádět. Tak to také vysvětlil Hynkovi a Haně: status ženatého muže byla poslední jistota, která mu v tom rozvráceném porevolučním světě zbyla. Copak to nikdo nedokáže pochopit?

Už ho ani netěšilo nahlížet do oken. Za totality pociťoval zvláštní, hřejivý pocit, když se v podzimním soumraku začala rozsvěcet okna. Někdy jen tak nasedl do tramvaje a jel a díval se. Jeho počínání nemělo nic společného s voyeurstvím, nikdy se pohledem nezdržel tak dlouho, aby zaznamenal více než jeden nepodstatný detail. Ale i z něho si dokázal v duchu odvinout příběh, představu rodiny u večeře, pocit zvláštního a hlubokého, srdečného semknutí (proti režimu, proti světu, proti listopadovému chladu, proti nelásce...). Tyto obrazy ho dojímalý, občas dokonce s čelem přitíštěným na sklo v poloprázdné tramvaji plakal. Myslel na obrázek Josefa Lady Chudí lidé a chvíli byl tatínkem, který drží na zádech děcko nahlízející ze zimní ulice do osvětleného pokoje s vánočním stromkem, chvíli byl tím děckem.

Okna konce tisíciletí však ztratila tajemství a poezii. Jaký příběh mohou skrývat plastové rámy zdobené lívanci satelitů?

Protože se v raném mládí naučil věřit v nového člověka, dlouho nepotřeboval k životu víc než Gorkého otřepaný citát Člověk, to zní hrdě. Idealisté mu vždycky byli filozoficky k smíchu a s věřícími dokázal mluvit, když už to muselo být, leda soucitně jako s těžce handicapovanými.

Co ale stačí k životu, uvědomoval si Haštal s věkem a chorobami stále trýznivěji, nestačí zřejmě k smrti.

A jestli je život skutečně jen přípravou na smrt, co tady s Gorkým?

prostata

Začalo to zhoubným nádorem. Po tortuře odběrů na biopsii, které mu mladý lékař za asistence hezké sestřičky provedl, ho poslali domů s upozorněním, aby si z krve v moči nic nedělal, protože to je po takovém zákroku normální. A za týden si zavolejte pro výsledky.

Od pondělí do pondělí se zdálo být k nepřekání daleko, ale nakonec mu ten týden uplynul v jakémsi zasněném odevzdání. Po dlouhé době zase dobře spal, oproti očekávání se nepřevaloval na lůžku a netrápil se představami. Věřil dokonce, že bojuje: každý den stereotypně pokoušel náhodu, vytahoval z hloubi paměti staré pověry a vymýšlel si další. Od magie sedmiček a třináctek přes černé kočky a počet zakukání z lesa až po nové a zcela náhodné způsoby dotazování se osudu (tři vozy za sebou s kladenskou poznávací značkou, vypnutí varné konvice přesně se začátkem televizních zpráv a samozřejmě výsledky hokejových zápasů, přestože ho sport jinak vůbec nezajímal...). Pokaždé mu vyšlo něco jiného a on okamžitě čekal na novou příležitost, jak předchází výsledek potvrdit nebo vyvrátit. Ale stejně věděl, že ví, co mu řeknou.

Se svou úzkostí se nikomu nesvěřil; ne snad, že by ze zdvořilosti nechtěl obtěžovat rodinné příslušníky nebo že by se styděl hovořit o problému částečně postiženého mužství – měl jenom strach, že při všech starostech, které mají, budou ještě muset předstírat účast. Mimo Naďu, samozřejmě, ta by se bez ohledu na okolnosti trápila zcela upřímně.

Nyní tedy seděl v zaplněné čekárně a čekal. (Už z telefonu poznal, že něco není v pořádku – ostatně kdyby bylo, nebudou ho sem tahat.)

Doktor konečně vykoukl ze dveří s hromadou chorobopisů pod paží.

„A, vy už jste tady,“ mrkl povzbudivě na Haštala.

„Tak poslyšte, je to zhoubný nádor, je to rakovina,“ odříkával zvukným polohlasem vláčeje Haštala za rameno chodbou, „je to... je to...“ hledal za chůze ve složce a listoval, „... jo! Tady to mám – čtyři z těch sedmi vzorků nám to jasně potvrdily. Ostatní by vám asi nejlíp pověděl primář, má hodiny pozítří, tak se za ním stavte, on si s váma domluví termín operace...“

Pozítří...? Jak zase tohle proboha přechkám? Doktor ještě chvíli mluvil s profesionálním úsměvem na tváři a hlasem plným dobré nálady. Hraje to kvůli mně, nebo je skutečně tak blbý a necitlivý? Blábolí jako ty FM rádia, napadlo Haštala ještě dřív, než se v myšlenkách zasekl u slov zhoubný nádor a rakovina. Do pauzy v projevu mladého lékaře se vecpal s opatrnou otázkou:

„Pane doktore, a neměl byste v tom celým pro mě taky nějakou dobrou zprávu?“

„Jo,“ usmál se doktor a opět na něho povzbudivě zamrkal, „ale vlastně jo – máte nízký pé es á.“ A odkráčel chodbou.

To je mi ovšem hovno platný, když nevím, co to znamená, pomyslel si Haštal. A jak tam stál uprostřed chodby, zadoufal na chvilku, že to všechno se týká někoho jiného a on se k tomu náhodou jenom nachomýtl jako nezúčastněný divák.

Nepřítele musíme nejprve poznat, abychom ho dokázali zničit, připomněl si slova, která říkával studentům vojenských kateder, když je nutil znát z paměti převodovku amerického transportéru M 113 nebo počet členů družstva Bundeswehru. Taková pitomost, ať už to pronesl Kutuzov nebo Gottwald. Ale pro rakovinu to možná platí, možná bych měl vědět, proč jedna část mého já nemá ráda tu druhou. Ať je to jak chce, s tím časem do termínu operace je třeba nějak naložit.

Rozechvěle stoupal po schodišti Nemocnice svaté Kláry; Sdružení Nebojme se rakoviny sídlilo v třetím patře.

Nabízeli rozhovor s odborníky, poradenství, v případě potřeby i vyhledání nejlepšního operátora.

Olejová malba do výše očí na barokních zdech a linoleem potažené schody, jejichž dubové dřevo na krajích prosvítalo, nemohly v nikom z příchodů budit dobrý dojem, ale naděje se řídí jinými pravidly. Haštal zaklepal a vešel do klenuté místnosti, kde za blikající obrazovkou staříčkého počítače seděl staříčkový profesor. Zahleděl se na Haštala laskavými modrými očima a přátelsky ho vyzval, aby se posadil a vypověděl mu své trápení.

A Haštal mluvil a mluvil. Svěřil se panu profesorovi se svým strachem, svěřil se mu s váháním, jaký druh léčby zvolit, svěřil se mu s osaměním, do něhož byl diagnózou uvržen. Zeptal se ho, co je to pé es á.

„Nojo, varlata musí pryč, tak to je...“ usmál se pan profesor bezzubými ústy.

„Ale... ale já mám rakovinu prostaty, pane doktore,“ oponoval nesměle Haštal.

„Varlata musí pryč,“ usmál se znovu pan profesor. „To my umíme, uvidíte.“

„Ale... já nevím, jestli jsem se nevyjádřil... nejde o varlata,“ Haštal kotal, zčásti paralyzován přímočarým sdělením.

Hleděl do usmívajících se očí s vějířky vrásek v koutcích a pozvolna mu docházelo, že pan profesor je hluchý jako pařež. Asi tu dneska jenom někoho zastupuje.

Přesto se mu dvojím způsobem ulevilo – za první proto, že se mohl

vymluvit ze svého neštěstí, za druhé pak proto, že osudové profesorovo varování nemusel brát v potaz. Nebo si to alespoň myslel.

Před nástupem na kliniku oznámil svým blízkým, že jede na dva týdny do lázní. Rozhodl se, že až se vrátí, nikdo na něm nic nepozná. A kdyby se nevrátil, oni to pochopí.

Lékař, jenž ho v předvečer operace navštívil na pokoji, přenesl na něho sice část svého sebevědomí a klidné jistoty, ale všechno opět zrušila sestra. Neprozřetelně se jí před spaním zeptal, chtěje znát přibližný průběh svého zítřejšího dopoledne:

„Sestři, mohla byste mi tak zhruba říct, co mě zejtra čeká?“

Sestra se na chvíli zamyslela a po zralé úvaze pravila bezelstně:

„No... já myslím, že teď už vás nečeká nic moc pěkného.“

A vskutku. Operace se nepovedla a Haštal mimo impotenci navíc trpěl tak silným nekontrolovatelným únikem moči, že bez plen nemohl na krok. Věděl sice, že se pro tyhle účely vyrábějí jakési mužské vložky, urolog mu dokonce napsal recept. Ale když Haštal vešel do lékárny a uviděl za pultem hezkým, opálenou magistru, otočil se, zahodil předpis a už to víckrát nezkoušel.

Zvykl si kupovat v drogeriích dětské plenky Pampers. Tam mohl být klidně považován za starostlivého dědečka. Nafouklé kojenecké plenky dávaly jeho džínsům prapodivnou formu, ale Haštal měl dobrý pocit, že se silou a vůlí vzpřičil nepřízni osudu.

Až po delším čase, který od operace uplynul, Haštala znovu napadlo, že se možná provinil a že nemoc přišla nejen jako trest, ale v mnoha ohledech jako záchrana. Zaplatťpámbu, byla to jenom rakovina, říkával tedy s úsměvem známým, když se ptali. A bavilo ho pozorovat jejich zděšení.

On už se nebál. Věděl, že nyní jde především o to, jak se zapíše do paměti svých dětí. Dokázal v představách připustit, že si ho budou připomínat jako tajnůstkáře a slabocha, pokud jim sám neřekne o sobě celou pravdu. Jako popleteného svazáka a komunistu snad. Koneckonců i jako nicotného zlodějíčka, proč ne, vždyť beztak kradl jenom z lásky. Ale něco jiného by byl vrah.

V přetlaku testosteronu už dávno před operací Haštal cítil, že to nakonec jinak dopadnout nemůže, šel ke zločinu s každým dnem, s každou mučivou erotickou představou. To, co kdysi zaháněl a za co se v hloubi duše styděl, nabývalo náhle v jeho mysli naprosto konkrétní a praktické formy – věděl, kde je ten hustý osamělý hájek kousek za hranicemi nejbzdálenějších předměstí, znal už i svůdnou siluetu

dospívající dívky, po jejíž stopě se vydá. Přestal se té vidiny bát, nakonec už jedině ona mu dovolovala se zavřenýma očima uskutečňovat pravidelný pohlavní styk.

Ale bylo to tak stejné, pořád tak stejné, že by byl div, říkal si, kdyby člověk nezatoužil po trošce opravdového vzrušení. Rozehrával tu představu a cítil, jak se ho v takových chvílích zmocňuje horké a nekontrolované šílenství, od něhož nepomáhají ani odvážné autoerotické hrátky a jemuž pouze nakrátko učiní přítrž rychlý orgasmus.

Po určitou dobu se domníval, že jeho problém vyřeší prostitutky. Koupit si ženu a dělat si s ní, co se mi zachce.

Byl sice hluboce zklamán chladně profesionálním přístupem mladičkých cikánek, ale jiné řešení se v jeho finanční situaci nenabízelo. Musel ovšem začít krást mnohem intenzivněji, i pouliční sex přišel draho. Vybíral si především luxusní hračky pro děti, které pak za zlomek ceny prodával do bazarů.

Pouze jednou se nechal lákat elektronikou; při prohlížení maličkých kazetových přehrávačů si jeden z nich s obratností estrádního kouzelníka nasoukal do širokého rukávu silonové bundy. Musel pak ruku držet stále nahore, aby přístroj nevypadl. Když přecházel s prázdným košíčkem okolo pokladny, předstíral, že se jednou rukou drbe v zátylku, usmál se na slečnu a pozdravil. Slečna se také usmála a Haštal s tlukoucím srdcem vykročil k automatickým dveřím.

„Soudruhu nadporučíku!“ ozval se za ním přísně známý hlas.

Haštal sebou trhl a pomalu se otáčel. Nenáviděl svou minulost, nechtěl, aby mu ji kdokoli připomínal. Normálně by byl šel dál, ale cítil, že vzhledem k okolnostem musí nějak odpovědět. Otočil se a pohlédl do tváře jednoho ze svých bývalých podřízených. Muž, asi čtyřicátník, měl na sobě nyní černou uniformu bezpečnostní agentury a velmi nepřátelsky se mračil.

„Nazdar... Lojzo,“ usmál se Haštal s přemáháním. „Ty seš teď tady...?“

„Jo. Blbý, co?“

Haštal lehce kývl, pokrčil rameny, ale nic dalšího, nic, čím by se mohl prozradit. Jako by někde zbývala ještě nějaká naděje. Ale muž nemilosrdně pokračoval.

„Heleďte, já z toho nebudu dělat záležitost. Vy jste se ke mně vždycky choval slušně. Dejte tu ruku dolů, vraťte to sem a je to vyřízený.“

Lojza se stále mračil, Haštal však vycítil za tou maskou hluboký stud. Stydí se, že mě přistihl. Stydí se možná víc než já.

Vložil mu přehrávač do dlaně, něco nesrozumitelného šeptl a chtěl

odejít.

„Počkejte,“ zadržel ho strážce. „Už sem nikdy nechodíte, rozumíte? Máme vás na kazetě. Natočili jsme vás v hračkách někdy předminulej tejden. Já jsem neřek, že vás znám. Ale už sem nikdy nechodíte. A vyserte se na to, jestli vám můžu radit.“

„Děkuju,“ zašeptal hluboce ponížený Haštal a odešel starý a shrbený.

Horkou představu ovšem incident nezahnal. Haštal věděl, že jestli se něco mimořádného nestane, zřejmě bude muset znásilnit a zabít, jako to tolikrát viděl v různých filmech, prostě proto, aby si to vyzkoušel. A zrovna tak věděl, že vzhledem k síle zážitku možná ani nebude cítit vinu. Možná čin i několikrát zopakuje. Pak se uvidí, co dál.

Proto nakonec přijal diagnózu a pak i komplikovaný pooperační stav pokorně nejen jako možnost pokání, ale i jako záchranu před sebou samým. Co by si o mně proboha pomyslely všechny moje drahé HP koňské síly, kdyby se na to pak jednou přišlo? A co všichni ostatní...?

Uvědomoval si, že měl vlastně v mnoha dalších ohledech veliké štěstí. Přinejmenším ve srovnání s těmi, u kterých se nádor nepodařilo objevit včas. Takhle má sice určité obtíže, ale žije. Žít je dobré, opakoval si prostinkou pravdu. I když mi z duhy vzali červenou, vzali mi rudou barvu, lásku, vášeň. Vzali mi ji, protože jsem s ní neuměl správně zacházet. Bez rudé je svět trochu mdlý, opakoval si v duchu a líbil se mu dvoj smysl té věty.

(Pamatoval si, jak Pěstounka hrávala ve škole na prastaré pianino, kterému chybělo fis. Když její prsty přes klávesu přejely, ozvalo se jenom suché klepnutí.

Nemám rudou a nemám to fis. Taky by se dalo říct, že jedu jenom na tři válce. Ale pořád to není k zahazení.

Hovorům o chorobě, kterou považoval za šťastně překonanou, se už definitivně přestal bránit.)

Pouze náhodná bodrá setkání těžko snášel. Pokaždé to probíhalo stejně. Když se některému známému nepodařilo včas přejít na druhý chodník, vyřítil se proti Haštalovi s teatrálně napřaženou pravicí:

„No nazdar, Hašo, co jsem to slyšel...?!“ hulákal takový zaskočený známý. „No co se mi to na tebe doneslo, člověče, takový ošklivý věci...“

Haštal si zprvu myslel, že mu někdo vyprávěl o jeho dávném vyloučení ze strany nebo možná o nějaké záležitosti s rodinou, ale on mluvil o chorobě!

„Copak jsem to o tobě slyšel nepěkného, no to snad ne,“ opakoval dotyčný už poněkolkáté káravým tónem a bedlivě si Haštala prohlížel

jako psíka, který udělal loužičku v pokoji a jemuž se pán za trest chystá napraskat novinami.

„Já nevím, o čem mluvíš, vole,“ odpovídal Haštal unaveně.

„No že prej máš nějakou ošklivou nemoc! Je to pravda? No to snad ne! Co!? No tak mluv!“

Co ti mám vyprávět, kreténe, pomyslel si Haštal.

Zavrtěl hlavou a řekl:

„Ale ne, vidíš přece, že jsem oukej.“

Další tok hovoru nevnímal, oni se stejně jenom potřebovali pochlubit svým kariérním růstem. Jako by se chtěli tyčit na pozadí mého pozvolného pádu, pomyslel si Haštal. Často pomalu odcházel, aniž by je nechal dokončit větu.

Nade všechno miloval dlouhé, osamělé procházky, jimiž suploval meditaci. (Nikdy se mu nepodařilo podle návodu soustředit myšlenky do jediného bodu a pozvolna pronikat do vlastního nitra. Jakmile zavřel oči a pokusil se o něco takového, okamžitě mu za zavřenými víčky defiloval akční rej jeho života jako karneval v Riu.)

Zvykl si tedy alespoň chodit pomalu, dýchat zhluboka a navštěvovat pražské hřbitovy.

Nepotřeboval ty stovky hrobů, stačil mu ke snění jeden jediný na každý den, jen jmenovka musela být v pořádku a hlavně letopočet. Od – do. Narodil se – zemřel. Dojatě odečítal od data úmrtí datum narození a přenášel se v duchu do té skuliny několika desítek let, jak mu ji vymezil nápis na náhrobním kameni. XY, 1936-1987. Nejraději měl letopočty, které znal, které obsahovaly léta zahrnující i jeho dosavadní život. Mohl si alespoň představovat, že tenhle čas byl prožit lépe.

Už si pomalu zvykal na situaci a přijímal za své to, co lékaři tak eufemisticky nazývají změněnou kvalitou života. Jednoho odpoledne však usnul za jízdy vestoje na schůdcích v nacpaném autobuse a na zastávce vypadl.

S těžkým otřesem mozku se vyrovnal překvapivě rychle, ale nežli stačil opustit nemocniční lůžko neurologie, postihl ho infarkt. Tehdy si konečně připustil, že všechny myšlenky na smrt, všechny případné řeči o touze po smrti byly jen bolestínské žvásty, jimiž rozlítostňoval sám sebe. Zjišťoval, že chtěl nechtě o svůj život urputně bojuje: i z té poslední operace srdce se zotavoval mimořádně rychle a úspěšně.

Laškoval se sestrami, rozmlouval s lékaři o lidském údělu, veselými historkami z vojny bavil spolupacienty na pokoji. Všichni litovali, že už

odchází, ale všichni mu to štěstí přáli, byl to okouzující člověk. To se přece málokdy vidí – tak příkladně se vzepřít osudu! A on byl na sebe po dlouhé době pyšný a už věděl, co musí všem svým milým říci.

lampasák

„Soudruhu, vy nemáte plášť?“

„Mám, soudruhu podplukovníku!“

„To vím. Každý voják má plášť! Ale proč ho nemáte na sobě!?“

„Ale já ho mám na sobě, soudruhu podplukovníku!“

„No proto... Pohov!“

Dadaismus v každodenní praxi. Haštal si uvědomoval, že vlastně odjakživa tušil, že mu jeho účast na estrádě zvané Československá lidová armáda nemůže vydržet až do důchodu.

„Akorát jsem si to odmítal přiznat,“ řekl štíhlému dlouhohlasému sanitářskovi, s kterým už několikátý den chodil kouřit a filozofovat na nemocniční balkon.

„Prachy?“ zeptal se mládenec věčně.

„Taková sláva to zas nebyla...“

„Jak to? To mi ani neříkejte. Přece vojenský platy, to bylo vždycky –“ mládenec nedopověděl, udělal gesto, jako kdyby pleskl svazkem bankovek o dlaň levé ruky.

„Tak... já zas nebyl až taková šajba... A pak, ono záleží na tom, kolik toho z takovýho platu musíte pokrejt...“ řekl Haštal zamyšleně.

„Alimenty?“

„Dalo by se to tak říct...“ pokývl Haštal s náznakem úsměvu.

„Sorry, ale to pro mě není žádnéj důvod,“ zpražil ho mladík pohledem.

„Chápu... Jenže víte, já jsem si fakt dost dlouho myslel, že se to... nějak to...lepší,“ odpověděl, jako by se styděl za svou naivitu.

„To se dobře stydíte, jestli... Poněvadž to jste si moh myslet tak maximálně do osmašedesátýho. Ale co pak?“

Pohled těch mladých očí vůbec nebyl posměšný, spíš hloubavý, možná i trochu soucitný.

„Pak... pak už jsem si nemyslel nic,“ přiznal Haštal prostě.

„Tak proč jste jim s tím nesek hned? Proč jste čekal, až vás sami vylejou?“

„To se těžko vysvětluje...“ Haštal bezradně pokrčil rameny, vyfoukl dým vzhůru a podíval se za ním, aby získal čas.

Hodiny Thomayerovy nemocnice cinkly čtvrt, z nedalekého lesíka

vykřikl bažant. Balkon poskytoval působivý rozhled na údolí. Jak prostý a krásný by mohl být život, kdyby si ho člověk pořád něčím nekomplikoval. I ve špitále.

Nebylo jednoduché shledávat argumenty v debatě s novým přítelem, který právě v nemocnici konal svou náhradní vojenskou službu. Pacifista, opožděné dítě květin, těžký protivník.

„Já nic ani jinýho neumím...“ řekl Haštal zahanbeně. „Já jsem byl na vojně... teda v armádě... vlastně od svých devatenácti.“

„Ale že jste jim do toho bordelu vůbec lez? Lidi dělaj takovejch věcí, aby uživili děcka. Že zrovna tohle?“

„Vždyť říkám, to bylo z nadšení... Mladej a blbej... Promiňte, tak jsem to nemyslel...“

„No jasně,“ přitakal mladík nepřesvědčivě.

„Mně bylo tenkrát opravdu jako vám, možná i o něco míň...“ vysvětloval omluvně Haštal. „Kolik je vám vlastně?“

„Třiadvacet.“

„No tak teda míň, o tři nebo o čtyři, to je v tomhle věku hodně,“ spočítal Haštal rozvážně. „Pořád slabý, co?“

Mládenec pokýval celým trupem na důkaz důrazného souhlasu:

„Právě. Poněvadž jak říkám – co pak?

Pozdějc? Když vám dejte tomu jako že odpustím padesátý léta – co po okupaci?“

„To už byla jenom chvilka... neuměl jsem se rozhodnout... cítil jsem strašnou zodpovědnost...“ Haštal hleděl do země, připadal si jako na koberečku u šéfa.

„Ve všem, co v životě uděláte, je nějaká zodpovědnost,“ řekl uvážlivě mládenec. „Já jsem třeba odmít narukovat a šest měsíců jsem seděl. Žádná prdel, majore, ale přežít se to dalo. Ovšem moji mámu to naprosto zlomilo...“

„To jsem nevěděl, to je mi fakt líto,“ řekl Haštal tiše.

Neměl v úmyslu opravovat mu hodnostní označení, mládenec nejspíš takhle tituloval všechny důstojníky, protože jinou hodnost mimo majora neznal. Šťastný člověk...

„Ale odmítnout, to bylo tenkrát velký hrdinství...“ dodal ještě s uznáním.

„O to nejde,“ mávl mládenec rukou. „Já to neměl nějak ideově podložený. A hrdinství už vůbec ne, právě že já jsem se jenom strašně bál...“

„Bál?“

„No jo, bál jsem se armády. Že tam na mě budou rvát... Mazáci... a společný ložnice, žádný soukromí...“

Jednou mě naši poslali na pionýrské tábor, to mi stačilo... Já jsem gay, víte?“

„Napadlo mě to,“ řekl Haštal.

„Jak to?“ zapřít se mládenec. „To je to na mně tak poznat?“

„To ne,“ řekl po pravdě Haštal. „Ale já na to mám... můj syn je taky...“

„Aha. Fakt, jo?“ zeptal se s úsměvem mladík.

Haštal přikývl. Zdálo se mu, že tím sdělením v jeho očích výrazně stoupl, úsměv byl najednou skutečně přátelský.

„On ale na vojně byl,“ pokračoval Haštal, „já jsem mu to nedokázal nějak zařídít, aby nemusel... Nebo možná jsem ani nechtěl... z principu, rozumíte... Takže vím...“

Takže si myslím, že na vojně byste to fakt měl těžký...

Ale nebyl nakonec ten kriminál ještě horší?“

Mládenec zavrtěl hlavou: „Nene, já měl štěstí. Seděl jsem se samejma fajn lidma.“

„To jste měl fakt kliku,“ poznamenal Haštal s hořkou ironií.

„Taky tam byl jeden bejvalej lampasák, kterej ale pak podepsal Chartu...“

„Soudruzi, doneslo se mi, že někteří z vás používají pro označení nadřízeného ještě stále ten nepěkný termín, který se přežil do naší socialistické doby z rakousko-uherské armády. Asi víte, co mám na mysli. Ano, je to slovo lampasák...“

Soudruzi, je pravdou, že uniforma rakousko-uherských důstojníků skutečně měla na vnější straně kalhot široký barevný pruh, kterému se říkalo lampas. Odtud pak tedy ti lampasáci, že... Ale podívejte se na moje kalhoty, soudruzi! Vidíte tam něco takového? Nevidíte, soudruzi! Ani nemůžete!

Kalhoty důstojníka Československé lidové armády totiž nic takového nemají. Na vnějších stranách kalhot u slavnostní uniformy vidíte jen takové skutečně slaboulinké rudé proužky, nebál bych se říci sotva viditelné. Ty ovšem mají k lampasům skutečně velmi daleko. Ví někdo, soudruzi, jak se jim říká? Nikdo? Nejsou to žádné lampasy, soudruzi! Říkáme jim prostě všivky.“

„Vy jste taky... podepsal?“ zeptal se Haštal opatrně.

„Ne,“ zavrtěl hlavou mládenec. „Jednak mi to nikdo nenabídl... a potom, já bydlel v takový prdeli na Vysočině, že jsme se tam i o revoluci dověděli o čtrnáct dní pozdějc... A vy?“

„Mně to nabídli, pár měsíců před listopadem, ale...“

já jsem odmít,“ řekl Haštal.

„Odmít?“ řekl nechápavě mládenec.

Haštal přítakal. Rozmýšlel si odpověď a pomalu formuloval slova: „Ano... Já, jak říkám, už jsem se jednou v životě angažoval, na sto procent, víte... se vším, co ve mně bylo dobrého... Trvalo mi to něco přes dvacet let... Pak jsem si tu blbost odsloužil po kotelnách a skladech, aspoň sám pro sebe... Ale po tom všem už jsem prostě neměl z čeho brát... Já nevím, jestli tomu můžete rozumět...?“

Mládenec živě přikývl.

„Na tom není nic složitého k pochopení – jednou hurá tam, pak zase hurá zpátky... To člověka unaví.

Podle mě jste udělal dobře, že už jste se do ničeho nepouštěl.“

„To já nevím, to nedokážu posoudit,“ přiznal Haštal.

„Každopádně už to znova nešlo.“

Několik minut mlčeli, mladík si balil cigaretu, ale vítr mu z papírku sfoukl první porci tabáku. Tíše si pro sebe zaklel a otočil se po větru, zády k Haštalovi, aby papírek na druhý pokus ochránil. Haštal si ho mimoděk prohlédl od hlavy až k patě. Vypadá vážně jako holčička, napadlo ho, ale nevěděl, jestli ho tak vidí kvůli těm vlasům nebo kvůli té důvěrné informaci.

„A co za totality – chodil jste třeba volit?“ zeptal se mladík, zatímco si s cigaretou v ústech upravoval dlouhé vlasy do ohonu.

„To jsem ani nemusel,“ usmál se Haštal. „To za vás v armádě všechno zařídili.“

„Jak?“

„Hlášení už bylo dávno vyplněný předem: útvar ten a ten odvolil na sto procent... Ty lístečky a urny, to byla jenom formalita. I kdyby nikdo volit nepřišel nebo kdyby všichni byli proti, hlášení by bylo stejný, sto procent.

Náčelník by si ani nemoh dovolit ohlásit nahoru něco jiného, to by bylo skoro jako vzpoura...“ Haštal se při té představě pousmál.

Politicko-výchovná světnice mužstva byla před volbami v zoufalém stavu. Ze všeho nejdřív upoutaly oko příchozího černé otisky traktorových podrážek kanad na stěnách (kdo dokopne výš), pak narazil na dvě tři převrácené lavice a chaoticky rozmístěné židle. Všude se povalovaly prázdné pivní láhve a plechovky od konzerv. Vysoko na stěně hlásala žlutá písmena na rudém plátně JEDNOTNĚ K VOLBÁM!, ale bylo patrné, že transparent už má leccos za sebou: okraje byly místy ohořelé a propálené cigaretami, vedle písmene T bylo přilepeno víčko od přibínáčku.

Četa mazáků se v tomto prostředí zjevně cítila velmi dobře; chlapci se rozmístili doširoka, takže k souhrnnému oslovení bylo třeba, aby se velitel neustále točil kolem dokola.

Haštalovi to mohlo být jedno, nebyli to jeho vojáci. Přidělili ho sem, buďhví zda za trest nebo za odměnu. Tři týdny u bojového útvaru na západní hranici (abyste nám, soudruhu nadporučíku, nevyšel ze cviku a nadýchal se trochu čerstvého vzduchu, řekl náčelník s lišáckým úsměvem).

Měl se jenom dívat a chodit na hospitace do hodin politického školení, ale dneska ho v tom jednoduše nechali.

V kasárnách snad kromě náčelníka a dozorcího útvaru nezůstal jediný důstojník. Dneska má přijet revize z politické správy v Olomouci.

Otylý revizní plukovník se vecpal do poslední lavice, stav místnosti nechal bez komentáře. Zatím, pomyslel si Haštal. Ale něco si tam zapisuje, mrcha. No co, až to nahlásí, já už tady nebudu.

Téma dvouhodinovy zní „Význam Sovětského svazu pro výsledek druhé světové války“. Celou první hodinu jim Haštal vydrží svědomitě číst z příruček, aby nemusel takzvaně zkoušet. Hodlá v tom pokračovat i po přestávce, jenomže inspekční plukovník je protřelý vojenský pedagog, chce, aby Haštal konečně někoho vyvolal. Haštal tedy vybírá podle tváře šplhouna a šprta (jeden takovej kretén, co se pořád hlásí), ale plukovník chce, aby si z hodiny odnesli maximum i politicky slabší jedinci. Vyvolává sám tvarohového vojína s nehybným rybím pohledem. Vojín Hrouda se postaví a mlčí. Plukovník nasadí otcovský tón a jakoby nic položí otázku, s níž si historici dodnes marně lámou hlavu:

„Tak soudruhu, jaký byl význam Sovětského svazu v druhé světové válce?“

Vojín Hrouda mlčí, ale plukovník v tom vidí úsilí a nechává ho mlčet několik minut. Pak už nevydrží, proběhne smetištěm plechovek a zblízka začne nešťastníkovi pomáhat koulením očí, plácáním po zádech, cloumáním za límec, řvaním, výhrůžkami, sliby, vykáním, tykáním. Než se však dostane k onikání, Hrouda pronese své slovo (údajně první od nástupu do armády):

„Velký.“

Z plukovníka stříká pot, ale je vidět, že se mu ulevilo. Nahlíží do abecedního seznamu, chce vojína pochválit křestním. Haštal mu ukazuje řádek s jeho jménem.

„No tak, odpověď je v podstatě správná, zkus to jen trochu specifikovat, Pepíku,“ povídá plukovník.

Ale Hrouda už zase mlčí. Řekl všechno, co věděl. Po dalších deseti minutách marného snažení plukovník hodinu konečně

uzavírá. V zápisu o výuce se Haštal dočte, že vojáci mají dobré znalosti, jenom je ještě nedovedou náležitě prodat...

„To se těžko vysvětluje, dneska,“ usmál se Haštal při vzpomínce. „A zvlášť vám, s vašim přesvědčením... a s takovou minulostí... statečnou.“

„Ba ne, já byl taky volit,“ řekl mládenec vážně. „Kvůli mámě... a tak vůbec, aby byl klid. A abych moh třeba cestovat, aby mi dali výjezdní doložku a takový ty jejich kraviny.“

„A moh jste?“

„Akorát do Bulharska... a do Jugoslávie, ale to už bylo těžší...“

„Lampasáci nesměli ani tam,“ posteskl si Haštal.

„Ale s těma volbama – já jsem byl přesvědčenější, že je to jenom taková hovadina, formalita, jak říkáte,“ mladík mávl nad volbami za totality rukou, jako kdyby zaháněl mouchu.

Ty můžeš, říkal si Haštal v duchu, ty na to máš právo. Viděl, že mladý muž se nevymlouvá, že se nesnaží nic vysvětlovat, protože nechápe, co by měl. Říká prostě, co si myslí, a je si sám sebou jist, protože v mezích těch jednoduchých pravidel, jimiž se řídí, se nikdy sám sobě nezpřonevěřil. Což se o jiných říct nedá...

„Já jsem si vždycky říkal, že zhroutit se to musí odjinud než od voleb... To byla na tehdejší dobu vlastně jen virtuální realita, papíry a čísla, nemyslíte...? Že to musí změnit opravdický lidi.“

„A taky jo,“ řekl Haštal. „Nebo ne?“

„Ale jo,“ připustil mladík. „Ale vidíte, že já to říkám bez nadšení.“

„Zklamanej?“

„Jasně, jako většina, ne?“

Haštal pokrčil rameny.

„Já nevím... A z čeho vlastně?“

„Z čeho... nebo z koho... co já vím, ten Havel a tak...“

„A tak? Jak – a tak?“

„Já vám to neumím tak říct. Prostě mě jako prezident zklamal, a šlus,“ pokusil se uzavřít mladík.

„Dobře. Ale čím? Tím, co dělal, co říkal?“

„Spíš co dělal, jak se choval. Řeči by byly dobrý.“

„Velkej člověk má právo na velký chyby,“ řekl Haštal uvážlivě. Věděl sice v tu chvíli, že cituje, ale nebyl si docela jistý odkud, proto ponechal pramen moudrosti bez komentáře. Oba pak dlouho mlčeli, kouřili jednu za druhou a s padajícím večerem vychutnávali intelektuální kouzlo poslední vyřčené věty.

Haštal se pokaždé velmi těšil na rozhovory s mladým sanitářkem. Byly přípravou na všechno, co potřeboval říci Hynkovi a co doufal, že od něho na oplátku uslyší.

příhoda

Když mu na odchodu sestry i pacienti mávali z oken pavilonu, viděli, jak se při nastupování do auta na chvíli zastavil, snad aby se ohlédl, pak se nepatrně zlomil v pase a v tom lehounkém předklonu pomalu dosedal nejen mimo sedadlo, ale zcela mimo vůz. Ani si nestačil jakž takž utřídit myšlenky, a přišel o řeč.

Oněměl a od té chvíle v duchu denně vzdával hold projevu boží ironie korunované touto mozkovou mrtvicí a všemu, co jí předcházelo.

S příhodou se do nemocnice okamžitě vrátil, jenže na jiné oddělení. On, který tak miloval komunikaci, tolik toho díky věku i chorobám objevil a nyní to vše toužil říci alespoň svým dětem, ztratil náhle nejen řeč a značnou část paměti. V průběhu několika dní se navíc ukázalo, že přišel i o vládu nad pravou částí těla. Kdyby ho náhodou napadlo něco napsat.

Sestry, které ho učily znovu mluvit, říkaly, že první slovo, které se mu po usilovném cvičení vrátilo do úst (a snad i do vyprázdněné mysli), bylo odporovací Ine. Hynek o těch hláskách často přemýšlel.

Naštěstí sestřičky byly vesměs mladé dívky, které přistupovaly ke svému úkolu velmi formálně: tu hodinu denně, kterou s ním měly trávit cvičením, jedna z nich kupříkladu celou protelefonovala. Aby ušetřila za mobil, využívala pevné linky, jejíž aparát měl Haštal na nočním stolku. Vcházela s veselým zašvitořením:

„Nazdar, dědo, já si jenom brnknu, jo? Však ono se to neposere, že jo...“

Nadzdvihla mu hlavu na kovové posteli, barmanským gestem protřepala čaj v termosce, nalila do hrnku a do koutku úst mu zasunula brčko. A potom už jen seděla v křesílku pro návštěvy a padesát minut volala potřeštěně na všechny strany. Zuřila znovu a znovu nad zablokovanou nulou a vyprávěla si s volanými takové hlouposti, intimity a dlouhé, spleťtité příběhy, že se na její příchod Haštal vždycky těšil jako na návštěvu divadla. Když strčil do dveří hlavu kdokoli cizí, okamžitě vychrlila do sluchátka: „Ne, pane doktore, ještě jsme neskončili!“ A jakmile se takto osvobodila, dál pokračovala ve svém roztomilém žvanění. Haštal bral skoro jako újmu posledních deset minut, když položila sluchátko a pro forma s ním zalistovala obrázkovou knížkou.

„Hele, jabko,“ zasmála se nad prvním obrázkem, na který padla. „Tak teda řekni jabko, dědo,“ zaťukala prstem na ušmudlanou stránku a strčila

ji Haštalovi pod nos. Ale on se na ni jen mile usmíval a lehce vrtěl hlavou; byla hezká a jemu se nechtělo ztrapňovat se před ní obtížnou výslovností.

„No jo, co s jabkem, že jo, to je na hovno, takhle třeba pivo a doutník, co?“ pravila bodře a jemně plácla Haštala po rameni.

„Pi-vo,“ řekl Haštal a nakřivo se usmál, jak nejlépe dovedl.

„A hele, no to teda čumím,“ řekla slečna. „Dobrý, děláme pokroky, to si budu pamatovat.“ Od toho dne sem tam přinesla láhev pilsnerského se slovy:

„To abyste neřek, dědo... A jinač, co my dva se budem trápít, žejo?“

Nalila oběma do plastických hrníčků, symbolicky si s ním přitukla a pak se sluchátkem na uchu se propadla do světa svých úžasných známých. Rychle jí při tom žvanění vyschlo, takže většinu piva nakonec stejně vypila sama, ale Haštal byl i tak navýsost spokojen. (Ostatně kdo někdy vypil malé pivo brčkem, jistě pochopí.)

Pokroky zřejmě někam hlásila, ale bylo to zbytečné. Haštalův stav jakožto předpokládaná definitiva stejně nikoho příliš nezajímal. Postupem času všichni dospěli k názoru, že stařík také zblblnul, a teprve tehdy mu konečně dali pokoj.

Když si Haštal konečně uvědomil, že asi zanedlouho zemře, nijak to jím neotřásl. Měl v hlavě příjemně čisto, jak se jeho mozek po své vlastní příhodě zbavil alespoň částečné přítěže paměti.

A zatímco v nemocnici příležitostně zápasil s blednoucími vzpomínkami, zemřela Nad'a. Její rakovina propukla náhle a rychle pokračovala, nezadržitelně, neoperovatelně.

Utrápila se? ptal se sám sebe v duchu, když se tu zprávu jakž takž dozvěděl. Umřela, protože jsem jí nedokázal vysvětlit situaci? Věděla všechno, ale nikdy jsme o tom nemluvili. Jenom ten chlad, strašný chlad, co vyzařovala od toho nešťastného setkání v holešovické tržnici. Měli jsme o tom mluvit, jenomže pořád nebyla ta správná chvíle. A Hynek to přece ví!

Haštal se klopotně snažil uvést do chodu ochablý mechanismus myšlení a vzpomenout si, zda od něj kdy rodina slyšela mimo nucené přiznání také vysvětlení a omluvu.

Ale vlastně – za co bych se měl omlouvat, láska je naprosto neomluvitelná. A vysvětlit se nedá nic. Nakonec nabyl přesvědčení, že s nimi rozmlouval, že s nimi řešil své spleťtité soukromí. Musela to být pravda, vzpomínky na ten rozhovor byly tak drásavé a živé, že přece nemohly proběhnout jenom v jeho snech či v narkóze.

Hynek a Hana docházeli zřídkka, a po pravdě řečeno, Haštal o jejich návštěvy zatím ani nestál. Styděl se před nimi za svůj fyzický stav. V duchu jim krásně a zřetelně vyprávěl všechno, na co v těch dlouhých dnech mlčení přišel, ale na povrch se dralo jen pokřivené slabikování a sliny vytékající z koutku úst. Mnišská samota v sobě samém, myslíval si Haštal zdravou částí mozku, jen aby nám alespoň tohle vydrželo. Ale nevydrželo.

V jednom ze svých epigramů pro časopis Osten vyjádřil Haštal myšlenku, že některé zkušenosti si člověk docela klidně může odepřít. Například: *Co udělá cirkulárka, když jí podáme ruku?* Připadalo mu to tenkrát velmi duchaplné, znovu a znovu se díval na plod svého ostrovtipu a roloval válec psacího stroje s popsáním papírem tak, aby větu mohl pozorovat ze všech úhlů.

Vzpomínka na žert se mu nyní na nemocničním lůžku vracela s naléhavou úporností a po několik nocí ho budila ze snů: přece to tak nemůže být s celým životem!

V rozporu s církevními představami o nehmotné duši přišel Haštal s šokujícím objevem – duše je hmotná! Má mírně se proměňující tvar ponožky a konzistenci hejna drobných komárů. Když skrze ni člověk mávne rukou, prsty ucítí jen drobný závan, jak se její řídká hmota rozestoupí a opět spojí.

Jeho teorie se rychle dostala na veřejnost a způsobila takový rozruch, že ho český primas na procházce Petřínskými sady požádal, zda by ji napříště mohl jen mírně formálně pozměnit a hlásat namísto ponožky alespoň tvar rukavice. Haštal rezolutně odmítl.

Jako by osud přestala bavit ironie, daroval Haštalovi infikovanou jehlu a spolu s infuzí napumpoval mu do žil také žloutenku. Po třech dnech odcházení řekl prý náhle zřetelně jenom Vátsjájána a skončil.

překvapení

Parkoviště před krematoriem je maličké a pořád nacpané, najít tam volné místo je vždycky veliké štěstí. Nebo štěstí... spíš náhoda, umravnil Hynek tok svých myšlenek. Vmáčkl se opatrně do úzké mezery mezi dvěma zaparkovanými škodovkami. Nikdo si do ní netroufal, protože při vystupování to neodvratně znamenalo otřít smuteční oděv o vlastní i sousední automobil. Pozůstalí raději smutně parkovali v širokém okolí a zaplavovali uličky vilové čtvrti svými

vozidly; když z nich vystupovali, vypadali z výšky pátého patra jako odporní černí brouci. Koutkem oka zahlédl vysoko v okně vyloženou starou paní s cigaretou. Pěkný výhled, pomyslel si, popuzen představou, že i on by se mohl v očích neznámé ženské stát černým hmyzem, jehož cestička se lopotivě sbíhá s ostatními na plácku před budovou s kouřícím komínem. Dým z lidí, zaznělo mu zvukomalebně blues.

To si radši odřít lak i zmazat hadry. Najel si, jak nejbližší mohl; věděl, že se mu podaří vystoupit bez úhony, byl pořád velmi štíhlý. Usmál se při tom vědomí a zamkl vůz dálkovým ovladačem. Jeho zářivě červený automobil mezi těmi zrezivělými plechovkami vypadal jako reklamní obrázek. Najednou se cítil výborně. Proč nejsem smutný?

Uvědomil si, že tomu nevěří. Otec ho celý život častoval poťouchlými překvapeníčky, kde vzít jistotu, že se nejedná o další z řady? Možná také že v něm dosud přetrvávala dětská touha nevědět nic o chorobách svých rodičů a věřit v jejich nesmrtelnost.

„... a především jeho nezdolný optimismus, s nímž zdolával všechna životní úskalí...“ gestikulovala za smutečným pultíkem vášnivě nějaká neznámá ženština. Hynek zaregistroval chudou slovní zásobu (nezdolný a zdolával) a oddychl si, asi nejdu pozdě.

Zpočátku se obával, že parkováním ztratil příliš mnoho času a že jako vždycky k rodinným záležitostem nedorazí včas. Ovšem slova o nezdolném optimismu ho uklidnila – uměl si představit všelijaké charakteristiky, ale nikdy by neřekl, že jeho otce by bylo možno nahlížet jako nezdolného optimistu. Zoufalec mimoděk poetický, společenský samotář snad...

Sozopol je krásné městečko na břehu Černého moře, ale automobilem tam cesta trvá nekonečně dlouho. Maďarsko, Rumunsko, Jugoslávie, Bulharsko. Ovšem Hynkovi je patnáct a navzdory očekávání a pubertě se na té dlouhé cestě s rodiči nenudí. Sedí natěsnán se sestrou a zavazadly na zadním sedadle, vybojoval si místo vpravo u okna, tak aby dobře viděl na palubní desku, a teď si představuje, že řídí vůz namísto otce. Naprostý nedostatek soukromí mu kompenzuje právě pohled na tachometr Octavie a pak i bariéra kufrů a tašek, která se tyčí na sedadle uprostřed mezi ním a Hanou. Zdá se mu, že by takhle mohl cestovat celé roky, a strašně ho obtěžuje každé zastavení, zejména vyhlídkové.

„Podívejte se támhle na tu úžasnou zříceninu,“ říká matka a ukazuje někam do strany, „co kdybychom se tam zajeli podívat?“

„Ale mami...!“ „zavýje Hynek zoufale, „takhle tam nikdy nedojedeme!“

„Nekřič laskavě na mámu,“ zavrčí otec, přibrzdí a zajíždí po lní cestou ke stavbě.

To je příšerný, táhne Hynkovi hlavou, nějaký zbořeniště a ještě v sektoru, který už jsme minuli, to se kvůli tomu budeme vracet!? Proč jí táta něco neřekne!?

Otec mlčí, sverpě svírá volant a půlkruhem se blíží k ruině. Prohlížení, svačina, čurání, fotografování, to celé k posrání.

Když znovu nasednou, cítí Hynek z otce skrývaný vztek. Poznává ho ze způsobu jízdy. Nelíbí se mu, jak otec jede, ale ví, že je to pomsta matce za zastávku, a mlčením se přidává na jeho stranu. Proč jí to ale proboha nedokáže říct!?

„Jedeš strašně rychle, Hašo,“ říká s obavami matka, ale on si její poznámky nevšímá, ba Hynek dokonce cítí, že nepatrně přidal. Cítí všechno, co otec dělá, slyší otáčky motoru a přesně dokáže odhadnout zlomek sekundy, kdy otec přeřadí, pozná z pohybu jeho ramen, kdy se chystá předjíždět, kdy je na smrt unavený. Ale teď tiše zuří dovnitř.

Doprdeledoprdeledoprdele, odrkává v duchu svou nenávistnou litanii Haštal a smýká vozem v zatáčkách, až se hora kufrů uprostřed zadního sedadla přesype na syna vpravo za ním. A tobě to taky patří, blbečku, pořád čumíš a šmíruješ, člověk má pocit, že je v autošколе, jako bych jedině gesto nedělal sám! Ještěže ta holka je tak hodná... Jo, přátelé, chtěli jste na dovolenou k moři, tak držte.

Haštal jede a jede, dokud nezačne za volantem klimbat. Pak opatrně zajíždí na po lní cestu do kukuřičného lánu. Hynek vidí, že podobný nápad měl i řidič šedivé volhy o pár set metrů před nimi, i tohle vozidlo couvá a mizí v kukuřici. Zdálo se mu to, nebo na ně skutečně otec dvakrát rychle zablikal dálkovými, než se volha docela schovala?

Ženština žvanila a žvanila. Pateticky děkovala dvěma Soničkám, zřejmě jeho ženě a dceři, které při něm celý život věrně stály jako dvě slunce. Co to je za blbost, dvě Soničky jako dvě slunce, podivil se Hynek. To je směšné, takhle se v tom patlat. Ale dvě podobně zářivé blondýnky různého data skutečně seděly v první řadě s kapesníky v rukou. Moc dobře na ně neviděl, bylo plno a dusno. Navíc ta zpocená ženská za pultíkem neustále zvyšovala hlas. „... odešel, ale v našich srdcích a myslích bude žít dál...“

Takové příšerné fráze...! Alespoň že přidala naše mysl, poněvadž zůstat jenom u srdcí, bylo by to jako na pouti, včetně toho řevu. Připomínala Hynkovi divadelní ochotnici, kterou nikdo neposlouchá a která se snaží publikum upoutat intenzitou. Nebo učitelky taky takhle hulákají, vzpomněl si na nešťastná stvoření, nahrazující řevem

přirozenou autoritu. Tohle tedy zrovna dnes nemám zapotřebí, pomyslel si a začal odcházet.

Jak se prodíral řadami truchlících, kteří se mezitím nahromadili za ním, měl pocit, že některé odkudsi zná, dokonce se mu zdálo, že ho neznámá tmavovlasá žena pozdravila kývnutím hlavy. Letmo odpověděl a dál jí nevěnoval pozornost. Hlavně pryč odsud! Najednou si uvědomil, že je to Hana, kdo mu zdálky v mezeře mezi cizími rameny kývá na pozdrav! Nikdy ji vlastně neviděl v černém; vesele jí zamával, ale Hana pomalu odmítavě zavrtěla hlavou a zdvihla oči v sloup. Co tady vlastně dělá tak brzy? Asi se do toho těm dvěma Soničkám taky omylem zamíchala.

Přelétl návštěvníky pohledem a znovu vyhledal sestřinu tvář. Jdu ven, naznačil jí očima svůj úmysl. Ale Hana opět jen lehce zakroutila hlavou. Mně je to jedno, snažil se gestikulovat Hynek, já jdu ven na cigáro a počkám si, až na nás přijde řada. Ale když se opět začal proplétat směrem k východu, všiml si, že teď už se sestra tváří velmi nesouhlasně a lehce si ťuká na čelo. Gestem mu naznačuje, aby se pořádně podíval před sebe. Hynek se otočil k rakvi. Pod ní, obklopena stříbročernými stuhami, květinami a věnci, ležela na dlaždicích malá černá tabulka. Bílá písmena se na tu dálku nedala přečíst.

Kde zase ten fotr vězí, vzteká se Hynek s tváří zabořenou v horkém písku. Je to snad už hodina, co viděl otce opatrně vstupovat do vody, pak ho ještě zahlédl, jak se dlouhými, rozvážnými tempy vzdaluje podle pobřeží za útes, a už v tu chvíli na něho myslel s nenávistí.

S nenávistí za tu starost, kterou o něho bude muset mít, dokud se zase znenadání nevynoří z vln a nepraští sebou na deku jako hroch, s nohama až po kotníky začerněnými kuličkami dehtu, nebo co to těm Bulharům v tom jejich moři plave.

To je zvláštní, jak i do chodidel dokáže slunce pálit. Až je to nepříjemné. Těším se domů, těším se domů, ještě deset dní, opakuje si v rytmu. Doma je všechno akorát zima i léto, sucho i déšť. A když člověk vleze do vody, nemusí se bát, že ho něco spálí nebo kousne, a když na Slapech plave ke skalám, bez obav šplhá po kamení bosou nohou. Je to dobrá země, myslí si Hynek, žádné extrémy. Taková zašívárna. I lidé jsou u nás nějak mírnější. Hynkovi se v Československu líbí.

„Jenom aby nám to vydrželo,“ říká otec, který se mezitím vrátil, jako by četl jeho myšlenky.

„Co jako má vydržet?“ nechápe Hynek.

„Přece ta sranda doma.“

„Jaká sranda, tati? Myslíš Dubčeka a to všecko?“
„Přesně tak. Až na to Rusáci vltnou...“
„Hašo, prosím tě, nemluv tak nahlas, je to tady samej Čech,“ sykne varovně matka a rozhlíží se po okolních stanech.
„No a? Říkám snad něco?“ diví se poťouchle otec.
„A kam by lítali, mají svých starostí dost!“
„To měli v šestapadesátým taky, a podívej se na Maďarsko...“
konstatuje otec a pokouší se na maličkém bakelitovém tranzistoru Dolly vyladit nějaké zprávy.

Odevšad ale zní jenom hudba, roztřesené turecké melodie dělají Hynkovi dobře. Chtěl by s nimi být sám, v kempu není ani kousek soukromí. Nojo, vždyť možná právě proto otec pořád někam mizí...

Do smuteční síně pronikl sluneční paprsek a zezadu osvětlil několik prvních řad. Slunce rentgenující řídkou plavou frizúru obou Soniček nemilosrdně odhalilo zplotštlý týl. Hynek si maně sáhl na hlavu, podíval se na Hanu a představil si ji s mokkými vlasy, ano, znal ten tvar důvěrně. Patřil také k placatým generacím, které v padesátých letech československé matky podle nejnovějších výzkumů vĕhlnásného dětského lékaře Švejnohy pokládaly na záda a nekojily. Když potom Švejnoha objevil, že je lepší kojít a pokládat na břicho, bylo už založeno na národ ploskolebců, kterým dokonale padly jediné rádiovky. Některé teorie sice říkají, že klobouk zmizel jako buržoazní symbol, ale Hynek je přesvědčen, že důvody byly čistě fyzické a že to byla především Švejnohova práce.

Ale proboha, ubezpečoval se znechuceně, z toho, že mají placatou hlavu jako já, přece nemůžu nic vyvozovat!

Když otec už poněkolikáté rozvážným prsařským stylem zmizel za útesem, vydal se Hynek tím směrem po pěšince vytesané do pobřežních skal. V duchu zuřil, že se otec pouští na tak dlouhé plavecké výpravy, protože věděl, že to matku trápí. Matka se bála, aby se Haštal neutopil, aby se mu něco nestalo.

(Tak to bylo odjakživa. V nejkrásnějším letním dni uprostřed prázdnin, když Hynek oznámil, že se pojede s ostatními kluky koupat, dostalo se mu od matky nebo od babičky utrápené odpovědi: Ach jo, jen se tam potom někde utopíte, děti... Imperativ samozřejmě není myšlen vážně, slouží jako neohrabaná skořápka obavám a citům. Takhle se u nás vyznává láska, pomyslel si Hynek vztekle. Zakazuje se a hrozí.)

Cestička se vyvlékla ze skal a klesala nyní poničeným olivovým hájem dolů k moři; v dálce se rýsovala další pláž s dalším obludným kempem

navlas podobným tomu, v kterém se ubytovali. Hynek si uvědomil, že už je dost daleko od provizorního domova a že nemá na sobě nic než plavky. Dal se do klusu jemným prachem stezky a s požitkem vychutnával záchvěvy běžícího nahého těla. Pozdě si všiml po pravém boku siluety starce. Seděl pod olivovníkem na hromadě větví asi třicet metrů od něho, v černé kožesinové papaše, vysokých botách a beraním kožichu obráceném srstí navrch. Nebylo zřejmé, zda mhouří oči do slunce nebo zda vyjadřuje posměch či spiklenectví. Hynek se dal do trysku, aby co nejrychleji unikl z pomyslného okruhu hanby.

Zastavil se až na hranici prvních stanů a obytných přívěsů sousedního kempu. Prašný povrch se změnil v drsné kamínky. Hynek se udýchaně rozhlédl, měl strach, aby nebyl považován za devianta obíhajícího tábor kolem dokola se svým trápením. Bylo to taktak.

„Co je, mladej?“ zahulákal výhruzně obtloustlý chlápek připravující cosi v kotlíku nad propanbutanovým vařičem.

„Nic, normálně těnuju,“ zamumlal Hynek a na důkaz svých slov ještě mírně vyklusával na místě.

„Vodjed', ty buzno, radím ti dobře,“ pokračoval muž velmi hlasitě a začal se pomalu zvedat opíraje se o blatník zářivě nového trabanta.

O několik stanů dál se uprostřed plátna vynořila blondatá ženská hlava, ozval se tlumený hovor. Kdosi neviditelný polohlasem nadával: „Do prdele, Soňo, to strašně pálí...!“

Hynkovi se na okamžik zdálo, že ten hlas patří otci.

„Tati?“ zavolal zkusmo.

Ženská hlava zmizela. Za chvíli odtamtud vylezla statná, milá blondýna s malou holčičkou v náručí.

„Dejte tomu klukovi pokoj, člověče,“ řekla nervózně a posadila se s dítětem do stínu opodál stojící volhy. Snad váha v rozdílu jejich automobilů způsobila, pomyslel si pobaveně Hynek, že chlap znechuceně mávl rukou a dál kvedlal svůj blívajz v aluminiovém kotli. Hynek gestem poděkoval neznámé ženě, ještě rozcvičil ramena a rozběhl se nazpět. Tentokrát však poběží pískem podél hranice vody. Kde už to nepůjde, tam poplave, když v olivách číhá ten dědek.

Pohřební hosté se seřadili ke kondolenci, fronta se zvolna posouvala k oběma Soničkám. Starší z nich měla na očích veliké černé brýle, plakala tiše a vytrvale, projevy soustrasti přijímala mlčky. Mladší si nasadila nemoderní klobouček s černým závojkem do půli obličeje, její rty se občas neslyšně pohnuly. Hynek prožíval jakousi nepatřičnou euforii, která jako by ho zbavovala zodpovědnosti za přítomný okamžik; měl pocit, že všechno se přihodilo někomu jinému a on situaci zdálky

pozoruje jako nezúčastněný divák. Jak banální, pomyslel si v profesionální deformaci.

Ale vždyť je to vlastně pravda – můj tatínek umřel někomu jinému! Podíval se na Hanku, která ho napjatě sledovala, jako by se snažila odhadnout, co udělá v příští chvíli.

„Jak dlouho to víš?“ zeptal se s přemáháním.

Hanka pokrčila rameny. „Dlouho.“

„On ti to řek?“

Hanka zavrtěla hlavou.

„Můžeš mluvit aspoň teď, prosím tě?“

„Neřek mi to. Jednou jsme ho potkali s mámou v holešovický tržnici, ved za ruku malou holčičku. Mně mohlo být tak devět, takže...“

„A co máma?“

„V tu chvíli nic, dobrý. Zhroutila se až za pár dní... jak jsme za ní potom chodili do nemocnice...“

„No jo, ale... Proč mi nikdo nic neřek?!“

„Promiň, ale copak ses někdy staral?“ Hanka to řekla lehkým tónem a bez náznaku výčitky. „Měl jsi dost trápení s vlastníma hormonama...“

„Dobře, ale v tom případě já u tohohle nemusím být,“ prohlásil dotčeně Hynek a znovu naznačil, že odchází. Hana ho jemně uchopila za rameno.

„Za co se mu chceš mstít?“

„Tobě to nepřijde otřesný?“

„Kdes nabral ten starozákonní postoj? Copak tys nikdy nebyl nevěrný?“ usmála se Hanka.

Hynek si uvědomil, že v hysterickém rozechvění přemýšlí vlastně stále jen o tom, jak situace vypadá zvenčí a jak režírovat svoje další kroky.

„Kdyby žila naše máma, bude ten pohřeb náš,“ pokračovala pološeptem Hana. „Takhle...“

„Takhle jsme tu za pitomce,“ sykl Hynek.

„Ale no tak...“ konejšila ho Hanka jako rozrušeného psíka. „Vem to, jak to je...“

„Ale jo, já to tak přece беру, akorát se mi zdá, že jsme tu přespočetný.“

„No a? Tak mu tu chvilku daruj. Jestli na to odněkud kouká, má nás ponejprv takhle všechny pohromadě.“

V jednom houfu. Třeba by to byl chtěl. Co žil, tak se mu to nepovedlo...“

„No jo, Hani...“ povzdechl si Hynek odevzdaně. „Možná máš pravdu... on by to možná tak chtěl. Je to tak přesně zmatlaný v jeho

stylu...“

„No tak vidíš... Hlavu vzhůru, brácho! Děťství ti neodflák a sranda je s ním až za hrob,“ usmála se Hana povzbudivě.

Objal ji, i když to v rodině nebylo zvykem, a chvíli ji v silném sevření podržel. Přes její rameno sledoval, jak se fronta kondolujících zvolna krátí; teprve nyní si uvědomil, kolik je v ní svátečních uniforem. Aniž by si s Hanou cokoli dalšího řekli, postavili se na konec a mlčky vyčkali, až na ně přijde řada.

„Upřímnou soustrast,“ řekl Hynek, proti své vůli se usmál a rozpačitě pokrčil rameny.

Zpod závojíku se na něho zvědavě dívaly Haštalovy šedé oči.

likvidace

Hynek se v otcově přítomnosti prakticky celé dětství cítil jako zvířátko zahnané do kouta. Zdálo se mu, že Haštalův společenský projev je tak plnokrevný a obraz tak barevný, že na tom pozadí může jeho syn působit jen jako nicotná šedá skvrna. Netroufal by si sice nikdy tvrdit, že jeho stav a orientace jsou důsledkem Haštalovy extroverze (ostatně hrané, Hynek byl pevně přesvědčen, že otec je v jádru stejný jako on). Nicméně věřil, že když se zbaví věcí, zbaví se i pocitů. V nápodobě pohanského rituálu zapálil v zadní části zahrady velký likvidační oheň.

Nežli mu puberta definitivně rozvrátila vnímání světa, propadal hlubokým a přehledným pocitům méněcennosti, jakmile jen cítil, že je otec nablízku. Byly chvíle, kdy se nedokázal ani usmát, ani najíst v okruhu padesáti metrů. Říkal tomu hořce akční rádius fotra. Byl by přísahal, že vedle otce je méně vzduchu k dýchání: na bulharské pláži se mu zdálo, že když mokrá a udýchaný přilehl na deku, pohltil všechno slunce a na ostatní už nezbylo.

A nedokázal ani být alespoň potichu.

„Sakra, to pálí,“ sykal a opatrně si přejížděl rukou po pravém stehnu.

„Co se ti stalo, Hašo?“ zeptala se účastně matka.

„Ale nic... To nic není.“

„Ukaž, něco ti na to dám,“ starala se odborně a prohlížela si zblízka dva velké červené fleky. „Od čeho to máš, prosím tě?“

„Ale, náký medúzy, mrchy“ odvětil Haštal zamyšleně. „Muselo jich být celý hejno. Ale víš, že pálejí jenom některý?“

Čím pevnější hrad se tyčí nad povrchem, tím tajemnější labyrint podzemních chodeb skrývá v útrobách. Hynek tuto moudrost jako symbol manželství kdysi zaslechl od jednoho českého literáta, když

spolu rozmlouvali o manželské nevěře. Literát vyslovil svůj bonmot s poučeným úsměvem a pohledem upřeným do dálky odžitých let jako nějaký fyzikální zákon, o němž se nediskutuje. Hynek ho za tu větu nenáviděl, zbourala představu hradu jako laskavého pohádkového stavení, iluzi dětství, ve které jinak mohl prožít celých blažených sedmdesát osmdesát let.

Strčte si labyrint někam! Nechci vědět, kdo to byl, opakoval si Hynek, když vystupoval po točitých schodech na půdu. Nechci. Proč vůbec připouštět, že člověk je někdo jiný, než kým se jeví být? Proč se v tom hrabat? Já si svůj obrázek ponesu. Nikdy bych nebyl dal souhlas s pitvou, když se mě zeptali, a tohle je to samé.

Po otci zbyly dva kufrы plné písenností. Hynek věděl, že jsou uloženy tady, na půdě chalupy, na které se před lety tolik nadřel. (Každou tašku na téhle střeše jsem musel vzít a hodit mu ji!) S nechutí se nad nimi sklonil. Byly to ošklivé kufrы z tvrdého papíru s oblými okovanými rohy nalakované lesklým hnědým lakem. Zámky byly zarezlé. Hynek se chvíli marně pokoušel je otevřít, ale pak práci vzdal a uchopil je za vrzající držadla.

Opatrně je snesl z půdy dolů a odtáhl je do skrytého kouta zahrady, kde se dusily plameny pod nepovedenými norskými svetry.

Hynka děsila představa, že by snad měl uspořádat a archivovat písennosti po otci. Pro koho? Pro Hančiny děti? (Děkoval v duchu matce, že v tomto smyslu nezanechala dětem téměř nic.) Nedokázal sám v sobě přesně určit, zda v panické hrůze ze smrti touží co nejrychleji odstranit vše, co s ní souvisí a co mu ji připomíná, nebo zda si jednoduše nechce přidělovat starosti a práci.

Občas jako by zapomínal na pravý účel ničení a litoval; tehdy svou likvidační zběsilost omlouval tím, že stejně všechno důležité podrží navěky v paměti.

Házel do plamenů papíry kus po kuse a díval se, jak nenávratně mizí ze světa lidských smyslů. Přál jim tuto čistou cestu, přes rozporuplné pocity by nedokázal připustit, aby vlhly a plesnivěly v rohu na půdě, aby je tam žraly myši.

Jako když mu kdysi auto přejelo milovanou kočku – také ji nedokázal zahrabat do země a představovat si, jak po čase zetlí, raději ji položil na hranici a dosti neobratně ji zpopelnil. (Proces zpočátku připomínal spíše grilování, vesničkou táhl připálený dým a všechny zděšené kočky v širokém okolí se poschovávaly; něco takového žádná z nich nepamatovala.)

Asi to máme v genech, už třetí generaci jsme všichni fascinováni žehem, říkal si Hynek s úšklebkem.

Pracoval instinktivně a automaticky. Rozpáral papírové víko kufru lopatou. Klekl si vedle do trávy a dírou vytahoval plné hrsti papírů.

I když byl Hynek svým založením velmi zvědavý, otcova soukromá korespondence ho nelákala. Skrývá-li opravdu nějaké tajemství, ať shoří co nejrychleji, a neskrývá-li, je to o smutný důvod víc, aby se nedostala nikomu do rukou. Hynek se domníval, že druhá možnost je daleko pravděpodobnější.

Většinou nacházel dopisy od matky, poznával na obálkách její rukopis, objevoval však i obálky počmárané otcovou rukou. Hynek je zamyšleně a bez lítosti vkládal do ohně a líbilo se mu, jak se jich plameny chtivě zmocňují. S jistým ostychem podržel v ruce několik kusů zažloutlé březové kůry, do nichž bylo vypáleno kostrbaté srdce s datem a věnováním Pro Nádenku. Z básní psaných kdysi zřejmě modrým inkoustem zůstaly jenom nečitelné vybledlé šmouhy. Hořely čistě a rovně, oproti očekávání v ohni nepraskaly.

Určitě se toho dokážu zbavit, ujišťoval sám sebe, určitě to ze sebe dokážu setřást, jenom musím vědět, že to je nenávratně pryč.

Objevil záznam útvarového zasedání KSČ z dubna 1972. (Na schůzi stranické buňky se pro Haštalovo vyloučení zvedly všechny ruce – brzy nato následovala degradace, blablabla...) Nakonec ale stejně vydržel v armádě jako voják z povolání až do čtyřiasedmdesátého roku, jak si Hynek v duchu spočítal. Snad to mohlo být z milosti několika málo přátel na ministerstvu, kteří ho znali jako poctivého svazáka ještě z padesátých let. Ale možná se jenom něco zadrhlo v podobných papírech. On měl smůlu, i když si myslel, že má štěstí.

Vzpomněl si, jak otec v té době halasně komentoval svou situaci: „To se může stát jedině v armádě, že člověka vyloučí ze strany a degradují pro politickou nespolehlivost, a pak ho přidělí jinam jako politruka...!“

(Snad to řekl, aby nás uklidnil, abychom neměli strach, že nás neuživí. Ale možná nám chtěl také dát okusit vlastního pocitu absurdity, který by nám umožnil nahlížet jeho pitomý osud jen jako bezstarostnou estrádu...?)

Rekvizitou se mu poté stal polystyren, červený krepový papír, nůžky a špendlíky, papírová písma. Pracoviště: vojenská katedra vysokých škol. Povolání: nástěnkář...)

Z desek se vysunul plakátek s tragikomickým textem „Nepřetržitě pozoruj a ostražitě nič nízko letící letouny a bojové vrtulníky

nepřítele!!!“. Hynek se podle rozkazu podíval nejprve vzhůru k obloze a pak opatrně položil Haštalovu agitaci do plamenů.

Na setinu vteřiny zahlédl Hynek nějaké otcovy veršovánky, jak je znal z jeho veřejných produkcí, a celá trapnost těch chvil se mu vrátila. Chvilí se pozdržel nad černobílými fotografiemi formátu 4x6. Přejížděl bříškem palce po jejich ozdobných zubatých okrajích a snažil se rozpoznat, co zachycují. Otec ve vojenském, matka s kočárkem, sestřička. Několik jich uložil do kapsy. Některé fotografie se obrázkovou stranou přilepily k sobě, nedaly se odtrhnout bez poškození.

Pár se jich nalepilo k černým papírovým deskám kroužkového bloku. Na deskách bylo cosi dvakrát napsáno a potom tlustě přeškrtnáno. „1968. Seník.“

Z bloku vypadl tenký pramínek světlých vlasů převázaný růžovou mašlí a zasyčel v rudých oharcích na okraji ohniště.

Druhý kufr byl plný dopisů od Pěstounky.

Vysoko nad tím vším se vznášela svobodná Haštalova duše. Jako dočasný majetek infantilního experimentátora jen taktak unikla záru kremáční pece, ještě si naposledy ve spolupráci se studeným mozkiem stačila nechat pomyslet doprdelekurva nebo něco podobného a za sykotu desítek plynových hořáků vyklouzla štěrbinou železných dvířek. Ale pak už se rozprostřela mimo smysly přesto však zřetelně přítomna nad městem jako duha, jako spona k usmíření. A nebylo na ní ani stopy po špatně odoperované rakovině prostaty, dvojitém bypassu, menší mozkové příhodě a žloutence. Jako veliký scanner ponese takto v sobě rozfázovaný všechen Haštalův čas po miliony a miliony let a její schopnost vědomí nejširší souvislosti může být dál chápána zčásti jako peklo, zčásti jako ráj. Jak kdo chce.

průvodčí

Hynek krácel městem klidně a zvědavě jako turista.

Bylo po obřadu. Šel, co noha nohu mine, aniž by doufal, že objeví nějaké překvapení. Vcházel namátkou do vrat otevřených domů, dýchal jejich zatuchlý chlad v horkém letním dni a prohlížel si objekty od dláždění dvorů, přes oprýskané fasády až po střechy. Zatímco zvenčí byly domy opravené až příliš dokonale, uvnitř ještě dýchaly starými časy, mnohem staršími, než byla nedávná nešťastná komunistická epizoda.

Na jedné z budov ho upoutala blýskavá mosazná cedule, na níž stálo velkými písmeny PRŮVODČÍ, III. PATRO. Nepatřičnost provedení toho nápisu ho zarazila.

Který průvodčí takto projevuje svou cechovní hrdost?

Když potom stoupal po točitých kamenných schodech, napadlo ho, že pokud si na svou zvědavost jenom hraje, bude třetí patro bez výtahu zřejmě trestem za přetvářku před sebou samým.

Opatrně zaklepal na dveře opatřené stejným nápisem, tentokrát však už jenom tuší na bílé čtvrtce, a vešel do třídy. Byla to skutečně obyčejná školní třída, jakou si ještě pamatoval z vlastních studentských let – otlučené lavice, nepohodlné židle s okousanými překližkovými opěradly, zelená dvoukřídlová tabule, katedra a za ní bílé železné křeslo. V lavicích sedělo nepravidelně roztroušeno deset patnáct mužů a žen přibližně jeho věku.

„Posaďte se,“ pokynul mu vlídně muž na stupínku.

Lehce se pousmál a ukázal na několik volných míst.

„Děkuju, ale já jsem sem vlastně zabloudil,“ řekl rozpačitě Hynek. Chtělo se mu odejít, ale presto si odsunul židli u poslední lavice.

„To je v pořádku,“ odpověděl muž.

Až nyní si Hynek všiml, že za katedrou nestojí křeslo, ale kovové nemocniční lůžko na kolečkách. Neviděl ze svého místa úplně dobře přes hlavy těch, kteří seděli před ním, a tak se na židli nadzdvihl, aby měl lepší výhled. Na lůžku za katedrou ležel člověk, mrtvý starý pán přikrytý prostěradlem až po bradu. Proč mu nezakryjí i obličej, napadlo Hynka nesmyslně, ale než si stačil položit obecnější otázku k celé situaci, člověk na lůžku slabě zasténal.

Muž na stupínku se na Hynka znovu povzbudivě usmál, jako by se ho sténání netýkalo.

„Tohle je pan Vlach,“ ukázal na umírajícího.

„On je ten... průvodčí?“ zeptal se Hynek.

„Ne,“ usmál se muž. „Průvodčí jsem já. Provedu vás jeho umíráním.“

„Ale jak to!“ vykřikl Hynek. „Proč!?“

Tváře všech náhodných studentů se k němu otočily; uviděl pár pobavených úsměvů.

„Člověk se pořád učí,“ odpověděl průvodčí neurčitě.

„Ale to se přece nedá naučit!“ vykřikl Hynek rozčileně.

Průvodčí pokrčil rameny.

„A kdo sem poslal vás? A kde jste vzali jeho?“ ukázal bradou na postel s panem Vlachem.

„O tom všem budeme teprve mluvit,“ odvětil průvodčí nejistě.

„To je absurdní!“ vyštěkl Hynek a hlasitě se rozkašlal.

Pan Vlach opět bolestně zasténal a pokusil se obrátit na bok. Prostěradlo se napůl svezlo a odhalilo svrasklou žlutou kůži zad s promodralou sítí žilek. Průvodčí si položil prst na ústa a chvíli tak

setrval. Potom pana Vlacha opatrně přikryl.

„Všechno záleží jenom na vás,“ odvětil. „Můžete odsud klidně odejít.“

Hynek se vztekle zvedl, až se židle za ním převrátila.

„A co když zavolám policajty!?“ zeptal se výhružně.

„Pak to nebudete umět,“ řekl průvodčí.

„No a co!?“ zasyčel hlasitým šepem Hynek.

„Vždyť ani mluvit o tom neumíte,“ řekl klidně průvodčí.

Náhle se sklonil k lůžku a přiložil ucho ke rtům umírajícího. I z lavic bylo patrné, že rty se pohybují, průvodčí naslouchal soustředěně se zavřenýma očima, potom pokýval hlavou a usmál se.

„Pan Vlach říká, abych se vám omluvil... Tak tedy odpusťte... Pan Vlach říká, že mluvit o tom je mnohem těžší...“ Průvodčí pronesl svá slova zvolna a zamýšleně, jako kdyby si sám teprve ověřoval jejich pravý význam.

„Pan Vlach říká, pan Vlach říká...“ opakoval Hynek ironickým tónem. Omluva mu udělala dobře, cítil zadostiučinění, ba dokonce jistou duchovní převahu nad tím ušlechtilým průvodčím.

„Ano,“ řekl průvodčí. „Pro dnešek jsme se už dozvěděli dost. Teď běžte domů a mluvte o té věci. Kdo nemá s kým, může na ni jen myslet. Sejdeme se opět zítra.“

„Pane... ale... pane průvodčí,“ namítl Hynek, „jak můžete vědět, že zítra... pan Vlach...?“

„To samozřejmě nevím. Ale nějak bychom si poradili. Na místě každého z nás může být kdokoli jiný. Na shledanou zítra.“

Hynek nazítrí vstupoval do učebny s pevným odhodláním nenechat se vodit za nos, ba možná dokonce učinit přítrž tomu nedůvěryhodnému kouzlení s lidmi nad hrobem. Jestli něco po otci zdědil, pak tedy rozhodně smysl pro logiku a rozumové vnímání světa. Už sám fakt, že se sem vůbec vrací...

Když se rozhlédl po třídě, s překvapením konstatoval, že v lavicích zřejmě sedí úplně jiní lidé, než které si matně pamatoval ze včerejška, ale v tomtéž zasedacím pořádku. Kdokoli jiný, pomyslel si pohrdavě. Pak se zadíval směrem ke katedře. Namísto pana Vlacha ležel pod prostěradlem jiný, rozhodně mnohem mladší muž. Hynek se postavil na špičky, aby mu lépe viděl do tváře.

„Tati!“ vykřikl. Sedm obličejů se k němu kárávě otočilo a průvodčí si laskavým gestem položil prst na ústa.

MLčky podal Hynkovi černý kroužkový blok, ze kterého vypadla kadeř světlých vlásků převázaná růžovou mašlí.

seník 68

31. 3. 68

Na půdě. V šeru nějaká společnost hovořící slovensky hraje míčovou hru. Já naléhavě mluvím ke K. v takovém polopatře nad podlahou půdy. Mohu tě zmrzačit, říkám, mohu tě i zabít. Pevně ho držím levou rukou za klopy.

Přiblíble se usmívá, mlčí. Tlačím mu krk na jakýsi drátek napjatý ode zdi ke zdi, až mu uříznu hlavu. Krev mi trochu postříká ruce a mírně zeď, naštěstí vládne přitímí a tamti jsou zabráni do hry. Hlava i tělo padnou do staletého prašného sena. Přidám se k ostatním.

Oba díly mrtvoly předávám jeho sestře, ta je klade do postele a zvláštěně přikrývá barevnými utěrkami vmíste spoje. Je spokojena, děkuje mi. Takhle ho tu nikdy nenajdou, říká. Někdo zvoní. Pod okny přízemního domku stojí dva nebo tři z půdních hráčů a chtějí se mnou mluvit.

Hovoří po východňársku. Prý je škoda, že jsem tak brzy odjel a vyhnul se vyšetřování. Prý si všichni společně po jeho smrti řekli: Už si s námi Luka Pujal nezahraje.

15. 5. 68

Vyjdů před nějakou restaurací. Na schůdcích a okolo vchodu do protějšího domu postávají čtyři černoši a jeden běloch. Jeden ledabyle sestoupí ze schůdku a stoupne si vedle mne zleva. Stojí blízko, odřízl mi cestu k restauraci, ale nijak znepokojen nejsem, nepřemýšlím o tom, dívám se, jak si černochoi poměřuje svoje chodidlo s mým. Má obrovskou nohu, ač sám není o mnoho větší.

Nebo já mám náhle nějak maličkou. Běloch na schůdcích říká, že mám hezké boty. (Jsou to ty černé polobotky, které jsem si nedávno koupil na cvičení v Týništi.)

Všech pět najednou znehybní a upřeně mne pozoruje.

Vím, že chtějí moje boty pro černochoi po mé levici, aniž by kdokoli cokoli řekl. Pokouším se tomu mlčení vysvětlit, že mu budou malé, ale cítím, že se musím rychle vyzout, jinak mě zabijí. Stojím na dlažbě bos, bez ponožek, snad jsem je ani neměl. Obstoupí mě zblízka, pak mě vezmou za ruce a roztahují mi je do stran, jako by mě chtěli roztrhnout. Mlčím, protože vím, že kdybych jen vykřikl, bodnou mě nožem a utečou. Ostatně to trhání nijak mimořádně nebolí. Náhle jsou pryč a já stojím bos v chladném mrhlení na nějakém nočním nábreží. Mám strašný

vzteky – ukradli mi ještě náprsní tašku, proto to natahování!, se všemi doklady (intenzivně teď myslím především na pojistku k automobilu).

16. 5. 68

Rozrušeně křičím na příslušníka VB, on se otočí a má tak intelektuální vizáž, že ztrácím naději. Přesto ho žádám, aby se mnou šel tam, kde se mi něco stalo, ale on je strašně pomalý. Zvoním na zvonek a znovu křičím.

Vyjde jeho kolega, uleví se mi, vypadá konečně jako ostrý hoch, má černé kalhoty a černou košili a ihned ví, co má dělat. Jenže už se sjíždějí moji nepřátelé, přibíhají jim další a další posily, vidím je přijíždět v otevřeném autě, jeden drží na předloktí lehký kulomet hlavní vzhůru. Zdá se mi, že s druhým příslušníkem bychom ale stejně měli naději, zvláště když mám najednou pistoli. Vyrazíme za roh a dostaneme se do kužele silného reflektoru, zkusíme jinou cestu, ale dopadne to stejně. Ještěže nestřílejí.

Zoufale prcháme do prudce stoupající ulice. Ulice je zcela rovná, není kam se schovat, stojí v ní jediné parkující auto předkem do kopce.

Posadím se před vůz, nohy zasunu co nejhlouběji, čelo opřu o chladič. Třeba si mě nevšimnou. A skutečně, přebíhají okolo, asi mě nevidí.

Jeden z nich mě sice zaregistruje, naše oči se setkají, ale jde dál. Vede před hlavní mého černě oblečeného příslušníka. Zatím nepadl ani výstřel. Už mě minula celá horda pronásledovatelů, průvod uzavírá starý muž v modře, žlutě a červeně květované košili. Kulhá. Na mé úrovni se zastaví, podívá se na hodinky, vytáhne revolver s kratičkou hlavní a vystřelí do vzduchu. Je to signál, teď teprve začíná hon.

Přidávám se k starému muži, vím, že si jen pomyslí, že ani pořádně nezná vlastní lidi. Překvapeně se na mě podívá, pak se o mne opře a dojdeme spolu do otevřených vrat jednoho z domů. Je odtamtud dokonalý výhled na bojiště. Opíráme se o zeď, on kouří, mne studí hladký, šedivý mramor. Ukazuje rukou do svahu: od vrcholu kopce postupují rojnice. Uvědomím si, že až nyní mě někdo zabije, někdo z našich, vždyť tu stojím se šéfem gangu, ani příslušník intelektuál, ani ten v černém mi nemohou nic dosvědčit, protože jsou mrtví.

11. 6. 68

V obrovské hale na nějaké demonstraci proti SSSR.

Stojím v ukázněném davu tísněn, vedle mne moje sestra, když byla malá. Moji rodinu dále tvoří dva neznámí krásní mladí lidé. Všichni čtyři máme pletené šedé svetry.

Opodál stojí skupinka zamračených zástupců SSSR. Mají povislé odulé tváře. Vím, že chtějí, abychom se rozešli.

K tiše manifestujícímu davu, jímž jenom šeptem probíhá jméno země, o kterou tu běží, se náhle prodírají zástupci ČSSR. Staví se mezi nás, mají v rukou hospodská štamprata plná bezbarvého alkoholu. Pijí na svobodné volby, i já dělám, jako bych pil. Zástupci SSSR odcházejí. Volám za nimi Fuj Sovětům!, ale přidá se jenom pár osamocených hlasů. Namísto odulých funkcionářů přicházejí sportovně vyhlížející mládenci v černožluté melírovaných svetrech a žlutých košilích. Začínají oddělovat lidi v davu a rozsazovat je do plastických lavic jakéhosi hlediště, které se před námi svažuje. S mou rodinou si říkáme, že se hlavně musíme nechat oddělit klidně a vědět o sobě. Vidím, kam je vlečou, je to jen několik míst ode mne. Já jsem vržen za černovlasou ženu v bílé košili a šedé sukni, která stojí, nechce si sednout. Využívám toho a hladím ji vzhůru po blyskavě zpoceném stehně. Odsedne si o pár míst vlevo, aniž by se otočila.

19. 8. 68

Odjíždím z nějakého města a vidím, jak se za mnou rozlévá tmavý zhoubný mrak. Jedu přes O., kde je Soňa s rodinou. Chvilku se zdržím, o tragédii se zmíním až při odjezdu a jen mimochodem. Mrak už se přiblížil až sem. Říkám jim, aby pevně zavřeli okna, naštěstí jsou dvojíta. Chci pokračovat v jízdě kamsi na sever, kde je Hynek, ale moje auto před domem blokuje velký, špinavě červený kombajn. Okolo našich oken prchají lidé na nejrůznějších zemědělských a stavebních strojích. Myslím na Nad'u, mám-li se za ní vrátit do epicentra, ale napadne mě, že by pak můj vůz nasákl a vydával záření.

Uvědomím si i tolik, že moje obava je směšná v rozměrech celé katastrofy, ale nějak doufám, že Hynek bude v pořádku, a nechci ho ohrozit. Představím si N. zkrvavenou a spálenou, věčně, bez děsu, nemohu jí pomoci.

Jedu za H., umřeme spolu.

22. 8. 68

Uprostřed malé místnosti probíhá poprava provazem, od stropu se zhoupne odsouzenec. Zavěsím se mu na nohy, abych věc urychlil, jen taktak stačím uhnout před nechutnou tekutinou (moč?), která z něho začne odkapávat a na podlaze linolea naší kuchyně vytváří reliéfní a matné, jakoby voskové skvrny.

23. 8. 68

V místnosti nezadržitelně tryská voda z kohoutků a elektrických zásuvek. Slyším pracovat čerpadlo, dívám se na ně a vím, že je nelze zastavit – buď vybuchne, nebo vodu protlačí veškerým vedením ve zdech.

30. 8. 68

Otevírám dveře od domu, ale rychle zas přibouchnu – venku je víchr, velkou rychlostí žene vodorovně studenou bílou mlhu v cárech. Se zavíráním zaslechnu ze tmy píšťalku, zvukem připomíná zeleného pískacího ptáčka, co jsem v zimě koupil Haničce v Aši. Znovu otevírám a vyhlížím, marně.

1. 9. 68

V podzemní hospodě. Sedím u barového pultu a vedle u stolu, níže a zády ke mně nějaká buchta. Je špinavá, nemytých vlasů, oblečena v černých kalhotách a vestě s nějakými kovovými doplňky. Na stole má zvláštní zvířátko, okolí se jím baví, ale já z něho mám strach. Je to busta hnědé krysy, která však má obličej více dokulata jako králík. Nad předními pacičkami je šikmo odříznuta, stojí na desce stolu jako těžítko. Když mluví, překáží jí jazyček mezi řezáky, tlamičku má uvnitř velice rudou, snad plnou krve. Společnost okolo buchty hecuje zvířátko, aby se mi zakouslo do obličeje (umí se zakousnout do dveří, do stěny). Oháním se holí, všechny je tak zdvihnu ze židlí a zaženu ke zdi, ale tamto mě stejně kousne.

Strčím to z tváře a kopu po podlaze ven.

Je to vlastně babiččina kočka, když byla malá, a ta podlaha je její kuchyně a předsíňka. Než ji vykopnu, vidím světlíkem na dvoře sousedku, ale nevaruji ji, protože vím, že ona se jí nebojí.

7. 9. 68

Ve fontáně. V pruhu vody, který se táhne kolem kamenného středu kašny, se koupe množství lidí. Vstupuji oděn jen širokým modrým šálem na způsob starořímské tógy, voda je mi náhle po krk, plavu za N. k jednomu z okrajů.

Zahlédnu Marii Majerovou plavat stejným směrem. Než se dostanu k N, už spolu rozmlouvají, vidím Marii z levého profilu, když se mírně vyhoupne nad hladinu, má mimo předpoklad docela drobná ňadra. Dlouho čekám, než mě N. představí.

Na policii. Neznám důvod, proč jsem vyslýchán, ale nakonec se znovu odívám svým modrým šálem s odůvodněním, že Majerová zde rovněž chodí nahá.

11. 9. 68

Na plechové střeše. Ležím a dívám se vzhůru, nade mnou a přese mne komunikují N. a R. Je mi to nepříjemné od chvíle, kdy ona mu začne z ochlupeného předloktí jemným hlazením otírat jakýsi bílý prach jako cukr z koblihy. Ptám se jich, jestli by nemohli jít šoustat jinam. Na ta slova on se začne chovat výbojně, tlačím ho dolů, ale nejde mi shodit ho z té střechy, protože se pevně zadrhl za klempířský ohyb ve spoji dvou plechů.

Přijeli jsme s N. někam a máme k dispozici pokoj se dvěma palandami. Potkáváme na místě jejího známého, jímž je kudrnatý řidič gazíku. (Marně jsem se ho pokoušel shodit z vozovky a zatlačit do příkopu svým modrým spartakem.) N. mě pro něco posílá a sama zůstává v družné zábavě s řidičem. Když se vrátím, je zjevné, že se s ním na horní palandě vyspala, snad by to mělo i pokračovat, takže mně je v té souvislosti nabízeno místo na tom spodním lůžku. Na mou otázku mi nejen přímo odpovídá, ale křičí, ať si uvědomím, že je prostě taková, že je to snad samozřejmé, že se s tím už jednou musím smířit. Víím, že se k němu dál bude chovat koketně. Přemýšlím, jak ho zabít.

13. 9. 68

Hraje si se mnou veliký pes jako s hračkou. Je tmavě ocelově šedý, hlava s uslintanou tlamou mne ducnutými posunuje a kutálí po zahradě nějakého zámku.

14. 9. 68

Večírek povytce pánský, bílé košile, černá saka, smokinky. Účastníci jsou tuším prominentně hradní, na N. se věší malý tlustý Novotný, něčeho se dožaduje, ale N. si ho nevšímá, směje se. Novotný přijde ke mně a řekne s křivým úšklebkem: „Ale já stejně víím, že se trápíš.“ „Tak proč se mi posmíváš?“ řeknu já.

21. 9. 68

Po příjezdu domů (sám s Hynkem) mám nějaké starosti, odbudu psa, aby dal pokoj, nechám ho vzadu v ložnici. (Je to ovšem černá kočička.) Druhý den si pozdě uvědomím, že jsem ho tam zapomněl; když mu jdu otevřít, sedí sice na posteli, jenže hned vyběhne dírou, kterou si podhrabal. Díra je mezi dvojítm okenním rámem a podle toho, jak ústí ven, je zřejmé, že moje okna jsou pod úrovní země.

5. 10. 68

Hladím nějakou kočku a ona se mi náhle zakousne do předloktí levé ruky. Nevím, jak ji setřást, jak jí rozevřít čelisti, několik lidí bezradně přihlíží, identifikuji jen otce, má tuhé kožené rukavice a já nechápu, proč mi tedy nepomůže. Nakonec si pravou ruku obleču do jedné z nich a mlátím kočku, aby se pustila.

2. 1. 69

Sedím naproti Soně u úzkého stolu, snažím se vsedě naklonit přes desku tak, abych se dotkl její tváře, snažím se vnést do konverzace šifry známé jen nám dvěma...

Jsem na generálním štábu a celková situace je vypjatá, proto také jsem za nějaký nemístný žert okamžitě odsouzen k trestu smrti. Je nás asi šest a k vykonání rozsudku nás vedou noční krajinou, ale já s D. jdeme neúnavně a rychle, té eskortě se nějak vzdalujeme, až jsme náhle sami v podivném soudomí. Víím, že právě tam nás budou hledat, a tak, již rozhodnut „dezertovat“, skrývám se za keři a vyhlížím naše pronásledovatele...

9. 1. 69

Zdálo se mi telefonní číslo 377 369, musím se podívat, nepatří-li někomu ze známých. Podobný sen jako včera

(opět místnost, snad vagon), konečně se najde příležitost, abych se pomiloval s dámou, která mne tolik uchvacuje.

Je to E. S. z Kostelce, ale má delší vlasy. I ona po mně touží, ale snaží se mne ukojit vedlejšími triky. Když se nakonec doopravdy pomilujeme, uvědomím si, že třeba nechtěla proto, že si není jista, nemá-li kapavku. Ale nějak mi to nevadí.

10. 1. 69

Dívám se na meruňkový kompot, ale jsou to meruňky půlené, které vidím skrze sklo sklenice, poněkud elipsovitější a mezi nimi jsou v kompotu kusy masa. Přemýšlím o té hrozné chuti.

16. 1. 69

V místnosti, která znamená redakci Rudého práva. Někáký redaktor lepí výstřížky a obtahy na veliké papundeklové desky, které jsou jako listy obrovské knihy rozevřeny na zemi. Jde nějak o ten můj poslední článek, bere ho s lišáckým úsměvem, jako že jinde bych ho asi neuplatnil, dokonce mi něco v tom smyslu říká, načež já odpovídám, že mám ještě mnoho jiných možností, například Lidová demokracie nebo Svobodné slovo...

25. 1. 68

Moje matka leží na břiše na zemi pod svahem se staženými kalhotami a čeká na injekci. Přichází A. Novotný a dává jí injekci, jakási dvanáctiletá Němka (NDR) si o ni při tom opírá kolo. Strašně mě to rozhlítí, přibíhám a házím kolo do betonové požární nádrže s vodou. Holčička se je pokouší vylovit, spadne tam a já jí podávám ruku, pak se rozhlížím, nikde nikdo, masturbuji a nechám děvče z vody sahat na můj úd. Baví ji to, ejakuluji a ona se se zájmem dívá. Z domu poblíž vychází muž s rudou páskou na rukávu, ale nevšímá si nás.

28. 1. 68

Vrátili jsme se se Soňou z výletu, sedíme v zahradě připomínající žofínskou a ještě máme den pro sebe. S. na chvíli odejde, využívám toho a jdu zkontrolovat, zda už se mi vrátila rodina. Ano. Nepříjemné překvapení, nevím teď, jak se z toho vyvléci a ještě se vrátit za S., i když je to velmi blízko, bydlíme na tom samém „Žofíně“. Beru si podpaží perinu a říkám Nadě, že se za chvíli vrátím. Jdu širokou písčitou cestou parkem zpět, Soninu vysokou postavu v černém rychle objevím. Neusmívá se a říká mi neurčitou větu: „Vždycky jsem si myslela, že se hlavně musí snažit mužskej, aby to klapalo, a teď vidím, jak je to těžký.“ Vyvozuji z toho, že jí udržování našeho vztahu dá práci (vidím, že má pod nosem a na bradě řídké černé vousky!) a říkám jí, to už sedíme v nějaké kavárně, že za těchto okolností to nemá cenu. Zvedám se k odchodu, ona udělá nedůrazné gesto, aby mě zadržela, řekne: „Počkej, ale já trvám na tom, že se nebudeme navzájem obtěžovat.“ Odejdu. Ještě nejsem daleko, a proběhne mi hlavou, že jsme ten rok ani nedotáhli a taky že mi bude chybět snobské vědomí, že jsem ten, kdo chodí se Soňou. Jdu ji zpět hledat, ale už tam není. Mohla by být jednou z těch, co se koupou a plavou pod vodou, jdu podle břehu a snažím se je poznávat, nebo už šla pro vůz na parkoviště.

Poběžím tam?

šedá zóna

Hynek měl odjakživa rád ty dva domy naproti budově rozhlasu ve Vinohradské ulici. Jejich začernalou fasádu ve vyšších patrech poznamenanou sovětskými kulomety s oblibou ukazoval přátelům z ciziny. Stopy po kulkách z osmašedesátého byly patrné ještě dobrých deset patnácti let po sametové revoluci. To není druhá světová, říkával s úsměvem, to byly kulomety našich nejlepších přátel...

Ale cizinci mu moc nevěřili; čím dále ze Západu, tím byla důvěra

menší. Počátkem devadesátých let mu dokonce jeden redaktor francouzského rozhlasu, komunista tělem i duší, svěřil sto frankovou bankovku s přáním, aby ji Hynek doručil jistě perzekuované rodině do Valašského Meziříčí.

„Jsou to moji dávní přátelé, jejich starší dcera studovala na lyceu Carnot u nás v Dijonu,“ vysvětloval vážně. „Napsali mi, že po té takzvané sametové revoluci dochází u vás ke krutému pronásledování komunistů.“

Otec té rodiny ztratil práci, tak jim tady chci poslat něco na přilepšenou.“

Hynek se pousmál, sto franků představovalo něco málo přes pět set korun, ale francouzský kolega si úsměv vyložil jako výraz ironického nesouhlasu.

„Vžijte se do situace lidí, pane kolego, kteří tomu věřili, poctivě pro myšlenku pracovali, a teď je lustrační komanda pronásledují na každém kroku...! Až do ložnice!“ Francouz rozhořčeně gestikuloval a poslední slova už křičel.

„Žádná lustrační komanda tady nejsou,“ Hynek mávl rukou a znovu se zasmál při té představě.

„Prosím vás, komu to chcete namluvit!“ vykřikl Francouz, ale ihned ztlumil hlas a bázně se rozhlédl dokola chodbou, aby dal najevo sledovanost na každém kroku.

„Vy jste nějaké komando viděl?“ zeptal se Hynek.

„Jistěže ne, tajnou polici na ulicích neobjevíte, příteli,“ šeptal s převahou vědoucího Francouz. Naklonil se k Hynkovi a spiklenecky zamrkal: „Vždyť to musíte znát, to je jako kdysi StB!“

Hynek rezignovaně kroutil hlavou: „Ale... ale tak to není...! Kde proboha berete takové informace!“

Francouz však pokračoval: „Vám to možná připadá správné, protože vy jste byl disident a bojoval jste proti komunismu celá léta... to si ovšem budete muset srovnat se svým svědomím, ale oni –“

„Žádný disident jsem nebyl,“ přerušil ho Hynek.

„Patřil jsem k mlčící většině, říká se tomu šedá zóna.“

Koncem devadesátých let dvacátého století znenadání přišla doba, kdy svět dospíval k podivnému způsobu usmíření a kdy Západ v touze po přehledném Rusku zavíral oči nad zločiny jeho současných prezidentů. Hynek se obával, zda po současných nedojde i na ty minulé až po Stalina a v důsledku toho i na nový pohled na osmašedesátý rok. Čím byl starší, tím intenzivněji si uvědomoval, o co všechno byl komunismem připraven. Choval v sobě vzdorné rozhodnutí prožít stejně

dlouhou dobu po revoluci jako před ní, aby jednou neumíral s osudem člověka, kterému většinu života pohltila totalita. Aspoň půl napůl, říkal si. (Dokud ty domy neopraví, bude to dobrý.)

Jako patnáctiletý svědomitě plival na okupační vozidla až do konce září. Ale člověk nemůže celý život proplivat. Rozhodl se – i když to nepříjemně zavánělo poučením z matčiných kázání a opatrných mouder – že svůj protest a nesouhlas vyjádří dobrou prací. Koneckonců, říkal si, když překvapeně pozoroval konsolidující se režim a jeho projevy v zaměstnání, ta strana je tak blbá, že jakýkoli jen mírně inteligentní pořad se okamžitě stává protistátním činem. Politice se v práci vyhýbal, jak jen to bylo možné; kolegové se mu smáli, že se snaží obejít otcovu mohyly. V mnohých uvízly Haštalovy literární příspěvky z minulých let přinejmenším jako odstrašující příklad.

Vzpomněl si na Haštalův chabý pokus obrodit po sametové revoluci tvůrčího ducha a na epigram, kvůli kterému se málem pohádali.

Potkali se na zastávce autobusu na sídlišti, kde Haštal žil v garsonce, když ho Nad'a vyhodila z domu. (Nebo když od ní odešel, protože už se to nedalo vydržet, to je jedno, Hynek to rozhodně nehodlal zkoumat. Svůj vztah k rodičům rozdělil napůl a ulevilo se mu, že konečně sešlo ze společných snídaní. Úplně stačily Vánoce, narozeniny a svátky, kdy se celá takzvaná rodina setrvačně scházela.)

Hynek útrpně hleděl na zuboženou postavičku někdejšího důstojníka ČSLA, jak se v ušpiněné šušťákové bundě sklání nad ještě špinavějším batůžkem a po čemsi pátrá v té vnitřní beznaději.

„Chtěl jsem ti dát něco přečíst, Hynku... Někde to tu musím mít, takovej jako fór, ale já myslím, že by tě to mohlo zajímat... kurník, kam jsem to moh dát...“

„To je dobrý, tati, já stejně pospíchám,“ snažil se Hynek vyhnout té trapné chvíli. Vůbec nepochyboval o tom, že bude trapná, protože tento nádech dostaly po letech vlastně všechny rozhovory s otcem; vždycky se mu zdálo, že Haštal spíše nežli odpověď na jakoukoli položenou otázku očekává od něho rozhrěšení. Jo, to by ovšem musela předcházet zpověď, tatínku, oslovoval ho v duchu a ironicky tak, jak mu nikdy nahlas neřekl. Tatínku, tatínku...“

„Jo! Už to mám! Hele, tady to je... je to jenom takovej jako epigram, ale já myslím...“

Haštal rozbaloval zmuchlaný list papíru, na jehož jedné straně byl černobílý tisk. Asi někde strhl ze zdi nějaký plakátek. MY V PÍSNIČKÁCH NEMLČELI! FOLKOVÝ KONCERT, slabikoval Hynek

pomačkaná písmenka. Nežli se však dostal k seznamu účinkujících hrdinů, Haštal papír dlaní uhladil a na nepotištěném rubu mu s jistotou rozpačitou pýchou ukazoval dva krátké řádky ručně psaného textu. Velká tiskací písmena hlásala:

„NEVSTOUPIL JSEM DO STRANY,
TAK JSEM TO MĚL POSRANÝ...“

Hynek dlouho mlčel a díval se na tu pitomost. Snad kdyby to vzala nějaká kapela jako slogan a omotala okolo toho pár dalších jednoduchých nápadů a pak to na nás z pódia křičela jako výčitku...

„No jo, no... A to bude ještě pokračovat?“ zeptal se, aby získal čas. Nechával ujet už třetí autobus.

„No to ne, to je takhle celý... O nic nejde, jenom o ten fórek, rozumíš...“ vysvětloval Haštal zahleděný do země jako žáček zkoušený u tabule.

„Ale tati,“ artikuloval opatrně Hynek, „fórek nefórek, i kdyby to bylo sebevtipnější... vždyť to přece není pravda...!“

Haštal zrudl a přešlápl z nohy na nohu. Úkosem se podíval na Hynka a začal papír pečlivě skládat na menší a menší čtverečky.

„No jo, to já... to jako máš samozřejmě pravdu, jenže... jenže já myslel... mně tady šlo čistě literárně... třeba ještě ve spojení s nějakou karikaturkou...“

Hynek zavrtěl hlavou.

„Myslíš teda, že to fakt není dobrý?“ zeptal se Haštal rezignovaně. Že je to třeba horší, než co se teďka dělá?“

„Já nevím, co se teďka dělá,“ odvětil Hynek vyhýbavě.

„No jak to, seš přece v rozhlase...“

„Ale zabejvám se jinejma věcmama.“

„No dobrý, tak nic... Tak na to zapomeň,“ řekl Haštal. Provlékl ruce popruhy batohu a rozpačitě se usmál. „Už mi to jede.“

„Tak ahoj, tati,“ snažil se Hynek nedat najevo úlevu. „Měj se.“

„Ahoj. Hele, abych nezapomněl, příští tejden jedu do lázní, tak mi tak čtrnáct dní nevolejte,“ řekl Haštal. „Já se pak ozvu.“

„Dobrý.“

„A děkuju ti, Hynku.“

„Za co, proboha?“

„No za ten... posudek. Zapomeň na to, jo?“

„Jistě.“

Pozdvihl bezprstou pravici na pozdrav a zmizel v autobuse.

Ale Hynek na to vzdor slibu nikdy nezapomněl. Scénka se mu často vracela, sám sebe se ptával, zdali právě tohle byl ten symbolický zlom, jímž nepřímou vyzval otce k umírání.

Rozstřílené domy z neznámých důvodů unikaly pozornosti normalizačních architektů a zůstávaly dál jako důkaz. I jako inspirace. Z oken vyšších pater rozhlasové budovy bylo možné všechny důlky v omítce dokonale přehlédnout. Hynek tam několikrát zašel a viděl, jak dobře je odtud patrný i sklon střel podle šikmých odštěpků ve zdi. Vždycky si představoval rodinu, která za těmi zdmi, za těmi okny v tu chvíli bydlela. Zalehli a čekali, až se to přežene? Nebo možná ani nebyli doma?

Odehrával se mu před očima celý válečný film.

Záviděl skrčeným, usmoleným redaktorům se slídivými pohledy a věčným strachem o místo jejich kanceláře ve vyšších patrech. Takový nezasloužený luxus!

Měli by sídlit v suterénu, co nehlouběji pod zemí, vypadají přece jako hrbatý hmyz, který se rozprchne do stran, když se odklopí kámen...

„Podívej se, Hynku, máme sice už pár let po revoluci, ale to ještě neznamená, že můžeme urážet, koho se nám zamane...“

„Ale já jsem přece nikoho neurazil, oni to tak veřejně řekli. A když se zamyslíš, komu to asi nahrává...“ bránil se Hynek tichým hlasem s očima upřenými přímo do očí šéfredaktora. (Kdyby se díval do země, přišli by sám sobě připomínal otce.) *„A pokud je to tak...“*

„Hynku... Hynku... jak dlouho se my dva známe?“ šéfredaktor rozhodil ruce, až se v podpaží růžové košile objevily propocené fleky. *„Jak dlouho?“*

„Dost.“

„Právě... Tak se mi teda nesnaž namluvit, žeš to tak nemyslel! Šlo to do éteru! Slyšeli to všichni! Nařknul jsi je ze spolupráce s KGB!“ šéfredaktorovi se zlomil hlas, obávaná zkratka z nedávných dob se mu zadrhla v krku jako suché zrní.

„Pozor, Vrářo, to není pravda, já jsem řek, že se mi zdá, že se chovají, jako by pořád byli řízeni KGB. To je rozdíl.“

„Jakej rozdíl, ty vole?!“ ztratil konečně šéfredaktor nervy. *„Jakej rozdíl!? Koukni se, tady mám přesnej přepis tý tvý kravský úvahy –... jako by byli pořád řízeni...!“*

„Vždyť to říkám...“

„To ale logicky znamená, že ,i předtím‘, když ,ještě pořád‘, copak to nechápeš?“

„Já jsem neřek ,ještě pořád‘, to říkáš ty, já tam měl jenom ,pořád‘, to je rozdíl. A kromě toho –“

„To je kurva rozdíl, kterej možná cítíš ty, ale oba dva poslanci tě

chtějí žalovat!“ ječel šéfredaktor s pěnou v koutcích úst.

„No tak dobrý, ať žalujou, tím se to vyřeší, ne?“

„Hovno se vyřeší! Leda tak pro tebe! Ale co já, ty vole, co bude se mnou, na to jsi nemyslel, co?!“

Hynek pokrčil rameny.

„Na to jsi nemyslel, když sis pouštěl hubu na špacír! Tohle mám fakt nejradši...! Todle není Hyde Park, kurva! To je veřejnoprávní rozhlas!“

„No právě...“

„A já jsem tady za to všechno zodpovědněji Ty ne, vole!

Ty si tu něco nakvákáš, a jdeš! Ale já nesu kůži na trh!

Já to tady vedu už patnáct let! A za celou tu dobu se mi něco takového nestalo! Je to vůbec možný, že seš taková kurva!? Nebo to jenom děláš?!“

„O co ti jde?“

„O co asi!“

„Čekám, co mi řekneš,“ odpověděl Hynek s unaveným klidem.

„Jo tak ty čekáš! Už tě seru, že ano? Nakonec mě ještě pošli do prdele!... Tak víš co, frajere?! Omluvíš se veřejně ještě dneska! Před večerníma zprávama! Tady jsem ti napsal text, kterej tam přečteš! A dáš do toho srdce, vole, to ti říkám já! Jinak...“

Hynek převzal od šéfredaktora list potištěného papíru a podíval se na prvních pár řádků. Z textu číselo vrozené patolízalství a stylistická obratnost kličkaře.

(Podstata problému byla prostinká – do Prahy přijel generální tajemník NATO. V parlamentu hovořil s poslanci o přijetí České republiky; jeden z nich ho v diskusi varoval, ať si nedělá iluze, že bez referenda s námi NATO počítat nemůže, a druhý se zeptal, zda po několika letech bude možné z tohoto vojenského seskupení opět vystoupit. Hynka napadlo, že oba pitomci dokonale ilustrují rčení „představuje si to jako Hurvínek válku“. Sám sice nebyl žádným vojenským sdružením nadšen – vždycky si říkal, že všechna velicí střediska a generální štáby po celém světě se skládají z desítek a stovek Haštalů, a pociťoval v takových chvílích velké obavy o osud světa – ale instinktivně cítil touhu vymanit se definitivně ze sovětského vlivu; naivně si myslel, že ji sdílí celý národ.)

Šéfredaktorův list, který držel v ruce, mu náhle připadal těžký jako ten právě odklopený kámen. Ale ještě to nevzdával.

„Tohle číst nebudu, Vrářo. Jediný, co můžu říct, že jsem se zmýlil, protože KGB pod tímto názvem už dneska funguje jenom na Ukrajině. To by mělo stačit, ne?“

Šéf zalapal po dechu a udělal pohyb, jako by chtěl Hynkovi dát pěstí.

„Ted’ seš statečnej! Ted’ si troufáš odmítnout! Ale cos kurva dělal celý osmdesátý léta, ty hrdino!!!???“

„Pracoval jsem u tebe v redakci,“ odpověděl po pravdě Hynek a otočil se ke dveřím. „Vlastně až do dneška.“

„Vypadni, ty sráči,“ zasípal šéfredaktor, „vypadni, než se fakt naseru...“

Když za sebou Hynek zavřel dveře, pocítil neobyčejnou úlevu: už sem nikdy nemusím! Jenom po pohledu na ty domy se mi bude stýskat. Takovým fofrem nevyhodili ani otce z armády. Všechno jde dneska nějak rychleji...

V překotných událostech listopadu 1989 si Hynek velmi přál být něčím užitečný obyčejná rozhlasová publicistika se mu celkem právem zdála být zoufale nedostatečná vzhledem k tomu, co se v zemi dělo.

Zase jednou kolem běží dějiny, opakoval si co chvíli hloupé rozhlasové klišé, jako by věřil, že tím na sebe přivolá nějaký důstojný úkol.

Ale dny utíkaly, mítink střídal mítink, a jeho ani nepustili do prostor paláce Adria, v nichž se scházeli zakladatelé a příznivci Občanského fóra.

„Najednou by se sem nasrala celá šedá zóna,“ zavrčel na jeho adresu jeden z mužů střežících vchod Laterny magiky.

Do hloubi duše raněn odjel Hynek ještě týž den do vesnice, kde prožil dětství. Když si potom večer kupoval v hospodě cigarety, byl místními muži (také už demokraticky založili OF, ale ženy nebrali) vyzván, aby vedl zítřejší generální stávkou.

Stál před nimi a díval se do tváří potomků těch, kteří před půl stoletím vyhrožovali jeho dědovi Jiřímu ukončením kovářské smlouvy, kteří na radu prastrýce Josefa hbitě vstoupili do JZD a teprve tam se naučili krást a vůbec získávat peníze způsoby, o jakých se jim za první republiky ani nesnilo. Podařilo se jim dokonce vyhladit v sobě po staletí pěstovanou lásku k půdě, přinejmenším k té vlastní, stihli se dokonce naučit místo „chov zvířat“ říkat „živočišná výroba“.

Nyní ovšem před Hynkem stáli jejich synové, možná vnuci, ti už lásku k půdě neznali a krádež ze společného měli v genech.

To jsme tedy rodinka, pomyslel si Hynek, jak mu myslí defilovala uplynulá desetiletí, jimiž jeho rodina poznamenala tuhle zapomenutou vesničku.

Řekl jim, že jsou svědky velikých okamžiků, kdy kolem pádí dějiny mílovými kroky. Byl by se hanbou propadl za ta slova, ale použil jich na trnc hlídači u vchodu do paláce Adria. (Aby si nemysleli, že jsou zase o

tolik jiní a že nebudou navazovat na nic z toho, co bylo! Ten jazyk vám zůstane, pomyslel si se zadostiučiněním, toho se nezavíte, ani kdybyste chtěli, protože to nezáleží na vás, to je věc nás, šedé zóny, personálu médií.)

Shromáždění vesničané mlčeli a čekali, co bude dál. Řekl jim, že za pár let přestane existovat Sovětský svaz, ale oni se smáli, volali na něho, že se posral. Řekl jim, že komunistická strana pozvolna zanikne, pokud ji ovšem nový režim rovnou nepostaví mimo zákon. A tu z jejich mlčení cítil, že přestřelil; uvědomil si, že tady jsou ve straně všichni, tady při vstupu nikdy neexistovaly žádné morální rozpaky – KSČ, ROH, SČSP, chceš peníze a klid, tak podepiš. A jestli tě nevyberou, tak tě nechám navolit! A tak v drtivé většině podepsali a teď jim jeho proroctví bylo protivné. Chtěl říci ještě něco o nových představitelích budoucí svobodné země, ale vypískali ho.

Namísto Hynka se pak ujal dlouholetý Josefův náměstek, známý kovaný straník. Nejprve teatrálně roztrhl vejplů svou rudou stranickou legitimaci a potom navrhl odhlasovat své vlastní předsednictví místního OF. Byl jednohlasně zvolen.

Hynek pochopil, že ani tady nemá co dělat, že se nehodí žádné straně a že to tak asi už bude napořád.

A vzpomněl si, jak před několika měsíci přivezl do vesnice podpisový arch Několika vět a jak mu mnozí při podepisování pyšně říkali, že už to podepisují podruhé.

Když se pak vyptával hlouběji, vyšlo najevo, že onen první podpis věnovali stranickému dokumentu, který se pokoušel Několik vět diskreditovat a nasbírat podpisy na důkaz lidového hněvu...

Když pak s nimi po ustavující schůzi OF seděl u piva, byl svědkem rozhovoru, který ho definitivně rozvrátil.

Revoluční alkoholici se vzrušeně překřikovali v politologickém rozhovoru.

„Aby na to zase nevlítli Rusáci, jako tenkrát v jednadsmesátým,“ pokusil se zmírnit entuziasmus jeden z nich.

„Co blbneš, vole,“ uklidňoval ho soused, „todle není žádný blbý Maďarsko, todle je Československá socialistická republika, vole, SSSR, rozumíš!“

„ČSSR, ne?“

„To máš jedno,“ pravil věštecky mluvčí a zhluboka se napil.

„Já si pamatuju,“ řval jiný, „že Rusové přišli na jaře v šestašedesátým, to bylo nák to pražský jaro nebo co...“

„Hovno jaro! Takovýdle závěje všude, kamaráde!“ ozvalo se od výčepního pultu.

„Jo... A teďka ten Dubček do toho s tou Kubišovou... no síla!“
„Tak to si pamatuješ blbě,“ snažil se ho překřičet soused, „protože Rusáci, ty přišli pozdě na podzim jednadsmesátého...!“
„Kecáš! To bylo nák těsně před Vánocema. Já si to pamatuju přesně... zrovna jsme bagrovali rybník, než začnou mrazy...“
„Rusové přišli, když nastoupil Husák, Dubček by je sem nikdá nepustil, vy debilové,“ povídá třetí. „Že jo, Hynku?“
Ale Hynek seděl jako v Jiříkově vidění a nepletl se do té dějepravy, protože pomalu začínal hledat dějinný milník, podle něhož si bude pamatovat, že ta sametová revoluce byla v osmdesátém devátém na podzim.

epilog

Moje přítomnost má jiné rozměry než ta jejich. Oni říkají: jeden psí rok je sedm našich. Vlastně naopak. Chvilí se radují, že stárnu rychleji, jako by ten fakt jejich vlastní smrt oddaloval. Chvilí jsou šťastní jako štěňata. A náhle se jim zdám už moc starý, začnou se bát. Smrt jako smrt. Někdo z nich to bude muset vzít na sebe. Chtěl jsem jim to ulehčit, pokusil jsem se vběhnout pod auto, ale zachránili mě. Teď to tedy někdo z nich musí vzít na sebe. Třeba jim to jednou k něčemu bude.

Já mám rád procházky, které mají cíl. Nejlépe je vytýčit ho předem a potom ho splnit, v tom se myslím s Haštalem shodneme. Něco koupit, zařídit, donést. Ale není špatné, ani když cíl je dodán zpětně.

Je po snídani a jdeme na Sněžku, nikdo neví proč. Naši se celou cestu hádají, nebál bych se říct štekají na sebe jako psi. Zdravotní procházka. No dobře, já tu nejsem od toho, abych hodnotil, natožpak abych kritizoval. Haštal dal pokyn a jde se.

Nadřu bolí nohy, dělají se jí křečové žíly. Ale nechce to nikomu říct, nechce, aby se to vědělo, aby se na ni braly ohledy. Zatíná zuby a jde. Ona už je taková. Občas se zastaví, aby vydechla, a řekne třeba:

„Podívejte se, to je krása.“

Jenže v údolí se válí mlha, nic není vidět. Voní z ní mech, kamení a muflon. Hynek ten pohled vztekle komentuje. Je našťvaný, protože musí vláčet za ruku sestřičku. Haštal pospíchá, občas se dostává daleko před ostatní. Snažím se ho brzdit, ale je silný. Nemám rád, když se mi takhle rozbíhají, jednou se jde spolu, tak pohromadě. Je to zkrátka kolektivní stres až na sám vrchol. Nejhorší je, že když tam konečně vylezeme, uvědomíme si, že nás to samé čeká zase zpátky. V tom s Hynkem naprosto souhlasím.

A najednou, věřte nevěřte, zprostředka cesty zavoní pišingr!
Rozbalený, ale nenačatý, asi někomu upadl a jeho mu řekli: Fuj, už to neshbírej, tady máš jiný Malá Hanička ho už taky spatřila, hned se po něm sápe, ale Nad'a jí řekne tu větu:

„Je to fuj, Hani, to neshbírej, na, tady máš jiný.“

A je to moje. Cesta tím zpětně dostává cíl a já si ji navždycky budu pamatovat jako putování za pišingrem.

Každý je na svou smrt sám. Já bych chtěl umřít na chalupě. Někdy se mi podaří nepozorovaně proklouznout po točitých schodech nahoru; na půdě v povalu je smrt.

V prostoru mezi podlahou půdy a stropem kuchyně je na výšku asi půl metru místa. Naši říkají, že tam obyvatelé domu kdysi dávno schovávali obilí, aby jim ho úřady za první války nezrekvírovaly. Obilí bylo těžké, nosný trám, který jde napříč kuchyní, je tou tíhou celý prohnutý.

Chodím se na půdu dívat, jakmile se naskytne příležitost, ale ještě nevím, jestli je to právě tohle místo.

Vždycky se tu ve tmě najdou šedá pšeničná zrníčka, úplně vysušená věkem. Především se tu ale válejí desítky bílých kočičích lebek. Špičaté trojúhelníkové hlavičky.

Nejdřív jsem myslel, že si je sem zatahala kuna, ale je to moc koček. Ony sem chodily umírat, líbilo se jim to místo. Schovaly se a nikdo o nich nevěděl. Nemusely svou bolestí trápit své lidi, ale slyšely je přes rákosový strop a vápennou omítku. Zespoda to hřálo a kočky nakonec odcházely alespoň trochu šťastné. Zůstala tu po nich jenom smrt. Byly to ubohé, vyzáblé, prašivé kočky. Celý svůj krátký život se musely divoce mrouskat, rodit a žrát, na lásku k lidem jim nezbývalo místo. Lidé je sice nejedli, ale také je nekrmili, protože ty kočky nedávaly mléko ani nesnášely vejce.

Já bych byl kočku strašně chtěl, Hanička po ní tolik toužila. Já vím, že bych ji byl měl rád, ale naši si mysleli, že by to nedělalo dobrotu.

obsah

Prolog 9

Snídaně 11

Kočárek 25

Kuna 36

Prak 47

Odznak 59

Vyzvědač 66

Marianne 75
Prostata 82
Lampasák 92
Příhoda 101
Překvapení 106
Likvidace 116
Průvodčí 122
Seník 68 126
Šedá zóna 136
Epilog 148

Jiří dědeček snídaně se psem

Graficky upravil a obálku navrhl David Balihar

Vydalo nakladatelství Torst,

Opatovická 24, 110 00 Praha 1

wjako svou 431. publikaci

Redaktorka Eva Lorencová

Sazbu zhotovilo Studio Novák & Balihar

Vytiskla tiskárna PB tisk, Příbram

Vydání první

Praha 2008

digitalizace: 2.ho.V.na

1. a 2.korektura: 2.ho.V.na

27.9.2010

Foto: Jitka Dvorská

Jiří Dědeček (* 13. 2. 1953 v Karlových Varech) studoval v letech 1972-76 knihovnictví a vědecké informace na Filosofické fakultě UK. V letech 1977-83 pracoval jako tlumočnick Pražské informační služby, od

roku 1976 je ve svobodném povolání. V letech 1982-87 studoval scenáristiku a dramaturgii na pražské FAMU. V letech 1974-85 vystupoval s Janem Burianem, s nímž v roce 1985 vydal EP desku (Praha, Panton) a v roce 1990 první LP dvojbalba *Večírek rozpadlých dvojic* (Praha, Panton). Společně též vydali knihy *Texty* (Praha, Jonáš klub 1982) a *Tři hry* (Praha, Panton 1991). Samostatně dosud vydal LP *Zabili trafikantku* (Praha, Panton 1990), MC *Reprezentant lůzy* (Toronto, Sixty-Eight Publishers 1992) a CD *Reprezentant lůzy* (Kolín, Zóna 1995), *Kouzlo noční samoty* (Lomnice nad Popelkou, Aion 1996), *Žalozpěv pro lehký holky* (Praha, Sony Music Bonton 1999) sestavené ze skladeb Georgese Brassense, *Romance postmoderní* (Praha, Economia 2001). *Kdyby smrtka měla mladý* (Brno, Indies Records 2003), *Musíme vidět dál* (Praha, Music Vars 2004) sestavené ze skladeb Jacquese Brela a *Řekněte to mému psovi* (Brno, Indies Records 2006). Své písňové texty vydal v knihách *Reprezentant lůzy* (Toronto, Sixty-Eight Publishers 1992, 2. vydání – Praha, Orbis 1994) a *Písničky* (Brno, Konvoj 1992). Dále vydal sbírky básní *Měsíc nad sídlištěm* (Praha, Středočeské nakladatelství a knihkupectví 1987), *Znělky* (Praha, Československý spisovatel 1991), *Defilé* (Praha, Středočeské nakladatelství a knihkupectví 1991), *Můj vůz* (Praha, Mat'a 1999), *Věci po mrtvých* (Praha, Torst 2001) a prozaické knihy *Oběžník* (Mnichov, Obrys / Kontur 1989, 2. vydání – Praha, Středočeské nakladatelství a knihkupectví 1990), *Projevy, stati (a jiné kdy) z let 1974-1992* (Olomouc, Aurum 1992) a *Bát se a krást* (Praha, Galén 2005). Je autorem textové části učebnice *Českého jazyka pro 9. třídu* (Praha, Alter 2001), napsal pravopisná cvičení *Veselé diktáty* (Praha, Albatros 2002) a knížky pro děti *Co se stalo v ZOO* (Praha, Albatros 1987), *Šli červotoči do houslí* (Praha, Albatros 2001) a *Uleželé želé* (Praha, Albatros 2005). První překlady textů Georgese Brassense vyšly pod názvem *Klejme píseň dokola* (Praha, Panton 1988), ucelený přehled Dědečkových překladů je dostupný na www.dedeczek.cz. V roce 2002 mu vyšel výbor z díla *Blues pro slušný lidi* (Praha, Academia). Od roku 2006 je předsedou Českého centra Mezinárodního PEN-klubu.

9 788072 153350

